Portret savremenika: Nebojša Stefanović

Čudesna sudbina doktora proroka

Strah od nove ekonomske krize

Uspon i pad nafte

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; CG 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF

9 770353 802002 01305

VREME

broj 1307

cena 200 DIN

21. januar 2016.

IZVOL'TE NA IZBORE

DOBITNIK NINOVE NAGRADE ZA 2015. GODINU

Višeslojna priča o životu,
smrti i onome što ostaje iza njih.

www.laguna.rs

Laguna

VREME
BROJ 1307
21. januar 2016.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jovana Prešić

redakcija
Muharem Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Nebojša Grujičić (kultura), Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Jasmina Lazić, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
korektori: Nikola Dragomirović, Marko Tasić, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično.

04 Zoom: Izbori i ekonomija

06 Izbori 2016:
Mangup iz vlastitih redova

13 Nuspojave: Veseli klijenti "evropske truleži"

14 Srpsko-hrvatska prepucavanja:
Rakete i makete

16 Portret savremenika: Nebojša Stefanović

20 Lični stav: Kako se ostaje bez posla u srpskoj policiji

24 Istraživanje – Državni službenici vs. Država: Pravda za policajce

28 Veronauka i građansko vaspitanje: Sedmi školski čas

30 Plivanje za Časni krst: Kićanka na šubari

32 Rekom: Mi se pomirili, a vi?

33 Lisica i ždral: Confessions

KULTURA

34 Ansambl „Kolo": Novi folklor

36 Intervju: Dragan Markovina, istoričar

40 In memoriam: Branko Vučićević (1934–2016)

41 Kultura svakodnevice: Nasleđe Spasenije Marković

43 Lagunine knjige

47 TV Manijak: TV dijagnoza

SVET

48 Strah od nove ekonomske krize: Uspon i pad nafte

52 Intervju: dr Goran Nikolić, Institut za evropske studije

56 Transatlantsko trgovinsko i investiciono partnerstvo: Od Litvanije do Havaja

61 Navigator: Hemingvej Tvitera

62 Vreme uživanja: Kont

Ko koga drži na nišanu i kakva je uloga Joce Amsterdama u geostrateškom sukobu Beograda i Zagreba

PIŠE: **DEJAN ANASTASIJEVIĆ**

"Sva ova postjugoslavenska društva nikad nisu bila u goroj situaciji, naravno sa izuzetkom Drugog svetskog i ovog poslednjeg rata. Ali to ne znači da se ne događa nešto novo, pogotovo kod mlađih ljudi koji aktivno promišljaju i nasleđe jugoslavenskog prostora, njegovu sadašnjost, a posebno budućnost. Mislim da je to nezaustavljivo i da će sledećih desetleća ta 'paralelna stvarnost' naprosto postati mejnstrim. Možda grešim, ali to je moje mišljenje"

PIŠE: **ĐORĐE MATIĆ**

Jedni u Transatlantskom trgovinskom i investicionom partnerstvu (TTIP) između EU i SAD vide pojednostavljivanje trgovinskih procedura, ukidanje ili snižavanje carina, veći stepen saradnje u donošenju propisa, otvaranje novih radnih mesta i, na osnovu svega toga, konačno prevazilaženje svetske ekonomske krize iz 2008. Drugi pak strahuju da se iza brda valja snižavanje socijalnih, ekoloških i demokratskih standarda, a sve u korist moćnih multinacionalnih korporacija

PIŠE: **IVANA STUPAR**

Na naslovnoj strani: Aleksandar Vučić
Fotografija: **Fonet/ Božidar Petrović**

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Izbori i ekonomija: Sve do blagovesti da će parlamentarnih izbora ipak biti glavni razlog premišljanja o toj temi bila je dilema kako će to uticati na srpsku ekonomiju. Sad te dileme nema

Ovde je zavladao primitivni obrazac po kome je u "tuđeg tatka pogolema patka" i sve oči su uprte u neke strance. Patriotizam trenutno ima slabu prođu, a najslabiju ima ekonomski patriotizam

JA, PA JA: KAD OGLUVIŠ OD APLAUZA

U narednih 45 dana premijer Srbije neće da priča o izborima. Tako je barem obećao u utorak prilikom otvaranja radova na mostu kod Ostružnice, koji će da grade Austrijanci dok će naši da nose vodu i mešaju beton.

On će, kako je rekao, da radi, radi, radi... a drugi nek pričaju. Bilo ga je malo ponelo pa je o poduhvatima govorio u prvom licu jednine, kao da je sve što je za njegovog mandata izgrađeno baš njegovih ruku delo. Nije ni čudo što neki put ne čuje sebe. Kom su onoliko dugo i bučno aplaudirali na sednici Glavnog odbora SNS-a, mora pomalo da ogluvi, mada mu je, verovatno, sluh bio načet i prošlonedeljnim zvižducima na otvaranju Evropskog prvenstva u vaterpolu.

Sve do nedeljne blagovesti da će vanrednih parlamentarnih izbora ipak biti glavni razlog Vučićevog premišljanja o toj temi bila je dilema kako će to uticati na srpsku ekonomiju. Sad, odjednom, te dileme nema.

Samo je sticaj okolnosti da je gotovo u istom danu kada je Vučić oglasio vanredne parlamentarne izbore, francuski predsednik Fransoa Oland proglasio vanredno ekonomsko stanje u zemlji i poručio da je vreme za redefinisanje ekonomskog i socijalnog modela Francuske.

Naravno, ovo se tumači i kao Olandov predizborni trik u danima kad raste zebnja od povratka sveta u 2008. godinu (to jedna od tema ovog broja "Vremena"). Mi se ovde držimo tradicionalnog bontona po kome se "u kući obešenog o užetu ne govori", pa se jadni dometi srpske ekonomije guraju u drugi plan, relativni uspesi preuveličavaju, a čini mi se da je ekonomija "poslednja rupa na svirali" vladajuće klase, razgoropađene mogućnošću da dok se za njih glasa maksimalno iskoriste decenijski moto svake vlasti – u se, na se, i podase, pa ko zagrabi više.

Do trenutka nastanka ovog teksta o vanrednim izborima su se oglasili i pozvani i nepozvani, ali je ćutanje poslovne zajednice Srbije – ako takvo nešto uopšte postoji – više nego uočljivo. To se pretvorilo u grupu zaplašenih ljudi – što za kapital, što od straha da ne dopadnu kakve robije – i dopustili su da budu gotovo robovi političkih manipulacija.

Ovde je zavladao primitivni obrazac po kome je u "tuđeg tatka pogolema patka" i sve oči su uprte u neke strance. Patriotizam trenutno ima slabu prođu a najslabiju ima ekonomski patriotizam. Strani investitori rado su viđeni gosti, oni pišu "bele knjige", oni dele savete šakom i kapom, preuzeli su gotovo celu infrastrukturu Srbije, dobijaju privilegovane ugovore višestruko zaštićene klauzulama o tajnosti, a našim firmama i poslovnim ljudima zapalo je da budu podizvođači radova, kao na pomenutom ostružničkom mostu.

Oland je, primera radi, uvodeći ekonomsko vanredno stanje, predstavio niz ekonomskih mera u godišnjem obraćanju francuskim poslovnim liderima s ciljem podsticanja stagnirajućeg ekonomskog rasta Francuske i smanjenja hronične nezaposlenosti.

Foto: FoNet/AP

ZBILJIĆEVA ZBILJA: MI SMO UVEK SUMNJIVI

U nas se Vučić i njegovi najradije obraćaju partijskim aktivistima i nekakvoj generalnoj javnosti kojom se lakše manipuliše nego upućenim grupama. Takva praksa formira i javno mnjenje. Kao odličnu ilustraciju takvog stanja ne mogu da odolim da citiram reči Dragoljub Zbiljića, vlasnika "Energotehnike – Južna Bačka", koji je u maju prošle godine za "Vreme" izjavio: "Već godinama je praksa da svaki tender na kome pobedi srpska kompanija bude osporavan; sumnja se u stručnost, traže se zakulisne radnje i vidi navodna korupcija. Ako posao dobije bilo koja inostrana kompanija, automatski se sve smatra regularnim. Postoje zagovornici teze da sami ništa ne umemo da uradimo."

Zbiljićeva firma, pa i on lično, bili su u to doba pod baražnom vatrom zbog sumnji oko nameštenog tendera za isušivanje kopa "Tamnava", a sad se opet pominje oko nekog posla s "Energoprojektom" gde se kao naručilac pojavljuje Elektromreža Srbije, kojima direktoruje Nikola Petrović, Vučićev kum.

Zbiljić, međutim, s razlogom upozorava da u oblasti kapitalne gradnje u Srbiji postoji samo nekoliko firmi koje su preživele i da sumnjičavost oko prirode njihovih poslova donosi višestruku štetu. Na kraju, ako ne budu radile, neće imati reference da izađu i na neka druga tržišta.

Uostalom, prosečni Srbin zna imena firmi koje će ići na doboš, ali ga ništa ne upućuje da navede makar jednu uspešnu. Maćehinski odnos vlasti prema domaćem preduzetništvu odrazio se i na medijsku sliku o tome i nama je sasvim prirodno da Kinezi grade pruge, Azerbejdžanci puteve, Austrijanci mostove i tunele, dok naši mogu da "drndaju vunu dragome za gunju".

Po tom pitanju politika je sasvim naopaka. I dugoročno je neodrživa. Miroslav Mišković je u političkoj nemilosti. Ali to nije razlog da niko iz Ambasade Srbije ne bude na svečanosti u Ljubljani kada je Delta holding, pre nekih dvadesetak dana, otpočela gradnju hotela vrednog 40 miliona evra što je verovatno najveći srpski pojedinačni izvozni posao u neku od zemalja Evropske unije.

STARA BAJALICA: LJUDI IZ MIŠJE RUPE

Vanredni izbori će na nekoliko meseci odvratiti pažnju od reformi, izjavio je ministar finansija Dušan Vujović.

– Ali s druge strane, izbori pružaju šansu da se prevaziđu postojeće društvene podele i pojača konsenzus za duboke ekonomske reforme – ocenio je Vujović, sasvim očekivano pridružujući se aplauzima Glavnog odbora SNS-a.

Stručnjaci se slažu da će najavljeni izbori usporiti razvoj Srbije. Vladimir Vučković iz Fiskalnog saveta podseća da su u 2016. planirane najteže reforme, ali upozorava i da bi ih izbori mogli odložiti.

– Kad god smo do sada imali izbore, dolazilo je do odlaganja ekonomskih mera. I sada bi za najmanje nekoliko meseci moglo doći do pomeranja otkaza i reforme javnih preduzeća. U vreme izbora uzdržaniji su i investitori, pa bismo mogli očekivati i usporeniji privredni rast – kaže Vučković za "Blic".

Daeng Kim, stalni predstavnik Međunarodnog monetarnog fonda u Beogradu, kratko je izjavio da "MMF trenutno procenjuju posledice najavljenih prevremenih izbora".

– Trebaće nam neko vreme da saopštimo naš stav o tome – rekao je Daeng.

Domaćim preduzetnicima ne bi bilo dovoljno ni sve vreme ovog sveta. Oni su saterani u mišju rupu i aktuelni su dokaz stare narodne bajalice, verovatno iz vakta "petovekovnog robovanja" – laži, kradi i kuni se krivo ne bi li se ostanulo živo! ¶

MANGUP IZ VLA

PRELOMIO U GLAVI: B. Gašić, A. Vučić i N. Stefanović

Foto: Emil Vaš

STITIH REDOVA

Svoju odluku o raspisivanju prevremenih izbora Aleksandar Vučić je na GO SNS-a obrazložio namerom da se "razreši društveni sukob koji blokira reforme", što je sasvim u duhu permanentne proizvodnje afera i tabloidnih državnih udara u Srbiji za vreme naprednjačkog režima

Odlukom da uvede Srbiju u vanredne parlamentarne izbore, premijer Aleksandar Vučić imaće priliku da uradi makar tri korisne stvari za sebe i SNS. Prvo, računica je da će na vreme kapitalizovati i dalje neprikosnoveni, istina opadajući ugled koji ima među glasačima, te sebi i partiji produžiti vlast do 2020. godine. Što znači da manipulišući vanrednim izborima i rejtinzima šef naprednjaka može već sada da upiše osam godina vlasti. Jer, došli su na vlast 2012, i biće im ovo drugi vanredni parlamentarni izbori (prethodni su bili marta 2014).

Drugo, time što je izbornu skupštinu SNS-a, prvobitno najavljenu za 13. februar, odložio za 21. maj ove godine, dakle posle izbora u državi na svim nivoima, pružiće šansu svim naprednjacima odreda i lojalnima i mangupima ali i lojalnim mangupima da "izginu" za njega, stranku, a onda i za sebe u predizbornoj kampanji. Vučić im je, zato, već najavio da će ga "u kampanji videti manje nego ikada", mada će on "raditi više nego ikada", jer ne želi da se zaustavi nijedan započeti proces. Ukratko, isuviše zauzeti premijer daće funkcionerima SNS-a još jednu priliku da mu se pred najavljeno stranačko čišćenje u »

Foto: FoNet/ Nenad Đorđević

Foto: FoNet/ Aleksandar Levajković

maju dokažu kao najlojalniji i najvredniji, a kud ćeš bolju priliku za to od opštih izbora. Samo tako viđeniji napredњjaci osiguraće sebi mesto u stranačkoj, a potom, razume se i u državnoj hijerarhiji. Vučić je stranku zapravo stavio pod kolektivnu psihozu, svaki član i funkcioner SNS-a će izgarati u predstojećoj kampanji kako i dolikuje pravovernom naprednjaku, posebno zato što svako od njih zna da je šef u procentima nepristojno popularniji od sopstvene stranke. Tako da je Vučić iskusno izveo zaokret s pomeranjem stranačke izborne skupštine jer se, poznato je, generali pred sam rat ne smenjuju. Mada je, poznajući Vučićeve marifetluke, veliko pitanje koliko je najava da planira da se "zahvali i mangupima u svojim redovima", odnosno onima koji su stajali pored njega, govorili isto kao i on, a radili kao oni pre njega, stvarna. I koliko će posle izbora uopšte više i biti aktuelna. S Vučićem se nikad ne zna, on svakodnevno mnogo priča, mnogo preti i mnogo obećava i Srbiji i svojoj partiji, a uglavnom se posle ispostavlja da je sve bila opsena, varka, obmana, igrokaz koji je trebalo da posluži kao zgodan mamac.

A priča o mangupima i stranačkoj izbornoj skupštini odlično je bućkalo i za članstvo SNS-a i za birače kad počne opšta izborna trka. Razume se, on je i oko promene datuma održavanja stranačke izborne skupštine napravio nepotrebnu farsu: "Želim da se skupština stranke odloži, kako, u slučaju loših rezultata na izborima ne bih bio na teretu stranke u godinama koje predstoje i da članovi dobiju mogućnost da izaberu drugog predsednika i drugi tim", objasnio je šef naprednjacima.

Treće, na prevremenim izborima 2016, Vučić može da se obračuna sa demokratskom proevropskom opozicijom mnogo lakše nego 2018, kad bi izborima bilo regularno vreme. Demokratska opozicija danas nema pare, nema medije, nema kontinuitet opozicionog delovanja u poslednje četiri godine jer je izgubila vreme u cepanju, izmirivanju računa, ali i glumatajući pijune na Vučićevoj šahovskoj tabli. Sada pregovaraju o udruživanju protiv Vučića, a to je ono što bi njemu, uistinu, moglo da zasmeta. Zato će pokušati da ih rasturi, onako kako mu je to već jednom pošlo za rukom. Što pre, to bolje za njega.

EVROSKEPTICI:
S. Rašković Ivić,
B. Obradović;
V. Šešelj

VAGANJE

Ipak, mesecima se Vučić, i to javno, premišljao o još jednim izborima. Otud, daleko je od istine kada kaže da je Srbija danas "sidro i simbol stabilnosti", budući da smo otkako je u vlasti, a to je nešto više od tri i po godine u neprekidnim najavama i odjavama mogućih vanrednih izbora, rekonstrukcija vlade i nezaobilaznim aferama za koje se, čak i ako nemaju direktne veze sa njim, na kraju raznim spinovanjima na relaciji tabloidi – TV Pink – Nemanjina 11 ispostavi da su okidač za "državni udar". Ako zanemarimo onu staru da u Srbiji vazda vlada atmosfera predizborne kampanje, i da otkako je na vlasti, premijer redovno maše novim izborima, svojim odlaskom, preti građanima kako će imati prilike da izaberu boljeg, u ovom nekom poslednjem periodu, opcija vanrednih izbora više je puta spominjana tokom 2015, i tabloidi su često na naslovnim stranama objavljivali da je Vučić "presekao", "prelomio", "odlučio" kako izbora neće biti, kako ga ovi njegovi u stranci, visoki funkcioneri i ostali, pritiskaju na birališta, a on eto, neće, da ne remeti reforme, ne zaustavi Srbiju i tako to. Poslednji put se o tome govorilo u oktobru 2015. Vučić je naime rekao da bi bilo neodgovorno da se ide na izbore: "Moja odluka je da ne idemo na izbore. Dobro je da nemamo izbore još najmanje šest meseci jer bi to bilo neodgovorno u trenutku kada imamo Unesko i otvaranje poglavlja... Da li će ih biti za šest, osam ili deset meseci, ne znam, ali u narednih tri, četiri ili pet – neće ih biti. Moj posao je da donosim odluke u interesu građana." Po svemu sudeći, i biće tako. "Najmanje šest meseci" ističe taman tako pred kraj aprila za kada se i najavljuju republički, pokrajinski i lokalni izbori u Srbiji. Naime, u trenutku kada se ovaj tekst piše (utorak, 19. januar) još nije izvesno da će to biti 24. april ove godine, ali je, kako piše štampa, najverovatnije to dan održavanja izbora. Vučić je rekao da 24. april – nije nerealan.

Elem, priču o mogućim izborima posle te Vučićeve izjave da izbora neće biti "najmanje šest meseci", smenile su dve velike afere koje su tresle Srbiju ceo novembar i decembar. Prva je počela javnom prepiskom vlasnika Pinka Željka Mitrovića i

PROEVROPSKE PARTIJE: DS i ostali

Foto: FoNet/ Zoran Mrđa

vlasnika tabloida "Kurir" Aleksandra Rodića i metastazirala, dalje, u najave državnog udara, destabilizacije Srbije, urušavanja vlade i njenog premijera Vučića. Drugi skandal je proizveo još aktuelni ministar odbrane Bratislav Gašić kada je, pripremajući se za izjavu ispred uključenih kamera, prostački, bahato i necivilizovano novinarki B92 Zlatiji Labović dobacio da "voli novinarke koje lako kleknu".

I možda ga je baš slučaj dobrog prijatelja i potpredsednika SNS-a Gašića podstakao da u permanentnoj dilemi da li da gurne Srbiju u još jedne, zapravo treće po redu parlamentarne izbore u samo četiri godine, nakratko napravi zaokret i najavi izbore za 13. februar, ali ne republičke, nego stranačke – vanredne i tajne! To je bilo pre samo mesec dana (18. decembra 2015). Najavio je dakle, izbornu skupštinu na kojoj bi se predsednik stranke, njegovi zamenici, članovi Glavnog odbora, Predsedništva, Statutarne komisije, Nadzornog odbora – birali tajno. Tada je, na mitingu SNS-a u Spensu u Novom Sadu, šef naprednjaka rekao ovako: "Vreme je da i sebe preispitamo, da vidimo šta smo uradili u prethodne dve i po godine, da se zahvalimo svima koji su dobro radili, da se zahvalimo i onima koji su manje dobro radili i da poželimo dobrodošlicu onima koji do sada nisu imali takvu priliku. Vreme je da idemo ukorak sa onim što narod želi." Činilo se da je odlučio da se, pre vraćanja mandata narodu, prvo reši "mangupa u svojim redovima", mada se zna da u naprednjačkom vokabularu "mangup" znači "nelojalan Vučiću" i da će izborna skupština biti samo glasanje za ljude od Vučićevog poverenja, o čemu je pisano na stranicama "Vremena".

U tom je raspoloženju da se na vanredne parlamentarne izbore ne ide, bio i tik pred Novu godinu. Pa je 29. decembra za TV Prva izjavio da u 2016. ne bi trebalo da ih bude: "Ne bi trebalo da bude republičkih izbora, ne vidim razloga za to, ali to nikad ne možete da isključite." Ali i dodao – "ne bi trebalo" – osim ukoliko ne dođe do drastične promene i narod postane "naročito nezadovoljan". Tada je najavio i da će novi ministar odbrane startovati u januaru, istina, ime nije navodio, ali se sve nekako pričinjavalo u prazničnoj idili da je premijeru i dalje samo na pameti da malo disciplinuje stranačke funkcionere.

ZVIŽDUCI NARODNOG NEZADOVOLJSTVA

Narodno "naročito nezadovoljstvo" nije se moglo primetiti ni u novinama ni na televiziji, a, da se ne lažemo, ni na ulici. Naprotiv, padao je prvi januarski sneg i nove su lopate u rukama Aleksandra Vulina i Siniše Malog samo vrcale, a narod, reklo bi se, razdragan. Jedino je to zviždanje u Areni premijeru pokvarilo raspoloženje. Na svečanom otvaranju Evropskog prvenstva u vaterpolu, 10. januara, publika je burno negodovala što na pojavljivanje predsednika Tomislava Nikolića, što na prigodno zahvaljivanje ministra omladine i sporta Vanje Udovičića premijeru Vučiću i gradonačelniku Siniši Malom.

Premijer Vučić je poručio onima koji su zviždali u Beogradskoj areni da nema potrebe da na takav način ruše ugled Srbije, a da će im on izaći u susret i omogućiti da naprave još veći politički događaj. Aludirao je kanda na mogućnost raspisivanja vanrednih parlamentarnih izbora: "Odluku o izborima ne mogu da donesem sam, razgovaraću o tome sa saradnicima, ministrima i predsednikom Srbije. Nadam se da će građani Srbije uskoro imati priliku da izaberu bolje", rekao je tada uvređeni Vučić i dodao da parlamentarne izbore "svi žele".

Potom, kako je saopštila Služba SNS-a za informisanje, Vučić je zakazao sednicu Glavnog odbora za nedelju, 17. januar. Pet dana pred sednicu Glavnog odbora saopšteno je da će premijer od GO SNS-a "zatražiti odobrenje" da pre stranačke skupštine zakazane za 13. februar odluči o raspisivanju vanrednih parlamentarnih izbora. Ukratko, nije "zatražio odobrenje". Samo je u svom govoru pred Glavnim odborom SNS-a obznanio da je odlučio da se ide na vanredne parlamentarne izbore.

Svoju odluku o raspisivanju prevremenih izbora Aleksandar Vučić je na GO »

Rezultati

Izbori 2012

Rezultati izbora za narodne poslanike Narodne skupštine, održanih 6. maja 2012. godine:

Lista/partija	Glasova	Mandata	% od glasalih	% od upisanih
1. Pokrenimo Srbiju - Tomislav Nikolić- SNS (NS, PSS,...)	940.659	73	24,04	13,89
2. Izbor za bolji život - Boris Tadić	863.294	67	22,06	12,75
2. Ivica Dačić - SPS PUPS i JS	567.689	44	14,51	8,39
4. Demokratska stranka Srbije - Vojislav Koštunica	273.532	21	6,99	4,04
5. Čedomir Jovanović – Preokret Liberalno demokratska partija, Srpski pokret obnove, Socijaldemokratska unija, Bogata srbija, Vojvođanska partija, Demokratska partija Sandžaka, Zelena ekološka partija - Zeleni, Partija bugara srbije	255.546	19	6,53	3,77
6. Ujedinjeni regioni Srbije - Mlađan Dinkić	215.666	16	5,51	3,19
7. Savez vojvođanskih Mađara-Ištvan Pastor	68.323	5	1,75	1,01
8. Stranka demokratske akcije Sandžaka- Dr Sulejman Ugljani	27.708	2	0,71	0,41
9. Sve zajedno BDZ, GSM, DZH, DZVM, Slovačka stranka-Emir Elfić	24.993	1	0,64	0,37
10. Nijedan od ponuđenih odgovora	22.905	1	0,59	0,34
11. Koalicija Albanaca Preševske doline	13.384	1	0,34	0,20
12. Srpska radikalna stranka - dr Vojislav Šešelj	180.558	0	4,61	2,67
13. Dveri za život Srbije	169.590	0	4,33	2,51
14. Pokret radnika i seljaka	57.199	0	1,46	0,84
15. Komunistička partija – Josip Broz	28.977	0	0,74	0,43
16. Socijaldemokratski savez – Nebojša Leković	16.572	0	0,42	0,24
17. Reformistička stranka – Prof. Dr Milan Višnjić	8.867	0	0,23	0,13
18. Crnogorska partija – Nenad Stevović	3.855	0	0,10	0,06

Broj birača upisanih u birački spisak 6.770.013 (100%)

Ukupan broj birača koji su glasali 3.912.904 (57,79%)

Broj nevažećih glasačkih listića 170.995 (4,37% od izašlih birača, 2,65% od broja upisanih birača)

Broj listića koji nisu ubačeni u glasačke kutije 1.792 (0,04% od broja upisanih birača)

SNS-a obrazložio namerom da se "razreši društveni sukob koji blokira reforme" što je sasvim u duhu permanentne proizvodnje afera i tabloidnih državnih udara u Srbiji za vreme naprednjačkog režima. Vučić je na sednici Glavnog odbora SNS-a dodao da je vladi potreban pun mandat kako bi do 2020. dovršila započete reforme. I mada je odluka o izborima na Glavnom odboru pozdravljena i bezmalo četvorominutnim aplauzom na nogama, svakako da ima i onih naprednjaka koji ne misle da su prevremeni izbori rešenje. Izbori sobom nose i veća i manja proklizavanja, uprkos rejtinzima, i nije Vučić prvi političar u Srbiji koji kalkuliše datumima i prevremenim izborima. Radili su to i Slobodan Milošević i Boris Tadić. I obojici se to, jednom obilo o glavu. Obično je i dovoljno – samo jednom. No, posle aplauza, Vučić je rekao da hoće da proveri "kuda Srbija želi da ide" I da li, i u naredne četiri godine, želi da nastavi evropskim putem.

NACRT ZA KAMPANJU – UDARCI PO DS-u

I tako je Vučić, svojim govorom na Glavnom odboru, među okupljenim naprednjacima dao nekakav nacrt u okviru kojeg bi trebalo da pripreme i razrade predizbornu kampanju: "Stranka i vlada koju je ona formirala nailaze na ogroman otpor upravo stoga što je nastojala da razbije blok koji su činili tajkuni, političari i kriminalci, kojima nije bilo u interesu da Srbija napreduje i da se bilo šta menja. (...) Otpočeli smo sukob i sa njima i sa onima među nama kojima je vlast samo način za lično bogaćenje. (...) Centar otpora i ovoj vladi i pristojnoj i naprednoj Srbiji i politici reformi su pripadnici bivše loše vlasti i lažne elite, koju je ta vlast stvorila i obezbedila im privilegije", rekao je Vučić, zaključivši da je taj "centar otpora" 10 godina blokirao bilo kakve promene i napredak zemlje.

Čini se, tako, da će okosnica naprednjačke kampanje biti konstantni napad na Demokratsku stranku, koja i po poslednjim istraživanjima NSPM-a može da pređe cenzus samostalno, kao i socijalisti i radikali, dok se ostali mogu nadati cenzusu samo u koalicijama. Po ovom istraživanju za SNS bi glasalo skoro 43 odsto građana. Pritom, valja napomenuti da su istraživanja NSPM jedina koja pokazuju blagi pad Vučićevog rejtinga. Postoje i ona druga po kojima je podrška Vučiću i naprednjacima iznad 50 odsto. Takvo je nedavno istraživanje Faktora plus i lista "Politika" – SNS (51,4%), SPS (9,5%), DS (6,5%), SRS (6%), DSS-Dveri (5,2%). Vučić, naime, ne sme da rizikuje ponovno okupljanje demokrata proevropskog tipa i buđenje njihovih glasača koji su još u apstinenciji i zato će mu demokrate biti fokus kampanje. Jer dobro zna da su tih famoznih

Izbori 2014.

Rezultati izbora za narodne poslanike Narodne skupštine, održanih 16. marta 2014. godine.

Izborna lista	Glasova	Mandata	% od glasalih	% od upisanih
1. Aleksandar Vučić - Budućnost u koju verujemo (Srpska napredna stranka, Socijaldemokratska partija Srbije, Nova Srbija, Srpski pokret obnove, Pokret socijalista)	1.736.920	158	48,35	25,67
2. Ivica Dačić - "SPS, PUPS, JS"	484.607	44	13,49	7,16
3. "Sa Demokratskom strankom za demokratsku Srbiju" - DS, NS	216.634	19	6,03	3,20
4. Boris Tadić - Nova demokratska stranka - Zeleni, LSV - Nenad Čanak, Zajedno za Srbiju, VMDK, Zajedno za Vojvodinu, Demokratska levica Roma	204.767	18	5,70	3,03
5. Savez vojvođanskih Mađara – Ištvan Pastor	75.294	6	2,10	1,11
6. SDA Sandžaka – dr Sulejman Ugljanin	35.157	3	0,98	0,52
7. Partija za demokratsko delovanje – Riza Halimi	24.301	2	0,68	0,36
8. Demokratska stranka Srbije – Vojislav Koštunica	152.436	0	4,24	2,25
9. Dveri- Boško Obradović	128.458	0	3,58	1,90
10. Čedomir Jovanović – LDP, BDZS, SDU	120.879	0	3,36	1,79
11. Ujedinjeni regioni Srbije – Mlađan Dinkić	109.167	0	3,04	1,61
12. Dosta je bilo – Saša Radulović	74.973	0	2,09	1,11
13. Srpska radikalna stranka – dr Vojislav Šešelj	72.303	0	2,01	1,07
14. Treća Srbija – Za sve vredne ljude	16.206	0	0,45	0,24
15. Ruska stranka – Slobodan Nikolić	6.547	0	0,18	0,10
16. Crnogorska partija – Josip Broz	6.388	0	0,18	0,09
17. Grupa građana Patriotski front – dr Borislav Pelević"	4.514	0	0,13	0,07
18. Lista nacionalnih zajednica BDZ-MPSZ-DZH-MRM-MEP-Emir Elfić	3.983	0	0,11	0,06
19. "Koalicija građana svih naroda i narodnosti- RDS-SDS	3.182	0	0,09	0,05

Broj birača upisanih u birački spisak: 6.765.998

Ukupan broj birača koji su glasali: 3.592.375 (53,08%)

Broj nevažećih glasačkih listića: 114.001 (3,17% od glasalih, 1.68% od ukupnog broja)

više od 50 odsto biračkog tela koje bi glasalo za njega takozvani opredeljeni birači. Što više birača iz korpusa apstinenata demokratske-proevropske orijentacije izađe na izbore i glasa za neku od svojih rasparčanih pa ponovo ujedinjenih stranaka, Vučićevi neverovatni rejtinzi će se otapati.

Đorđe Vukadinović, glavni i odgovorni urednik časopisa "Nova srpska politička misao" i autor istraživanja po kojima Vučić ima podršku oko deset procenata nižu nego u ostalim istraživanjima, objašnjava: "Strategija Vučićeva će biti da simpatizere opozicije ostavi kod kuće, da im ogadi izbore, da se pošalje poruka da šta god radili već se zna ko će da pobedi, zato i jesu važni ti rezultati koji se plasiraju da Vučić ima podršku više od 50 odsto građana."

A ŠTA ĆE DAČIĆ

Ako su konture kampanje SNS manje-više predvidljive i očekivane, ovo predizborno iščekivanje obeležiće i dve enigme: kako će izgledati kampanja Dačićevih socijalista i šta će ponuditi demokratska opozicija, bilo u jednoj, dve ili desetak kolona. Istina je da je aktuelni prvi potpredsednik vlade i ministar spoljnih poslova do sada mađioničarski vešto izlazio iz svakog političkog šešira, no ovog puta će zaista biti delikatno, bez obzira na to što lider SPS-a nije čekao izborno veče da prvi stigne na čestitanje Vučiću, kao 2014, već mu je "čestitao" pre nego što je Vučić i odlučio hoće li biti vanrednih izbora. Sa Palmom i Krkobabićem, Dačić je u razgovoru sa šefom naprednjaka (5. januar, sedište SNS-a) dogovorio nastavak postizborne saradnje na lokalnom i pokrajinskom nivou, sve u stilu da tim koji dobija ne treba menjati, sa čim se Vučić generalno saglasio, ali i ostavio dovoljno prostora u tumačenju rezultata sastanka, taman toliko da je sve moguće. Na sastanku su Vučić i Dačić razgovarali i o tada još uvek samo "mogućim" parlamentarnim izborima. Vučić je, posle sastanka, kazao: "Pričali smo i o republičkim izborima. Ja sam, kao premijer, rekao da bih voleo da ih izbegnemo, ali da to zavisi i od atmosfere u društvu i drugih okolnosti." Ivica Dačić je »

STRESIRAN NAJAVAMA IZBORA: I. Dačić
Foto: Tanjug/ Rade Prelić

Ako su konture kampanje SNS manje-više predvidljive i očekivane, ovo predizborno iščekivanje obeležiće i dve enigme: kako će izgledati kampanja Dačićevih socijalista i šta će ponuditi demokratska opozicija, bilo u jednoj, dve ili desetak kolona

demantovao priče kako će SPS ići na zajedničku listu sa SNS-om, uz opasku da to rade oni koji imaju problem da pređu cenzus: "Kao i priče da želim da SPS ode u opoziciju. To je obična glupost, svako ko me poznaje zna da nisam toliko glup da odem iz prve lige", rekao je Dačić.

Vučić je, međutim, opet bio raspoložen da se šali sa Dačićem pa je prokomentarisao da Ivicu samo zanima da li će biti vanrednih parlamentarnih izbora. Dačić mu nije ostao dužan. Odgovorio je da ga Vučić stresira svaka tri meseca sa najavom izbora i da nije tajna da je on za redovne izbore. Posle, pred sednicu GO SNS-a, kada je bilo gotovo izvesno da će Vučić doneti odluku o vanrednim parlamentarnim izborima, šef srpske diplomatije je pomirljivo rekao da razume razmišljanja premijera o održavanju republičkih izbora, ali ne razume lidere opozicionih stranaka "koji se navodno zalažu za izbore, a znaju da neće imati uspeha na njima". Dodao je i da stvaranje nestabilne političke atmosfere nije dobro za Srbiju, ali je za to optužio opoziciju. "Imam veliko razumevanje za Vučića, imajući u vidu da je on, pored svih rezultata i uspeha koje je Vlada Srbije postigla, izložen neopravdanim kritikama, podmetanjima i stvaranju nezdrave atmosfere, koja nije samo politički usmerena već se tiče i njegove porodice", rekao je Dačić na novogodišnjem prijemu za šefove diplomatskih misija i međunarodnih organizacija kao i za direktore i glavne urednike medija. Nije, međutim, mogao da ne primeti da je za Srbiju važno da i na unutrašnjem planu bude predvidljiva kao što je na spoljnom planu ojačala svoju poziciju. I, sebi, kao i mnogo puta dosad – uskočio u usta. Pre samo dve nedelje požalio se kako ga Vučić stresira svaka tri meseca najavama izbora, u prevodu, rekao je svom premijeru da je dozlaboga nepredvidljiv jedan čovek i premijer. Kako Srbija sa takvim premijerom da bude predvidljiva zemlja? Zato pljušte pitanja socijalista iz svih krajeva Srbije: Koga napadati u kampanji i šta ponuditi što bi se makar u nijansama razlikovalo od onoga što će biračima nuditi Vučić.

"Da ga napadnemo ne smemo: em smo bili u istoj vladi pa to nema smisla, em je zlopamtilo, pa to može da boli. Međutim, snishodljivost nas ostavlja potpuno na margini", priča jedan od iskusnih socijalista za "Vreme" i napominje da je u pitanju identitet partije, a da se iz aviona vidi da je omiljeni Vučićev levičar Vulin, a ne Dačić. Prema njegovim rečima socijalisti čekaju da se o svemu izjasni lider stranke, ali cede kroz zube da bi verolomni potez Vučića i ostavljanje socijalista van vlade za SPS bio teži udarac od onog koji su pretrpeli 5. oktobra.

U trenutku nastajanja ovog teksta (utorak uveče, 19. januar) u sedištu DS-a, iza zatvorenih vrata, održan je prvi sastanak opozicionih lidera demokratske proevropske orijentacije, kome je predsedavao lider DS-a Bojan Pajtić, a prisustvovali listom nekadašnji funkcioneri DS-a, a danas lideri novih partija, Boris Tadić, Dušan Petrović, Zoran Živković, Čedomir Jovanović, Janko Veselinović, te predstavnici još nekih manjih stranaka i sindikata. Sastanak je trajao dva sata i 45 minuta, a po njegovom završetku nisu hteli da daju izjave za medije, takav je bio dogovor, rekao je Tadić. Samo je lider DS-a Bojan Pajtić pročitao zajedničke zaključke sa sastanka. Pre svega dogovorili su se da saopšte da su se okupili da poraze režim Aleksandra Vučića, kao i da nakon izbora nijedna od ovih stranaka neće ulaziti u koalicije sa predstavnicima njegovog režima. Još se nisu dogovorili kako će nastupiti na izborima, da li na zajedničkoj listi ili više njih, ali Pajtić je rekao da su blizu ideji da nastupe zajedno. O tome će razgovarati na sledećem sastanku.

Ako nije isuviše kasno, i to je dovoljno za početak. ¶

ZORA DRČELIĆ

TEOFIL PANČIĆ

Veseli klijenti “evropske truleži”

Pre nego što bude jasno o čemu se govori u ovoj kolumni, da razjasnimo o čemu se u njoj govoriti neće: o tzv. vanrednim izborima. O njima sam “sve” rekao još letos na ovom istom mestu, kada se o njima prvi put ozbiljnije zašuškalo: ta na svaki način nelegitimna i nedostojna šarada brutalno je izrugivanje s institucijama i sa samom parlamentarnom demokratijom; poletno učestvovati u njoj, makar i “protiv” Vučića, znači poklanjati nezaslužen legitimitet Uzurpatoru i njegovim hirovima, koji već debelo prelaze crtu otvoreno sociopatskog. I, da li je to moje zakeranje išta pomoglo, ikoga pomerilo k razmišljanju? Nije, kao što sam i napisao da neće. Eno gde se opoziciona telad, i “patriotska” i “jevropejska”, veselo mreškaju i gužvaju pred ulaskom u klanicu; ove prve još nekako i da razumem jer nemaju šta da izgube, ali ovi drugi potpuna su misterija. Voleo bih da se prevarim (i učiniću sve u okv. sv. mogućnosti da se prevarim!), ali koliko u aprilu ili maju naši vrli demokratski opozicionari svih boja i dezena neće znati šta ih je snašlo nakon naivnog učestvovanja u pijanim političkim orgijama bez standarda i pravila, a napolju neće biti nikoga da sasluša njihove žalopojke: “Imali ste izbore, izgubili ste, priznali ste ih, šta sad hoćete?” Tzv. realpolitičare iz EU i okoline “nijanse” naših sve mizernijih ionako ne zanimaju; uzgred rečeno, biće da je baš u tome ne baš neznatan deo objašnjenja zašto EU izgleda sve jadnije.

E, sad možemo na temu. Što zbog urođene “šizofrenosti” sopstvenog političkog identiteta (okoreli radikali koji su “preumili”, ili bar poverovali u to), što u pragmatičnoj (ili “makijavelističkoj”, ako hoćete) nameri da pokriju što veći deo političkog spektra, tzv. naprednjaci od početka, a naročito otkad su na vlasti, indukuju svetonazornu i “geopolitičku” rascepljenost sopstvene unutrašnje strukture na “evropejce”, čak bar implicitne “evroatlantiste” na jednoj strani, te na “patriote”, u principu žestoke “rusofile” na drugoj (bajdvej, Panović je Zoran odlično primetio da se “srpski nacionalizam potpuno rusifikovao”, do te mere, dodajem ja, da je zapravo i prestao da bude srpski u bilo kojem relevantnom smislu, postavši naprosto banalni instrument autokolonizacije). Ta podela je, da se razumemo, vrlo nesrazmerna, skoro groteskna: na prvoj strani nalazi se samo poneko iz stranačkog vrha, na drugoj veći deo rukovodstva i otprilike celokupno članstvo, naročito ono “prvoboračko”. A bogme i najveći deo onog glasačkog tela kojem nije mrsko da zaokruži Vučićevo ime. A sam Gospodar, gde je on u svemu tome? Eh, nominalno – znate gde je; u banalnoj i prljavuckavoj političkoj stvarnosti, međutim, najčešće je tamo gde mu najviše odgovara, a celokupni njegov politički habitus, tehnologija i metodologija prirodno ga odvlače ka prizemnom manipulantstvu kombinovanom sa otvorenim autoritarizmom, dakle, ka glavnim obeležjima vladavine u evroskeptičnim ili otvoreno antievropskim vladama poput Orbanove ili ove nove u Poljskoj; putinovska duga senka je, dakako, odmah iza ćoška. Erdogan je tek blok dalje.

Šta sve ovo znači i šta implicira? Mnogo toga, ali prostor je vrlo sveden, zato idem na glavno za ovu priliku. Šta uopšte znači “evropejstvo” jedne manipulativne, autoritarne, suštinski sve više uzurpatorske vlasti? Njene metode su sve više “neliberalne”, što bi rekao Orban, i tu je umilno cvrkutanje, recimo, jedne Zorane Mihajlović ili Jadranke Joksimović sasvim irelevantno: šta god pričale, ili, šta god o njima pričao onaj neki Đuka, one su sastavni deo mašinerije medijskog, političkog a neretko i fizičkog nasilja nad srpskim društvom, viđenog već bezbroj puta, recimo ovih dana u Beloj Crkvi. U tom smislu, zagovorniku je slobodnog društva i demokratije njihovo “evropejstvo” sasvim neupotrebljivo i ako ćemo pravo neukusno i cinično, čak i ako je u nekom strogo “geopolitičkom” smislu iskreno. Na koncu, i ta “Evropa” kao metafora određenih demokratskih standarda više nije što je bila – da jeste, Budimpešta i Varšava ne bi bili, bar na duži rok, mogući unutar njene strukture, nego bi se ili promenili ili više ne bi bili u tom društvu, jer bi iz njega bili izbačeni kao nedostojni.

Šta uopšte znači “evropejstvo” jedne manipulativne, autoritarne i sve više uzurpatorske vlasti

Naravno, ništa od ovoga ne menja moj stav: tvrdo i čvrsto za Srbiju u EU i u NATO. Naprosto, boljeg nema ni u najdaljoj naznaci, naprotiv. “Desni” argumenti protiv toga opaki su i toksični, a “levi” najblaže rečeno infantilni. Ali, to ne samo da nije jedina relevantna linija podele, nego rastući autoritarizam unutar srpskog društva nalaže da često ne bude ni najvažnija. Šta ja imam i šta ovo društvo ima od glasnog “evropejstva” nekog salonskog cinika i licenciranog “drugosrbijanca” koji je – da li iz ubeđenja ili interesa, naposletku baš me briga – stao uz ove cinične, brutalne i farsično nekompetentne štetočine koje su zajahale zemlju? Na drugoj strani, primera radi, ni za tri života se ne bih složio s “geopolitičkim” pravcem kuda bi – da mu se može – jedan Đorđe Vukadinović odvukao Srbiju, ali to ne znači da ću sebi zabraniti da primetim da njegove analize unutrašnjeg ustrojstva vučićizovane Srbije znaju da budu briljantne. Naprosto, uvek je tako u vremenima jačanja autoritarizma, prekjuče titovskog, juče miloševićevskog, danas ovog: represija jača unutrašnju solidarnost represiranih. Na svakome je, dragi moji, da izabere stranu. U ovom se kontekstu pozivati na nominalno evropejstvo režima kao na izgovor samo je trivijalno loša kombinacija kukavičluka i političko-moralne tuposti. ¶

Rakete i makete

Ko koga drži na nišanu i kakva je uloga Joce Amsterdama u geostrateškom sukobu Beograda i Zagreba

Odlazećem ministru odbrane Republike Hrvatske Antu Kotromanoviću nije suđeno da poslednje dane u kabinetu provede u miru, pripremajući se za primopredaju dužnosti. On se prošle nedelje dva puta našao na meti žestokih kritika, najpre iz Beograda, a zatim i iz Moskve. Najpre ga je ministar spoljnih poslova Srbije Ivica Dačić žestoko opleo zbog toga što je, govoreći o nameri da Hrvatska od Amerike kupi balističke rakete sa dometom od 300 kilometara, podsetio Dačića i premijera Aleksandra Vučića na njihovu ulogu u ratovima devedesetih. "To je ratnohuškaška izjava", naveo je Dačić u saopštenju, najavljujući da će Srbija "preduzeti odgovarajuće zaštitne i odbrambrene mere". Samo nekoliko dana kasnije, oglasio se i zamenik premijera Rusije Dimitrij Rogozin, nakon posete Beogradu tokom koje je bilo reči o prodaji ruskih raketa Srbiji. Osvrćući se na Kotromanovićeve reči da "Srbija ne može u Evropsku uniju ako kupuje rusko oružje", Rogozin je rekao da "jezik hrvatskog ministra landara kao kravata", uspevajući da u istoj rečenici uvredi i Kotromanovića i hrvatski doprinos kulturi odevanja.

Nisu samo Rogozin, Dačić i Kotromanović ovih dana razmenjivali teške reči: poslednjih dana, u prepucavanje na liniji Beograda i Zagreba uključili su se najviši politički funkcioneri obe države, samozvani i kvalifikovani vojni analitičari i geostratezi i, naravno, tabloidi koji su se nadmetali u vrištećim naslovima, dotle da bi čovek pomislio da novi srpsko-hrvatski rat samo što nije počeo. U utorak se, direktno iz zatvora, u raspravu uključio i Sreten Jocić, poznatiji kao Joca Amsterdam, koji je ponesen patriotskim žarom izrazio spremnost da lično finansira kupovinu ruskog protivvazušnog sistema S-300, ukoliko se ispostavi da srpska država ne može da ga priušti. Time je farsa dostigla vrhunac.

A da je reč o farsi zarad sticanja jeftinih političkih poena, a ne o nekakvom ozbiljnom zaoštravanju odnosa Beograda i Zagreba lako može da se uveri svako, čim razgrne maglu bombastičnih izjava i geostrateških nebuloza, što su, uostalom, odmah konstatovali ozbiljni ljudi sa obe strane granice na Dunavu, samo što se njihov glas slabo čuo. Znaju to i oni koji su ovu sasvim nepotrebnu i na momente smešnu svađu započeli i potpirivali, zabavljajući se kao da je reč o petardama, a ne oružju za masovno uništenje.

RAKETAŠKI VLAŽNI SAN

Cela priča o američkim balističkim raketama u stvari nije nova, a počela je 13. oktobra prošle godine kada je, nikako ne treba zaboraviti, izborna kampanja u Hrvatskoj bila na vrhuncu. Tada je zagrebački "Jutarnji list" na udarnom mestu objavio da je tamošnje Ministarstvo odbrane zatražilo od Pentagona odobrenje za nabavku šesnaest samohodnih višecevnih raketnih bacača M 270, i uz to nekoliko balističkih raketa dometa od oko 300 kilometara. "Nabavka ovog sistema i balističkih raketa u potpunosti bi promijenila geostratešku sliku vojne ravnoteže u regiji", trijumfalno je procenio autor teksta, koji, međutim, nije našao za shodno da navede ni tip ni tačan broj tih strašnih raketa, osim da koštaju oko dva miliona dolara po komadu. Nije naveo ni prema kome bi te rakete trebalo da budu usmerene, ali to se valjda podrazumeva, osim ako Hrvatska nema nameru da silom rešava spor sa Slovencima oko Piranskog zaliva.

Uzalud su, još tada, razumni ljudi ukazivali da Hrvatskoj vojsci nisu potrebne balističke rakete, kao ni samohodni lanseri M 270, koji imaju domet od oko 40 kilometara i u stvari predstavljaju američku verziju dobro nam poznatog sistema "Orkan", koji se proizvodio u bivšoj Jugoslaviji i koji i danas poseduju i Srbija i Hrvatska. Hrvatski portal "Obris – Obrana i sigurnost" je još 20. oktobra u izuzetno dobro argumentovanom tekstu objasnio da je upitno koliko je američki sistem, koji vojska SAD više ne koristi i koji se već dvanaest godina više ne proizvodi, bolji od "Orkana", pogotovo ako se uzmu u obzir troškovi obuke rukovalaca, nabavke rezervnih delova i remonta. Na M 270 je, doduše, moguće montirati i balističke rakete sistema ATACMS sa dometom od 300 kilometara, ali one nikako ne ulaze u standardnu ponudu i za njihovu prodaju je potrebno posebno odobrenje Kongresa. To odobrenje, kako je nedavno javno priznao načelnik hrvatskog Glavnog Stožera Drago Lovrić, ne samo da nije stiglo, već nije ni zatraženo, jer su razgovori Hrvatske i SAD o prodaji raketa u ranoj fazi i Vašington još nije ni odgovorio na želju Zagreba da pomenute sisteme kupi. Hrvatska će, doduše, od Amerikanca dobiti nešto lakih helikoptera tipa "Kajova" i nemačke samohodne haubice, ali to ne

ZAŠTITNE I ODBRAMBENE MERE: D. Rogozin i I. Dačić

Foto: FoNet

menja stratešku ravnotežu i nije bitno za ovu priču.

Igor Tabak, autor gore citiranog teksta u "Obrisu", konstatovao je da je želja za nabavkom projektila "raketaški vlažni san" i poručio onima koji te rakete vide kao faktor odvraćanja da se sete da gađanje Zagreba raketama iz "Orkana" tokom "Oluje" 1995. godine nije nimalo uticalo na tok hrvatske ofanzive, baš kao što ni uporno bombardovanje Londona raketama V1 i V2 tokom Drugog svetskog rata nije umanjilo britansku rešenost da se obračunaju sa Hitlerom. Pitanje svrsishodnosti kupovine raketa postavio je i srpski nezavisni analitičar Aleksandar Radić, ali je u vodećim medijima sa obe strane granice uveliko prevladala slatka jeza od strašnih hrvatskih raketa koje mogu da dosegnu ne samo Beograd, nego i Gornji Milanovac i Kruševac.

I tako je krajem oktobra premijer Vučić otputovao u Moskvu da, kako je najavio, sa ruskim predsednikom Vladimirom Putinom razgovara o kupovini ruskih sistema kao odgovor na hrvatsku pretnju. "Sutra ćete me pitati šta si učinio da zaštitiš svoju zemlju", rekao je Vučić u intervjuu za beogradski "Blic". "Nije realno da previše toga kupimo, ali nešto ćemo probati da nabavimo", kazao je on. Ishod Vučićevog razgovora sa Putinom ostao je nepoznat, ali je posle novogodišnjih praznika u Srbiju stigao Rogozin, glavni Putinov čovek za modernizaciju ruskog vojnoindustrijskog kompleksa.

JOJ, MALA ROGOZIN

Uoči i za vreme Rogozinovog boravka u Beogradu priča o raketama ponovo se rasplamsala, a mediji su se nadmetali u nagađanju šta će sve Srbija dobiti od Rusije. Najviše se govorilo o sistemu S-300, onom koji Joca Amsterdam hoće da nam kupi. Sledeći sistem na spisku želja je nešto savremeniji S-400 i "Buk", kojim je oboren malezijski putnički avion iznad Ukrajine. Rogozin je u Beograd na poklon doneo maketu S-300 i mnogo je govorio o rusko-srpskom vekovnom savezništvu i prijateljstvu, a našao je vremena da se sretne i sa liderom radikala i bivšim Vučićevim mentorom Vojislavom Šešeljem. Na više puta ponovljeno pitanje o konkretnoj vojnoj pomoći Srbiji nije rekao ništa, osim što je promrsio da "modernizacija vojske mnogo košta", čime je razvejao nade onih koji su pomislili da bi Moskva ove sisteme Beogradu i Srbiji mogla da da besplatno ili barem uz veliki popust, malo zbog ljubavi, a malo da zagorča život NATO.

A da je skupo – skupo je, čak i za Jocu Amsterdama. I pod uslovom da je lagao kada je pre pet godina na sudu izjavio da su mu mesečni prihodi oko 600 evra i da ne poseduje značajne nekretnine, ovaj "kontroverzni biznismen" kome je u Holandiji suđeno za trgovinu drogom, a u Srbiji za dva ubistva, teško da bi mogao da se ispruži za oko milijardu dolara, koliko je za S-300 platila Indija, važan strateški saveznik Rusije. Sem toga, stručnjaci primećuju da S-300 nikada nije isproban u borbi, kao i da je neizvesno koliko bi bio koristan protiv balističkih raketa, jer je prvenstveno namenjen za obaranje aviona.

Oni, pak, koji su Rogozinove reči o bliskosti Rusije i Srbije i zajedljive opaske na račun EU i NATO uopšte, a Hrvatske i Kotromanovića posebno, shvatili kao najavu da se bilo šta menja u odnosima Beograda i Moskve, trebalo bi da te izjave uzmu sa povećim grumenom soli. Naime, ruski vicepremijer, iako vodi ozbiljan resor, bio je poznat po neodmerenim i provokativnim izjavama još iz vremena kad je bio ambasador pri NATO-u, a sa uživanjem je nastavio da ih proizvodi i nakon toga. Nedavno je, na primer, komentarišući zahtev Japana da mu Rusija vrati sporna Kurilska ostrva, poručio Japancima da se prisete običaja svojih predaka i u skladu sa samurajskim kodeksom časti izvrše harakiri, jer su izgubili rat. Upitan da li je to stav zvanične Moskve, ruski ambasador u EU Vladimir Čižov je na brifingu kome je prisustvovao i ovaj novinar odgovorio sledećim rečima: "Samo tri osobe su ovlašćene da tumače rusku spoljnu politiku, a to su Putin, Sergej Lavrov i ja. Rogozin je moj dragi prijatelj i kolega, ali ne spada u tu grupu."

Usred svog nadvikivanja i busanja u prsa junačka, sve što u krajnjoj liniji imamo je hrvatska pretnja nepostojećim raketama, kojoj se Srbija suprotstavlja onom maketom koju joj je Rogozin doneo. Snovi o Hrvatskoj kao predziđu Zapada i o Srbiji kao prvoj liniji odbrane pravoslavlja ostaće, ipak, samo vlažni snovi. Mesto im je unutar četiri zida spavaće sobe, a da su Srbi i Hrvati išta naučili iz zajedničke istorije, tamo bi i ostali.¶

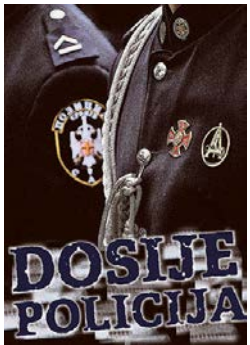
DEJAN ANASTASIJEVIĆ

Čudesna sudbina

Nemušti ministar policije, drhtavog glasa i bezizražajnog lica, postao je glavna poluga za demonstraciju strahovlade i dizanje tenzije u ovdašnjoj političkoj realnosti. Od čoveka koji je pred Vučićem stajao toliko mirno da mu se ni stakla na naočarima nisu reflektovala, Nebojša Stefanović stigao je do glavnog sejača straha u ime vladajuće većine

Ako postoji ikonična slika koja će obeležiti mandat ministra unutrašnjih poslova Nebojše Stefanovića, onda je to ona iz juna 2014. kad premijer Aleksandar Vučić objavljuje smenu četvorice policijskih generala, a Stefanović, zajedno sa direktorom policije Miloradom Veljovićem stoji u pozadini toliko mirno da mu se čak ni fotoreporterski blicevi ne reflektuju u naočarima. Na samom početku minstarske karijere, Stefanović se nije baš mnogo mešao u svoj posao, naprotiv. Nije dugo trebalo da se tih i miran razgoropadi i počne da iskače iz pegle i rerne, usta punih "premijera Vučića", pokušavajući da oponaša tu oštrinu i energiju u nastupu. No, što priliči Jupiteru, ne priliči volu, pa je tako, na primer, letos kad se zbog situacije sa migrantima zakuvalo na srpsko-hrvatskoj granici, ministar policije ovdašnji otišao lično na granični prelaz da pročita "ultimatum" Hrvatima. Tekst je bio oštar i preteći, ali ton kojim je pročitan – sasvim suprotan od toga.

Istim tim ravnim tonom i drhtećim glasom, Stefanović je u petak, 15. januara održao konferenciju za novinare povodom dešavanja u Beloj Crkvi. Predsednik Demokratske stranke u Beloj Crkvi Željko Crnogorac izjavio je ranije tog dana da opštinsko obezbeđenje nije dozvolilo odbornicima te stranke i Lige socijaldemokrata Vojvodine (LSV) da prisustvuju sednici vanredne skupštine. Crnogorac je kazao da je na odbornike DS i LSV bačen suzavac, a da se policija ne odaziva pozivima da dođe u Opštinsku upravu Bele Crkve. "Obezbeđenje se nalazi i unutra i napolju i ne dozvoljavaju odbornicima da uđu u zgradu opštine", rekao je Crnogorac. Snimak osamdesetak ljudi sa zastavama DS i LSV koji pokušavaju da uđu u zgradu Opštine brzo se raširio internetom, SNS je hitno reagovao saopštenjem da je nad njihovim odbornicima vršeno nasilje, a onda je u tačno 15:00 Stefanović održao konferenciju za novinare, koja nije bila bogzna kako zanimljiva, ali je odlična studija slučaja "Nebojša Stefanović".

ZABIBERI, NEŠO

Prvo je saopštio da nije bačen suzavac, nego biber-sprej, kao da to pravi bitnu razliku u ovakvim situacijama. Onda je rekao da policija ne zna ko ga je bacio iako je bila prisutna. Redovni repertoar floskula "znamo ko iza svega stoji" i "ovo je pokušaj destabilizacije" nije izostao ni ovog puta. Na smisleno (a sva su bila takva) novinarsko pitanje kako je moguće da nisu videli ko je bacio sprej, ministar je odgovorio da je to teško videti kad se 70-80 ljudi komeša. Bilo je na toj konferenciji za novinare još mnogo nelogičnosti u Stefanovićevom obraćanju. Prvo, izjavio je da je privatno obezbeđenje stiglo u Opštinu na poziv novoizabranog predsednika Opštine Bela Crkva iz redova SNS-a. Kako je ovaj to mogao da učini, ako je obezbeđenje došlo pre nego što je uopšte izabran na tu funkciju – prkosi zakonima logike. Zatim, ministar se upleo kao pile u kučinu u pokušaju da objasni zašto osoba koja je bacila suzavac, biber-sprej, lak za kosu, svejedno, nije još privedena. Svi novinari na konferenciji već su znali i kako se zove i da je pripadnik privatnog obezbeđenja, no, Stefanović je odvalio kako je uvek bolje sprovesti istragu, ispitati svedoke, utvrditi identitet lica, pa onda obaviti privođenje i ostatak posla prepustiti tužilaštvu. To što je ovog videlo 80 ljudi i prisutni policajci – nema veze. To je bilo u petak. Već u ponedeljak, 18. januara, MUP je saopštio da su pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova, policijske stanice Bela Crkva identifikovali, na osnovu naknadno dostavljenih snimaka, pripadnika fizičko-tehničkog obezbeđenja Ž.I. (1972), koji se sumnjiči da je koristio biber-sprej na skupu ispred zgrade Opštine Bela Crkva, pre početka sednice Skupštine 15. januara. "Policija je privela Ž.I. i o svemu je obavešteno Osnovno javno tužilaštvo u Vršcu, koje će doneti odluku o daljem postupanju", kaže MUP u svom saopštenju. Sve je to u redu i po proceduri, ali vratimo se na konferenciju za novinare od 15. januara i ministrovo spektakularno nesnalaženje. Na zdravorazumsko pitanje zašto o događajima u Beloj Crkvi konferenciju za medije drži on, a ne neko od čelnika policije iz te opštine, Stefanović je zamuckivao kako su tog dana mnogi zauzeti, pominjao sednicu Skupštine u Beloj Crkvi zbog koje mnogi nemaju vremena da se obrate medijima i na kraju poentirao rečenicom da je i on samo građanin. Kao da je pres-konferenciju mogao da održi i šef restorana u Palati "Srbija", ali eto, ministru policije uskočio prazan termin.

Ministar Stefanović, doduše, i nije imao drugog izbora nego da priča besmislice, jer nije blesav pa da javno kaže da se prihvatio tog zadatka kako bi još malo nadigao tenziju u javnosti, emitovao još malo iracionalnosti u javni prostor, a sve to da bi se zaglušili zvižduci na pomen imena premijera Aleksandra Vučića sa otvaranja Evropskog prvenstva u vaterpolu u Beogradskoj areni.

doktora proroka

Foto: FoNet/Zoran Mrđa

Kad je već država sa samog vrha zalarmala oko događaja u jednoj maloj opštini, očekivano je bilo da ni ostali celu stvar neće tako lako pustiti. Pokrenuto je pitanje o kakvom je privatnom obezbeđenju reč, ima li Skupština Bele Crkve ugovor sa tom firmom, i tako dalje. U utorak, 19. januara, MUP je na svom sajtu objavio ugovor koji je načelnik Opštinske uprave Bela Crkva Tomislav Dmitrović sklopio sa firmom za obezbeđenje lica i objekata Fokus Protekt d.o.o. iz Vršca. Ugovor je sklopljen 14. januara, dan uoči skupštinske sednice na kojoj je uhodanom metodom preotimanja odbornika oformljena nova većina. Ugovor je napravljen tako da važi četiri dana, od 15. do 18. januara, a predmet mu je samo jedna tačka: "Obezbeđenje u cilju normalnog funkcionisanja lokalne samouprave u periodu od 15. do 18. januara." Zašto bi neko sklapao takav ugovor, osim ako već unapred zna da će biti incidenata, još jedna je nejasna stvar u čitavoj priči, a i da se vratimo na ono logično pitanje novinara sa Stefanovićeve konferencije: zašto ugovor objavljuje Ministarstvo unutrašnjih poslova, a ne neko iz Bele Crkve?

Ugovor, sam po sebi, prilično je neobičan. Demokratska stranka je dovela u pitanje njegovu validnost: nema delovodnog broja, a u slučaju eventualnog spora za njegovo razrešenje nadležan je nepostojeći privredni sud u Vršcu. "Navodni ugovor koji je MUP objavio mogao je biti potpisan i juče pola sata pre objavljivanja, s obzirom na to da na njemu nema delovodnog broja, što je inače obaveza za sve zvanične dokumente i overene ugovore", naveli su u DS-u.

Dodajmo još i to da govor sadrži još jednu brljotinu, naime, zamenjena su mesta naručioca i izvršioca, pa se kao naručilac potpisao direktor firme Fokus Protekt, a kao izvršilac načelnik opštinske uprave Dmitrović. Isti taj Dmitrović dan ranije tvrdio je da ugovor ne postoji, dok je ministar Stefanović pak rekao da ga je video svojim očima.

Onda se oglasio i beogradski odbor Srpske napredne stranke saopštenjem da je MUP-u dostavljena izjava načelnika Opštinske uprave u kojoj on potvrđuje da je potpisao ugovor sa privatnom agencijom Fokus Protekt, koji mu je doneo predsednik SO Bela Crkva Nenad Živanović.

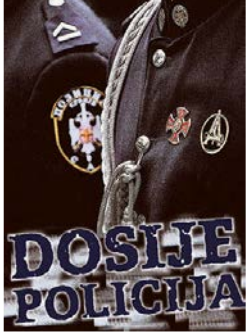
Otkud sad beogradski SNS, šta je ovde država, a šta stranka, šta MUP, a šta SO Bela Crkva, teško je razlučiti, ali da se poslužimo citatom ministra Stefanovića sa konferencije za novinare povodom ovih događaja: "Želimo da utvrdimo istinu jer su se pojavile informacije koje ne odgovaraju istini." Ova izjava možda ne bi imala smisla i logike u nekoj drugoj političkoj realnosti, ali u ovoj ovdašnjoj, uklesana je u kamenu.

MINISTAR TARABIĆ

Upadanje u logičke zamke postalo je manir ministra Nebojše Stefanovića. Samo sedam dana pre onog trena kad je bačen biber-sprej u Beloj Crkvi, ministar se ukazao u Drugom dnevniku Radio-televizije Srbije i, govoreći o balističkim raketama koje nabavlja susedna Hrvatska, jer šta će Hrvatu oružje ako ne da roka po Srbima, Stefanović je naprasno "prelomio u mozak", opet se dohvatio destabilizacije i rekao: "Poslednji primer koji hoću da navedem – raspolažemo podacima da će nekoliko lica pokušati da lažnim prijavama protiv Ministarstva unutrašnjih poslova tvrde lažno da su praćeni neki novinari u Republici Srbiji. Jedna novinarka koja je novinarka još iz vremena Slobodana Miloševića, dakle duže vreme novinarka u Srbiji, kazaće da je navodno praćena i to treba da se pojavi uskoro, za narednih nekoliko dana", prorekao je Stefanović. "Predstavnik jednog novinarskog udruženja, neću reći kojeg, treba u javnosti da se pojavi i da to kaže kao jednu skandaloznu stvar, iako ne postoje nikakvi dokazi niti se to ikada dogodilo", dodao je. Posle je nastavio o naoružavanju Hrvatske.

»

DOBITNIK
3 NAGRADE
ZLATNI GLOBUS
©HFPA
ZA NAJBOLJI FILM
ZA NAJBOLJU REŽIJU - ALEJANDRO G. IÑÁRRITU
ZA NAJBOLJEG GLUMCA - LEONARDO DiCAPRIO
REŽIJA ALEJANDRO G. IÑÁRRITU
LEONARDO DiCAPRIO TOM HARDY
POVRATNIK
PO ISTINITOJ PRIČI
BASED IN PART ON THE NOVEL BY MICHAEL PUNKE
SCREENPLAY BY MARK L. SMITH & ALEJANDRO G. IÑÁRRITU
DIRECTED BY ALEJANDRO G. IÑÁRRITU
U BIOSKOPIMA OD 21. JANUARA
REGENCY
DOLBY ATMOS
MCF
20th CENTURY FOX

Kako su se dalje razvijale stvari u vezi sa ovim slučajem javnost je mogla da pročita u tekstu Miloša Vasića "Proročanstvo sa raskrinkavanjem" u prošlom broju "Vremena". U međuvremenu se "razmotalo" da je predstavnik udruženja zapravo Vukašin Obradović, predsednik Nezavisnog udruženja novinara Srbije, koji se sastao sa izvesnim podnosiocem krivične prijave protiv Stefanovića istog dana kad je ovaj obnarodovao na RTS-u o čemu se u toj prijavi radi. Javio se i zaposlenik MUP-a, Nemanja Pantić, te priznao da je on lično preneo Stefanoviću s kim se Vukašin Obradović sastajao jer se pričalo po novinarskim krugovima. Istog dana kad se Obradović sastao sa podnosiocem krivične prijave protiv ministra Stefanovića? Zaista?

MOMAK KO JABUKA

Razvojni put Nebojše Stefanovića počeo je 20. novembra 1976. godine, kada se rodio, u Beogradu. Završio je Devetu beogradsku gimnaziju "Mihajlo Petrović Alas" i diplomirao na Fakultetu za poslovne studije Megatrend univerziteta. Magistar je ekonomskih nauka od 2011. godine. U zvaničnoj biografiji na njegovom sajtu *nebojsastefanovic.rs* stoji da je zvanje magistra ekonomskih nauka stekao odbranivši tezu "Savremeni principi menadžmenta u lokalnoj samoupravi", 2011. godine. Od 2004. do 2008. godine bio je zaposlen u preduzeću za spoljnu i unutrašnju trgovinu "Interspeed" d.o.o. na poziciji direktora marketinga, a 2008. godine prelazi na dužnost finansijskog direktora u preduzeću "Jabuka" d.o.o. Nije mali broj onih koji upravo u poslovanju mladog Stefanovića vide uzroke propasti "Jabuke".

Od 2004. do 2008. godine bio je odbornik u skupštini Grada Beograda. Na parlamentarnim izborima 2007. godine izabran je za narodnog poslanika, a obavljao je i dužnost predsednika Odbora za trgovinu i turizam Narodne skupštine Republike Srbije. U zvaničnoj biografiji na sajtu izostavio je da je sve to postigao kao član Srpske radikalne stranke, ali posebno naglašava da je osnivač SNS-a, član Glavnog odbora, član predsedništva, potpredsednik i predsednik Gradskog odbora Beograd. Trenutno je potpredsednik stranke.

Od jula 2012. godine do aprila 2014. godine Nebojša Stefanović obavljao je funkciju predsednika Narodne skupštine Republike Srbije i predsednika Odbora za prava deteta. Bio je i šef delegacije Narode skupštine u Interparlamentarnoj uniji.

Dok je predsedavao Skupštini, stigao je i da doktorira, ali o tome se već zna sve, ili se pak ne zna ništa, u zavisnosti od ličnog nahođenja. Podsetićemo samo kratko: u maju 2014. godine grupa britanskih naučnika poreklom iz Srbije otkrila je da je Stefanovićev doktorat "Nova uloga strategijskog menadžmenta u upravljanju lokalnom samoupravom" – plagijat. Otkriće je izazvalo aferu u kojoj se opet nije znalo ko pije, a ko plaća, tek, sajt "Peščanik" koji je objavio tekst britanskih naučnika bio je pod hakerskim napadima nedeljama nakon toga. Sve se događalo u vreme onih istorijskih poplava, u kojima je, kao što je "Vreme" više puta pisalo, vlast debelo zakazala. Od ostalih biografskih podataka izdvajamo da je braku je sa Anom, rođenom Filipović, direktorkom tabloida "Pravda" iz vremena kad je ovim listom gospodario Aleksandar Vučić. Stefanovićeva stranica na srpskoj Vikipediji zaključana je za izmene jer je neko uporno pokušavao da ukloni odeljak "Kontroverze" u kom se govori o njegovom doktoratu.

MINISTAR PROTIVU OTMIČARA

Halabuka oko doktorata nekako se stišala i činilo se da je pred ministrom mirna 2015. godina. No, sudbina je htela da se ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović zatekne u televizijskom studiju na snimanju emisije SAT sa Mirkom Alvirovićem. Ministar je trebalo da govori o novom zakonu o saobraćaju, kada je stigla informacija da je grupa ljudi otela devojčicu i da su otmičari probili rampu kod Šimanovaca. Ministar Stefanović je odmah sa svojim obezbeđenjem izleteo iz studija i dao se u potragu za otmičarima koji su uhapšeni nedaleko od Sremske Mitrovice, a nedavno su i osuđeni. Međutim, hrabri ministar se ne bori samo protiv otmičara dece, već i protiv otmičara države. Poslednjeg vikenda u novembru 2015, kao što već svi znaju, na Srbiju je pokušan državni udar. Kako bi demonstrirao snagu države i sprečio destabilizaciju (bože, kako li mu ta reč ne dosadi), Stefanović je održao konferenciju za novinare na kojoj su mu leđa čuvali pripadnici svih jedinica policije, uključujući i one naoružane do zuba. Tako je Nebojša Stefanović ušao u istoriju kao prvi ministar policije koji se javnosti obratio u prisustvu dugih cevi, u zemlji koja je pregrmela ratove, bombardovanje, Peti oktobar i atentat na premijera.

Nije prošlo ni mesec dana od "državnog udara", kada je vredno Ministarstvo unutrašnjih poslova za jednu noć pohapsilo 80 ljudi zbog sumnje da su počinili razna krivična dela iz oblasti privrednog kriminala. Neka dela počinjena su još 2004. Isti taj MUP, predvođen Stefanovićem, nije baš mnogo poštovao zaštitu identiteta i presumpciju nevinosti, za razliku od slučaja belocrkvanskog prskača biberom, niti su čekali nekakvo tužilaštvo. Naprotiv, sajt MUP-a ličio je na nekakav medijski blog koji je na svakih deset minuta dopunjavan novim inicijalima, godinama rođenja i biografskim podacima na osnovu kojih se preko dva klika na Guglu moglo doći do identiteta uhapšenih. Sam ministar pohvalio se tom prilikom da za njegovog vakta još nijedna krivična prijava nije odbačena niti se iko izvukao sa oslobađajućom presudom, što je notorna neistina.

U zvaničnoj biografiji na svom sajtu Stefanović je izostavio da je u politiku ušao kao član Srpske radikalne stranke

Nemušti ministar policije, drhtavog glasa i bezizražajnog lica postao je glavna poluga za demonstraciju strahovlade i dizanje tenzije u ovdašnjoj političkoj realnosti. Od čoveka koji je pred Vučićem stajao mirno i ćutao kao zaliven, Nebojša Stefanović stigao je do glavnog sejača straha u ime vladajuće većine. Ali, iako izgovara opasne stvari, suočen sa logičnim pitanjima i dalje gleda – belo. Na poslednjoj konferenciji za novinare, upitan da li Petar Panić Pana, nekada glavni Šešeljev batinaš, koji je, između ostalog pretukao i beogradskog advokata Nikolu Barovića, ima legitimaciju MUP-a Srbije, Stefanović je prvo bojažljivo pogledao svoju portparolku Biljanu Ivković, a onda jedva čujno rekao: "Nema." ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Kako se ostaje bez posla u srpskoj policiji?

Drama u plavom

Na koji način se sprovodi otpuštanje u MUP-u? Kako se postavljaju vodeći ljudi u policiji? Da li reforma policije ima smisla ako su politički interesi i dalje glavni kriterijum za postavljenje?

Piše: **Saša Đorđević**

Četrdeset dana javnost se bombarduje pričama o smenama i otpuštanjima u policiji. Pale su i prve žrtve: neko je izgubio glavu, a neko karijeru. Dva policajca pucali su sebi u glavu. Mediji su različito izveštavali o razlozima. Jedni su pisali da je povezano sa otpuštanjem iz policije, drugi su to opovrgli. Treći policajac štrajkovao je glađu. U isto vreme, prvi direktor srpske policije penzionisan je i unapređen na mesto savetnika predsednika Vlade. Niška policija dobila je novog načelnika.

Građani Srbije naviknuti su na dramu. Taman je raspleten državni udar, kada se odjednom u tabloidu objavljuje da će 1000 pripadnika kriminalističke policije biti otpušteno, i da će o tome odlučivati komisija i sindikati. Dalje se precizira da će posao izgubiti osuđeni policajci za teška krivična dela i oni koji imaju tzv. šifru "f". Zabrinuti građanin pomislio bi kako i zašto osuđeni policajci rade u službi, još se bore protiv kriminala, zar ih ima toliko, i valjda sud odlučuje o tome ko je kriminalac. Pritom, nije ni objašnjeno šta je šifra "f" i da je to, između ostalog, i neuroza. Nakon toga, u istom tabloidu, ministar unutrašnjih poslova kaže da će se voditi hajka protiv jednog dela zaposlenih u policiji i da "kriminalci neće ni raditi, ni kadrovati u policiji".

Šta se to dešava u srpskoj policiji?

PREDIGRA

Ministarstvo unutrašnjih poslova mora da otpusti 1696 zaposlenih zbog početka primene Zakona o načinu određivanja maksimalnog broja zaposlenih u javnom sektoru. Posao mora da bude gotov do kraja januara 2016. Proces je započet kako zakon nalaže. Početkom decembra izmenjen je Pravilnik o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta u MUP-u. Sektor za ljudske resurse prosledio je svim područnim policijskim upravama zahtev da se dostave liste policajaca za kojima prestaje potreba za radnim angažovanjem. U isto vreme, u "Informeru" je objavljen članak o velikoj čistki u policiji. Niko pre njih nije objavio tu informaciju, a Pravilnik nosi oznaku poverljivo. Posle toga, Policijski sindikat Srbije saopštava da je MUP završio spiskove zaposlenih koji treba da dobiju otkaz na osnovu bezbednosnih smetnji ili po ličnom nahođenju starešina. Brza primena zakona, ali postoje dva problema.

Obrada podataka o ličnosti u postupku utvrđivanja *bezbednosne smetnje* nije na odgovarajući način propisana važećim Zakonom o policiji. Nisu valjano određene vrste podataka koji se obrađuju, ko vrši obradu ovih podataka, način njihovog prikupljanja i čuvanja, rokovi čuvanja i upotrebe. U MUP-u znaju za problem, pa je tri dana pre izmene akta o sistematizaciji radnih mesta usvojen pravilnik kojim se utvrđuje postojanje bezbednosnih smetnji. Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti je po službenoj dužnosti pokrenuo postupak nadzora jer podzakonskim aktom se ne može uređivati obrada podataka o ličnosti.

Lično nahođenje starešina ne može da bude osnova za otkaz. Štaviše, bivši policajci kažu i da su osobe zadužene za sačinjavanje liste bili "ucenjeni" da mogu i oni da izgube posao ako ne odrede imena. Proces racionalizacije policije bio bi jasniji kada bi bili poznati kriterijumi za otpuštanje. U novogodišnjem intervjuu za "Politiku" ministar unutrašnjih poslova nije odgovorio na pitanje o kojim kriterijuma je reč, već je objasnio razlog zbog čega se radi racionalizacija: "prestaju da postoje pojedine organizacione jedinice u okviru određenih sektora".

ZAPLET

Liste za otpuštanje su sačinjene. Uručeno je više stotina rešenja o premeštaju na izmišljena radna mesta: koordinator poslova analize rizika, viši poslovi analize rizika, samostalni poslovi analize rizika, poslovi analize rizika, što je u stvari put ka otkazu. Ali, neće svi dobiti otkaze, jer je formirana Komisija koja treba da utvrdi ko više neće da radi u policiji. Pomoćnik direktora policije predsednik je Komisije i u njenom sastavu je još 13 članova uključujući i četiri predstavnika reprezentativnih policijskih sindikata – Policijskog sindikata Srbije i Nezavisnog sindikata policije. Policijski sindikati su svoje mesto u Komisiji dobili nakon razgovora sa predsednikom Vlade. Sindikatu srpske policije nije omogućeno učestvovanje u radu Komisije već im je preporučeno da svoje primedbe i sugestije pošalju reprezentativnim sindikatima. Nezavisni policijski sindikat Srbije najavio je protest policajaca zbog otpuštanja.

Napetost raste. U medijima iznenada se plasira vest da će direktor policije Milorad Veljović biti penzionisan ili smenjen. Scenario "smenjivanja" najavljen je već nekoliko puta u njegovom devet godina dugom direktorovanju policijom i ukazuje na probleme sa primenom zakona. Nije dobro za jednu de-

KO ĆE OSTATI NA ULICI:
Policajci na zadatku
Foto: A. Anđić

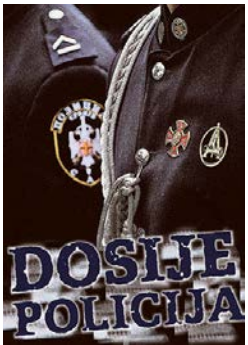
mokratsku zemlju što se ovakve najave uglavnom odvijaju u atmosferi hajke. Neko bi pomislio i da je direktor Veljović bio na spisku za otkaz. Razlog razrešenja dužnosti je prema pisanju medija nezadovoljstvo ministra unutrašnjih poslova jer direktor policije nije realizovao racionalizaciju u policiji po propisanim kriterijumima, već prema ličnim afinitetima. Ministar je rekao da direktor policije odlazi jer je stekao uslove za penziju. I prethodni ministar unutrašnjih poslova Ivica Dačić je pre tri godine prilikom raspisivanja konkursa za direktora policije izjavljivao isto, ali je Veljović na kraju reizabran. Pored toga, Nacrtom zakona o policiji propisano je da će Milorad Veljović ostati na mestu direktora policije do isteka svog mandata.

Logično je pitanje zašto je baš sada, uz najavu usvajanja novog zakona o policiji i tekući proces racionalizacije, došlo do nove najave smene direktora policije.

Odmah su zatim počela nagađanja da će načelnik saobraćajne policije Vladimir Rebić biti novi direktor policije. Problem sa ovakvim najavama u medijima, a informacije verovatno cure iz policije, jeste da se spekuliše o novom direktoru policije pre nego što je raspisan konkurs i osnovana komisija za izbor direktora policije. Tačnije, nije poštovana procedura, što nas uvek iznova dovodi do pitanja – čemu onda služe zakoni? Niko se do tada nije bavio time šta novi direktor policije treba da radi, kao da to uopšte nije važno.

KULMINACIJA

Državna sekretarka MUP-a Jana Ljubičić izjavila je da će jedan državni sekretar, jedan savetnik i oko dvadesetak zaposlenih u Kabinetu ministra otići iz MUP-a. Nije rečeno zašto, ali je istaknuto da reforma policije ide od vrha i da nema zaštićenih. U isto vreme, astrolog predviđa da će 2016. godine policija funkcionisati veoma dobro, a rezultat će biti smanjenje kriminala i korupcije. Odmah nakon toga u policijskoj akciji "Rezač" uhapšeno je 79 osoba zbog sumnje da su od 2004. počinili više krivičnih dela u oblasti finansijskog kriminala i korupcije. Uhapšeni su završili na naslovnici "Blica", gde su preko cele strane štampane njihove slike iza kojih stoje policijski kartoni. Napetost je narasla, bez preko potrebnog razrešenja.

Naravno, racionalizacija u policiji nije prekinuta. Komisija je obradila je 696 žalbi, što je 47 odsto od ukupnog broja uručenih rešenja za premeštaj. Obrađene su samo one žalbe koje su dostavljene Komisiji preko reprezentativnih policijskih sindikata. Otuda se postavlja logično pitanje zašto nisu obrađene sve žalbe, jer u odluci o formiranju Komisije nije izričito napisano da će se Komisija baviti samo žalbama koje su podnete reprezentativnim policijskim sindikatima.

U međuvremenu, Nezavisni policijski sindikat Srbije zamera MUP-u to što su rešenja za premeštaj dobili trudnice i porodilje, ratni veterani i bolesni. Ministarstvo unutrašnjih poslova demantuje takve navode. Zatim, istog dana i u isto vreme Nezavisni policijski sindikat Srbije i MUP organizuju konferenciju. Na prvoj je najavljen protest. Na drugoj je zaključeno da je Srbija bezbedna zemlja. Pretpostavljam da zabrinutom građaninu i građanki ništa nije jasno. Državne institucije obaveštavaju javnost da su građani bezbedni, a zaposleni organizuju protest. Neizvesnost raste. Preminuo je policajac N. K. iz Nove Varoši nakon što je pucao sebi u glavu. U "Kuriru" je objavljeno da je to učinio zbog straha od otkaza, dok u "Blicu" ističu da sigurno nije digao ruku na sebe zbog posla jer nije bio na spisku za otpuštanje. Protest policije je održan, a predsednik Sindikata policije Sloga počinje štrajk glađu zbog nejasnih kriterijuma za otpuštanje iz policije.

PERIPETIJA

Bliži se Nova godina. Vlada je odlučila da Milorad Veljović više ne rukovodi policijom, već savetuje premijera o pitanjima regionalne i nacionalne bezbednosti. Dobiće uskoro i povišicu od 1,25 odsto, koliko sleduje svim penzionerima od 1. januara. Čudno je da direktor koji je dobio otkaz bude postavljen na mesto savetnika predsednika Vlade. To je verovatno rezultat kompromisa, jer je Veljović ipak devet godina rukovodio Direkcijom policije, pri čemu je promenio tri ministra i četiri Vlade. Postupak nije nov, jer su i pojedini smenjeni generali bivali prebačeni u Odeljenje za unapređenje rada (o ovoj organizacionoj jedinici inače nema informacija u informatoru MUP-a). Bilo kako bilo, jasno je da se kriju pravi razlozi ove smene.

Objavljena su dva zvanična saopštenja o smeni direktora policije. Iz Vlade je saopšteno da je Veljović razrešen dužnosti. Ministarstvo unutrašnjih poslova objavilo je da će načelnik saobraćajne policije Vladimir Rebić preuzeti ulogu vršioca dužnosti direktora policije. Kao razlog razrešenja navedeno je da je direktor policije Milorad Veljović ispunio sve zakonske uslove za penziju. Direktor policije je mogao u penziju još pre tri godine. Takođe, proces razrešenja bi bio daleko mirniji da je reč samo o penzionisanju.

Dve sedmice nije bilo reči o raspisivanju konkursa za novog direktora policije. Tek u intervjuu ministra unutrašnjih poslova za "Politiku" posle »

28. novembra 2015. održan je sastanak Nezavisnog sindikata policije i Kabineta ministra povodom informacija da se prave spiskovi za otpuštanje.

29. novembra 2015. stupio je na snagu Pravilnik o postupku bezbednosne provere i sadržini upitnika kojim se utvrđuje postojanje bezbednosnih smetnji, što je bio jedan od osnova za dobijanje otkaza.

31. novembra 2015. Vlada je usvojila odluku o smanjenju broja zaposlenih u javnom sektoru čime je utvrđeno koliko osoba treba da dobije otkaz.

1. decembra 2015. izmenjen je Pravilnik o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta u MUP-u u kome su izmišljena radna mesta "analize rizika". Zaposleni koji budu premešteni na to radno mesto trebalo bi da dobiju otkaz.

1. decembra 2015. Sektor za ljudske resurse MUP-a poslao je zahtev područnim policijskim upravama da sastave spiskove policajaca za kojima prestaje potreba za radnim angažovanjem.

1. decembra 2015. godine u "Informeru" je objavljen tekst da sledi velika čistka u MUP-u i da će 1000 policajaca kriminalističke policije biti otpušteno.

1. decembra 2015. Policijski sindikat Srbije održava sastanak sa predsednikom Vlade gde je obećano formiranje posebne komisije koja će da preispita proces racionalizacije.

2. decembra 2015. Policijski sindikat Srbije saopštava da je MUP završio spiskove zaposlenih koji treba da dobiju otkaz, zbog bezbednosnih smetnji ili po ličnom nahođenju starešina.

2. decembra 2015. održan je sastanak Nezavisnog sindikata policije i Kabineta ministra gde je potvrđeno učestvovanje ovog sindikata u radu komisije i rečeno je da će oko 1600 radnika policije dobiti otkaz.

7. decembra 2015. Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti pokrenuo postupak nadzora nad sprovođenjem i izvršavanjem Zakona o zaštiti podataka o ličnosti od Ministarstva unutrašnjih poslova.

9. decembra 2015. stupila je na snagu Odluka o maksimalnom broju zaposlenih u MUP-u na osnovu koje bi 1696 zaposlenih trebalo da dobije otkaz.

9. decembra 2015. održan je sastanak Nezavisnog sindikata policije sa predsednikom Vlade na kome je zaključeno da će svi zaposleni u policiji koji dobiju otkaz biti deo socijalnog programa koji je povoljniji u odnosu na druge državne organe.

11. decembra 2015. godine ministar unutrašnjih poslova izjavljuje da se sprema hajka protiv jednog dela zaposlenih u policiji i da kriminalci neće ni raditi, ni kadrovati u policiji.

17. decembra 2015. uručena su rešenja zaposlenima u MUP-u za premeštaj na radna mesta "analize rizika".

18. decembra 2015. odlukom ministra unutrašnjih poslova formirana je komisija čiji je zadatak da preispita ispravnost donetih rešenja. U radu učestvuju četiri predstavnika reprezentativnih policijskih sindikata.

19. decembra 2015. u medijima je plasirana vest da će direktor policije Milorad Veljović biti penzionisan ili smenjen jer racionalizacija u policiji nije realizovana po propisanim kriterijumima, već prema ličnim afinitetima direktora.

21. decembra 2015. započet je rad Komisije za analizu rešenja o premeštaju na poslove analize rizika.

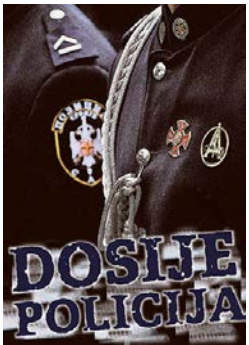
24. decembra 2015. Sindikat srpske policije upućuje molbu Kabinetu ministra i Sektoru za ljudske resurse da učestvuju u radu komisije koja će da preispita doneta rešenja o premeštaju. Zahtev je odbijen.

24. decembra 2015. preminuo je policajac N. K. uz Nove Varoši nakon što je pucao sebi u glavu. "Kurir" i "Blic" su navodili različite razloge za samoubistvo.

25. decembra 2015. Nezavisni policijski sindikat Srbije na

Nove godine istaknuto je da je konkurs predviđen novim zakonom o policiji u kojem su pobrojani uslovi, i da će se on sprovesti nakon usvajanja. Zakon je trenutno u skupštinskoj proceduri. Ali, važno je napomenuti da je i važećim zakonom o policiji isto tako predviđen konkurs za direktora policije i propisani su uslovi. Zatim, postavlja se i pitanje zašto se nije čekalo usvajanje novog zakona o policiji koji predviđa i konkurs za načelnike područnih policijskih uprava, a ne samo za direktora policije. Naime, odlukom ministra unutrašnjih poslova razrešen je dužnosti načelnik niške policije Srđan Grekulović jer je stekao uslove za penziju, a na njegovo mesto postavljen je Ninoslav Mitić, šef regionalnog centra Bezbednosno-informativne agencije u istom gradu, što govori o dvostrukim standardima.

Policajac A. V. teško je ranjen kada je pucao sebi u glavu iz službenog pištolja na Karaburmi.

RASPLET

Nije sporna potreba da se smanji broj zaposlenih u javnom sektoru, uključujući i policiju, već kako se ona sprovodi – brzo, stihijski i bez plana. Zato je potrebno javno objaviti kriterijume za racionalizaciju u policiji i objasniti kako se ona realizuje. Komisija za analizu rešenja za premeštaje na radna mesta u vezi sa poslovima analize rizika trebalo bi da sačini izveštaj nakon završetka posla i predstavi ga Odboru za odbranu i unutrašnje poslove Narodne skupštine. I taj izveštaj bi trebalo da bude dostupan javnosti. Neophodno je da Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnost završi izveštaj o nadzoru u vezi sa bezbednosnim smetnjama pre nego što se proces racionalizacije završi. Zaštitnik građana treba da pokrene inicijativu radi utvrđivanja nepravilnosti u postupku racionalizacije policije. Pravilnik o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta u MUP-u treba da bude dokument dostupan javnosti, kao što je to u Hrvatskoj i Crnoj Gori.

Ministarstvo unutrašnjih poslova je krajem 2014. postavilo prioritet: glavni kriterijumi za zapošljavanje i napredovanje u službi su profesionalne zasluge i lični integritet. Takođe, najveće promene u novom zakonu o policiji su u oblasti

konferenciji za medije najavljuje protest ispred Palate Srbije zbog nezakonitog otpuštanja poštenih policajaca. U isto vreme je organizovana i konferencija za medije MUP-a kada su predstavljeni rezultati rada policije u drugoj polovini 2015.

25. decembra 2015. državna sekretarka u MUP-u najavljuje da će jedan državni sekretar, jedan savetnik i oko 20 zaposlenih u Kabinetu ministra otići iz MUP-a. Nije objašnjeno zašto odlaze.

26. decembra 2015. uhapšeno je 79 osoba zbog sumnje da su od 2004. godine počinili više krivičnih dela u oblasti finansijskog kriminala i korupcije pri čemu je naneta šteta više od 100 miliona evra.

27. decembra 2015. organizovan je protest Nezavisnog policijskog sindikata policije koji nisu podržali dva reprezentativna policijska sindikata i Sindikat srpske policije. Sa predstavnicima MUP-a dogovoren je sastanak.

28. decembra 2015. održan je sastanak Nezavisnog policijskog sindikata policije i predstavnika MUP-a na kome je traženo da se prilikom racionalizacije obrati pažnja na osetljive grupe.

28. decembra 2015. predsednik Sindikata policije Sloga počeo je štrajk glađu zbog nejasnih kriterijuma kojim se zaposleni u MUP-u proglašavaju tehnološkim viškom.

29. decembra 2015. Komisija je obradila 696 žalbi zaposlenih u MUP-u na rešenje o premeštaju na radna mesta analize rizika i odlučeno je da 403 zaposlena treba izostaviti iz daljeg postupka racionalizacije.

31. decembra 2015. na sednici Vlade razrešen je dužnosti direktor policije Milorad Veljović. Od 1. januara 2016. godine njegovu dužnost preuzeo je načelnik saobraćajne policije Vladimir Rebić.

2. januara 2016. predsednik Sindikata policije Sloga prekinuo je štrajk glađu.

6. januara 2016. policajac A. V. teško je ranjen kada je pucao sebi u glavu iz službenog pištolja na Karaburmi.

upravljanja ljudskim resursima. Zato izbor novog direktora policije treba da bude u potpunosti transparentan. Važno je raspisati konkurs i ne licitirati sa imenima. Rasprava o novom direktoru policije ne sme da bude diskusija o tome kojoj političkoj stranci ili ličnosti je kandidat blizak, već o tome kako će on sprovesti prioritete Ministarstva – borba protiv organizovanog kriminala i korupcije, organizaciona reforma MUP-a, rad policije u zajednici i evropske integracije, i da li je sposoban za to. Obavezno je da budući direktor policije bude profesionalac i da razume važnost depolitizacije policije, i da zna kakve promene donosi novi zakon o policiji. Najzad, ne treba ponoviti iskustvo reizbora Veljovića, kada se više od godinu dana čekalo na raspisivanje konkursa, ili da neko bude vršilac dužnosti 17 meseci, kao što je to bio slučaj u Upravi kriminalističke policije.

Jedino tako se rešava novogodišnja policijska drama, a povećava transparentnost, jača narušen integritet policije i vraća poverenje građana u ovu službu. ¶

**Autor je istraživač Beogradskog centra za bezbednosnu politiku*

9|10

DESETA GODINA POSLOVANJA JE PRAVO VREME ZA NOVI POČETAK!

U godini koja je pred nama UNIQA Srbija proslaviće **10** godina poslovanja. Jubilarne godine su povod da se sumiraju rezultati, ali i da se postave novi ciljevi.

Iza nas je devet i po godina odgovornog poslovanja, ulaganja u zajednicu, inovacija i stalnog usavršavanja, a uvereni smo da ono najbolje tek dolazi.
Na pragu nove dekade želimo da podelimo sa vama ono čime se najviše ponosimo i što je najbolja garancija sigurnosti koju promovišemo:

- član osiguravajuće grupacije koja zauzima lidersku poziciju u Austriji, posluje na **19** tržišta Evrope i ima više od **10** miliona klijenata...
- **7, 2** milijarde dinara uloženo u poslovanje u Srbiji
- **1** milijarda dinara za akviziciju Basler osiguranja
- **80** miliona dinara investirano u društveno odgovorne projekte
- **5.** na tržištu osiguranja
- **1.** u bankoosiguranju i privatnom zdravstvenom osiguranju
- **8** godina najefikasniji u isplati šteta
- **500 000** klijenta u Srbiji
- **3** miliona izdatih polisa osiguranja
- **730** zaposlenih
- **38** poslovnica i više od **400** prodajnih mesta

Idemo u susret novim izazovima kako bismo opravdali poverenje svojih klijenata koji su, izraženo u brojkama, za nas uvek broj **1**.

Hvala na poverenju!

www.uniqa.rs
UNIQA.Srbija
011/20 24 100

UNIQA

Foto: AP/Muhammed Muheisen

Pravda za policajce

U Srbiji i Makedoniji, hiljade policajaca tuže državu za neisplaćene zarade za prekovremeni, noćni i rad tokom državnih i verskih praznika

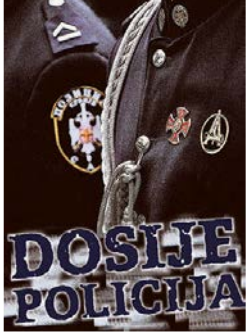
Pišu: **Aleksandar Manasiev, Skoplje** i **Mirko Rudić, Beograd**

Već mesecima u Makedoniju i Srbiju naviru reke izbeglica na putu ka Zapadnoj i Severnoj Evropi, obećanoj zemlji iz njihovih snova. Među njima su ljudi koji beže od rata, gladi i nemaštine u Siriji, Iraku, Avganistanu... Na balkanskim granicama prvo ih dočekuju policajci, ljudi kao što je Blagoja, četrdesetogodišnji Makedonac iscrpljenog i utučenog izgleda, nezadovoljan svojom životnim prilikama. "Izbeglice traže bolji život i ja im želim da ga nađu. Verovatno će završiti u Nemačkoj ili Švedskoj, jer u našoj zemlji nema budućnosti ni za nas", govori smrknuto na stražarskom mestu na južnoj granici sa Grčkom. Kako se povećao priliv izbeglica, porastao je i broj policajaca potrebnih za kontrolu makedonskih granica. Istovremeno su se raspalile strasti i porastao broj pritužbi na policijsku brutalnost.

Blagoja, koji od uvođenja radne obaveze zbog izbegličke krize mora da radi produžene smene, kaže da on i njegove kolege ne očekuju da ih ljudi gledaju sa simpatijama. Zbog sve teže situacije i brojnih problema – od neisplaćenih zarada do nedostatka goriva, uniformi i odgovarajućih prostorija – policajci su toliko demoralisani da sanjaju da sve ostave, okrenu se i odu i prepuste nekom drugom da štiti granice države koja više ne brine o njima. Situacija je toliko teška, kaže Blagoja, da u Makedoniji i u susednoj Srbiji, sledećoj stanici na izbegličkom putu, policajci sve češće podnose tužbe protiv sopstvene države i poslodavaca da bi došli do novca koji im duguju. Blagoja je jedan od onih koji su dobili svoj novac na sudu. "Osećamo se kao građani drugog reda zato što nas primoravaju da se sudimo zbog nečega što nam pripada, zbog novca koji smo zaradili štiteći zemlju", kaže on. Pogađaju ga patnje izbeglica, ali zabrinut je i za sopstvenu budućnost. "Ne zna se da li će mi platiti više od 200 sati prekovremenog rada, koliko sam do sada proveo na granici. Možda ću opet morati na sud, kao hiljade mojih kolega", kaže on. Njegova porodica zavisi od dodatnih prihoda na koje Blagoja ima pravo. Kao i većina policajaca, osnovnu platu prima u visini makedonskog proseka od 400 evra.

SVAKI DRUGI POLICAJAC PRED SUDOM

Policijski sindikati Srbije i Makedonije kažu da je broj sudskih postupaka naglo porastao. Procenjuje se da je oko 25.000 policajaca (od toga dve trećine u Srbiji)

već tužilo državu zbog naplate zaostalih zarada, ali niko nema precizne podatke o tome. I u jednoj i u drugoj zemlji praktično je nemoguće dobiti tačne podatke, kao da je u pitanju neka velika državna tajna. Predstavnici sindikata procenjuju da je približno svaki drugi policajac podneo tužbu, što je nečuveno visok procenat za ostatak Evrope, pa i za ostatak javnog sektora u ove dve zemlje.

Sudski postupci su počeli da se umnožavaju pre oko sedam godina, posle promene načina na koji se prikazuje obračun plata. Tada se prvi put jasno videlo da mnogim policajcima nisu isplaćeni značajni iznosi za prekovremeni rad. Tajnost u radu državnih službi je ostatak iz socijalističke Jugoslavije, kojoj su obe zemlje pripadale do krvavog raspada devedesetih godina, i to se veoma sporo menja. Odsustvo transparentnosti bilo je očigledno kada je Balkanska istraživačka mreža (BIRN) pokušala da istraži ovaj slučaj. Makedonski zvaničnici su poricali da problem postoji. Njihove kolege u Srbiji nisu odgovorili ni posle više zahteva da dostave podatke o tome koliko policajaca tuži državu i o kolikim iznosima je reč. Nezadovoljni policajci kažu da zvaničnici u obe zemlje ne žele da se bave njihovim problemom i da su se dugo i sami suočavali sa zidom ćutanja zvaničnih organa – što je, pored rastućeg besa, jedan od razloga zašto su se konačno obratili sudovima. U Makedoniji se presude obično donose u korist policajaca, dok su u Srbiji izgledi za uspeh približno pola-pola, zbog bizarno nedoslednog postupanja sudova.

Policijski sindikati kažu da ovaj problem nije toliko izražen ni u jednoj od bivših jugoslovenskih republika koje su imale sličnu istoriju i imaju sličan pravni okvir.

IZGLEDAMO KAO KLOVNOVI

Miodrag Antonić, član rukovodstva Policijskog sindikata Srbije i jedan od policajaca koji tuže Srbiju, kaže da je on subvencionisao državu ne samo besplatnim radom nego i korišćenjem lične imovine za obavljanje posla, ali za to nije pokušavao da podnese tužbu. Sa ovim četrdesetosmogodišnjakom smo se sastali u Loznici, gradu sa 20.000 stanovnika pored reke Drine na granici sa Bosnom.

Sa zavišću je pokazao zgradu gradske sudnice. "Pogledajte kako to izgleda", rekao je. "Unutra je sve novo – liftovi, nameštaj. A naša stanica se raspada. Donosimo radne stolove i kompjutere od kuće." U Policijskom sindikatu Srbije, jednom od najvećih sindikata u zemlji, Antonić je nadležan za sudske postupke u kojima učestvuju policajci. Požalio nam se da su policajci potcenjeni. "Nekim delovima naše zaštitne opreme rok upotrebe je istekao pre osam godina. Izlazimo na intervencije i molimo se bogu da niko ne puca na nas", kaže on. "U ozbiljnim zemljama policija je institucija koja se poštuje."

Šest stotina kilometara južnije, u makedonskoj prestonici Skoplju, Goce Delčev se nalazi na čelu Nezavisnog policijskog sindikata, alternative glavnom sindikatu za koji tvrde da je nekritičan prema državnim organima. Glavni sindikat nije odgovorio na zahteve BIRN-a za dostavljanje informacija. "Nastaju apsurdne situacije. Moramo sami da kupujemo hranu, čak i kada se nalazimo na udaljenim mestima kao što su granični prelazi ili šuma. Gde se u šumi kupuje hrana?" "Vozila su nam u gorem stanju nego ona u gradskoj čistoći", kaže on. "Uniforme pocepane, pa ih svako malo sami krpimo, da ne bismo izgledali kao klovnovi. I opet neki ljudi zbog našeg izgleda zamišljaju da smo mi nekakva paravojna formacija."

Osim što je imenjak čuvenog revolucionara iz XIX veka, Goce Delčev je i sam revolucionar. On je prvi policajac koji je tužio državu 2008. godine i tako dao znak drugima. "Do sada smo imali 8000 sudskih slučajeva protiv poslodavca, Ministarstva unutrašnjih poslova. Prvi put se događa da tako mnogo ljudi tuži Ministarstvo i državu", kaže on. Dobio je svih šest postupaka koje je vodio za prekovremeni rad, troškove za hranu i prevoz. On je jedan je od malobrojnih koji javno govore o sporovima sa državom. Nevolja se dugo spremala – godinama je pokušavao da privuče pažnju ministra unutrašnjih poslova. "Pošto nisam dobio nikakav odgovor, zaključio sam da ministar igra 'košarku' s mojim pismima, da ih ubacuje pravo u kantu za đubre."

Svaki policajac mora da podnosi zasebnu tužbu, umesto da vode jedinstven postupak za sve. Sindikati sa kojima je BIRN razgovarao kažu da tužba u proseku košta oko 1000 evra i da će zajedno sa kamatama i advokatskim troškovima to koštati Makedoniju 10-12 miliona evra, Srbiju i do dva puta više. To je, naravno, dobra vest za advokate i sudske veštake koje angažuje država i plaća ih novcem poreskih obveznika. Ako policajac izgubi spor, sam snosi sve troškove.

MAKEDONSKA POLICIJA NA RADNIM ZADACIMA:
Granica prema Grčkoj novembra 2015. (levo) i na gradskim ulicama (gore)
Foto: MVR/MK

NOVAC ZA ALEKSANDRA

Zašto se tačno to događa? Makedonsko ministarstvo poriče da postoji problem. Portparol Ivo Kotevski je rekao da su sve zakonske obaveze prema zaposlenima, uključujući isplatu zarada, izvršene »

BEZ NADNICE ZA STRAH: Makedonska policija u protivterorističkoj akciji u Kumanovu
Foto: Fonet/AP

na vreme. "Svako ko misli da je prikraćen na bilo koji način može se obratiti sudu", dodao je. Jedan visoki zvaničnik Ministarstva koji je tražio da ostane anoniman rekao je da su jednostavno ostali bez novca. Neki od njegovih kolega tvrde da je problem nastao zato što su nadležni želeli da krišom uštede novac i nisu očekivali da će ih policajci zaista tužiti.

Policajci u Makedoniji kažu da nikada nisu dobili službeno objašnjenje. Nekoliko policajaca koje smo intervjuisali za ovaj članak podsmevali su se tvrdnjama da je zemlja bankrotirala, s obzirom na to da se u isto vreme rasipao novac na statue u Skoplju, kao što je ogromna bronzana figura Aleksandra Makedonskog, koja je koštala deset miliona evra.

Ni u Srbiji ministarstva unutrašnjih poslova i pravosuđa nisu dostavila tražene podatke ili komentar.

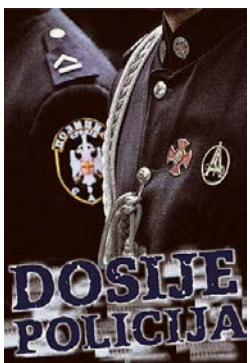
Policajci ne donose olako odluku da se obrate sudu. Mnogi policajci koje smo intervjuisali rekli su da strahuju za svoja radna mesta. Bili su toliko nervozni da su po nekoliko puta zvali da naglase da moraju ostati anonimni. U Srbiji, Miodrag Antonić iz Policijskog sindikata Srbije tvrdi da se vlasti svete onima kojima duguju novac. "Vode psihološki rat protiv nas", kaže on.

Nikola iz istočne Makedonije ponosno pokazuje odluku koju je sud doneo u njegovu korist 2014, kao David koji je pobedio Golijata. "Kada smo ja i nekoliko kolega odlučili da tužimo državu za 700 evra koje nam je dugovala za prekovremeni rad, naši pretpostavljeni su to brzo saznali. Upozoravali su nas, 'nemojte posle da molite da vas vratimo na posao'." Ostao je na poslu, ali tvrdi da je posle sudskog postupka potisnut na marginu. "Država je najveći poslodavac u Makedoniji, a svi znaju da su političke veze najvažnije za napredovanje ili nazadovanje u karijeri", kaže on. "Svi imamo decu koju treba hraniti i znali smo da je suđenje s državom mač sa dve oštrice." "Među policajcima postoji opravdan strah da će ostati bez posla ako se obrate sudu", izjavio je Delčev, predstavnik makedonskog sindikata.

Ako zaposleni u Makedoniji pokuša da zaštiti svoja prava na sudu... time praktično objavljuje rat poslodavcu – Ognen Jovanovski, skopski advokat

"Neke su direktnim pretnjama primorali da povuku tužbe, ljudi su strahovali da će ostati bez posla. Veliki broj policajaca popusti pod takvim pritiskom i odustane. Neki od onih koji nisu odustali smenjeni su sa komandnih mesta." On kaže da je očigledno da su brojna otpuštanja i premeštanja na slabije plaćena mesta osveta za podnete tužbe, ali to je praktično nemoguće dokazati.

Portparol Ministarstva Kotevski rekao je da nije čuo za takve slučajeve. "Nemamo zabeležene ili prijavljene slučajeve pretnji uposlenicima koji su podneli tužbe." Ognen Jovanovski, advokat iz Skoplja, izjavio je za BIRN da kod policajaca postoji osećaj nesigurnosti, iako se u praksi takvi slučajevi obično okončavaju u njihovu korist. "Ako zaposleni u Makedoniji pokuša da zaštiti svoja prava na sudu, time praktično objavljuje rat poslodavcu", kaže on.

MAKEDONCI OBIČNO POBEĐUJU

Sudska dokumentacija koju je prikupio BIRN pokazuje da je 90 odsto makedonskih policajaca koji su tužili državu dobilo presude u svoju korist, ali to ne znači uvek da će dobiti i novac. Mnogi su morali da angažuju izvršitelje za naplatu dugova sa računa Ministarstva. U jednom gradu agilni advokati i naklonjene sudije zabeležili su seriju uspešnih postupaka kojima je postavljen presedan, što je ohrabrilo druge policajce da se obrate sudu.

Stojan Mihov, viši sudija u živahnom studentskom gradu Štipu, kaže da je za dve godine, do septembra 2015, u 1912 ovakvih slučajeva vođenih pred njegovim sudom odluka doneta u korist policajaca. Cela Makedonija ima 12.000 policajaca. "Ti slučajevi su jasni i nije teško doneti odluku. Najčešći zahtevi su isplata zaostalih zarada i troškova za hranu i prevoz. Sud prihvata ove tužbe i donosi odluke u korist tužitelja", kaže on.

U Srbiji koja ima sedam miliona stanovnika, u odnosu na dva miliona stanovnika Makedonije, uspeh na sudu u velikoj meri zavisi od toga gde živite. Miodrag Antonić bi svoje slobodno vreme verovatno radije trošio na lokalni fudbalski tim koji vodi, ali već pet godina je okupiran sudskom bitkom za 1250 evra koje mu država duguje za prekovremeni rad. "Moj posao je da služim zemlji, da štitim zakon i održavam red, a država nas tretira kao građane drugog reda", kaže ovaj predstavnik sindikata.

PROTEST ČLANOVA SINDIKATA SRPSKE POLICIJE PRED PALATOM SRBIJA: 27. decembar 2015.
Foto: FoNet/Aleksandar Levajković

Neki slučajevi su prebacivani između različitih sudova i upravnih organa i po 15 puta – Velisav Marković, stručnjak za radno pravo

Policajci iz drugih delova Srbije pokretali su tužbe i dobijali sudske odluke u svoju korist, ali to nije bio slučaj sa Antonićem i hiljadama drugih policajaca. "Osećamo se kao pijanci koji se teturaju po sobi i traže izlaz, a sva vrata su zaključana. Osećamo se diskriminisano", kaže on.

Pošto ne postoji zvanična statistika, sindikat može dati samo procenu broja oštećenih policajaca i iznosa duga, za koji tvrde da se meri milionima evra. Tačan broj pripadnika policije u zemlji drži se u tajnosti iz razloga bezbednosti, kao i Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu unutrašnjih poslova, najvećem poslodavcu u Srbiji sa 45.000 zaposlenih.

Policijski sindikat tvrdi da se posle birokratskih izmena od pre nekoliko godina pokazalo da država ne plaća prekovremeni rad još od 2003. i sve isplate obračunava na osnovu zamišljenog broja od 174 sata rada mesečno. Problem je otkriven na osnovu razlika između naknada za noćni i dnevni rad.

Policajci kažu da svaki put kad postave to pitanje, pretpostavljeni kratko odgovaraju da im ništa ne duguju.

LUTRIJA U SRBIJI

Činjenica da neki sudovi presuđuju u korist policajaca pokazuje da to nije tačno, ali čini se da je ishod procesa najviše stvar sreće: izgleda da sve zavisi od toga u kom okružnom sudu predmet završi. U centralnoj Srbiji, u Kragujevcu, Apelacioni sud je većinu odluka doneo u korist policajaca i naložio da im se novac isplati. To nije promaklo Julijani Stepanić Pavlović, advokatkinji iz Antonićeve rodne Loznice, koja zastupa oko 1000 policajaca.

"Napisala sam žalbu isto kao kolege iz Kragujevca – sa istim pravnim osnovom i istim dokazima", kaže ona. Neki od njenih slučajeva završili su kod jednog sudije iz Loznice, a drugi kod kolege u susednoj kancelariji. Jedan je donosio odluke u korist policajaca, a drugi ih je odbijao. "Ako je zaista zakonito ne isplaćivati zaradu, zašto onda ne tuže one ljude iz Kragujevca koji su dobili svoj novac? Jesmo li mi idioti?", buni se Antonić. "Da li naše diplome sa Akademije i policijske uniforme vrede manje nego neke druge? Zašto smo mi poseban slučaj?"

Jasminka Vukanović, sutkinja u Apelacionom sudu u Kragujevcu, kritikuje različite sudske prakse. "Tako se povređuje osnovno ljudsko pravo na fer suđenje", kaže ona. Poseban slučaj je prestonica Beograd, gde sudije upoređuju plate policajaca s platama zaposlenih u drugim ministarstvima i na osnovu toga donose odluku. "Daktilografkinja koja provodi osam sati u policijskoj stanici ne može zarađivati isto kao ja koji svakodnevno rizikujem život", kaže Antonić.

Problem je dodatno zakomplikovan Zakonom iz 2006. godine, koji propisuje da se sporovi između državnih službenika i države rešavaju u upravnom postupku i ne mogu se voditi pred sudom. Neki sudovi se pridržavaju te odredbe, drugi je zanemaruju. Neki slučajevi su prebacivani između različitih sudova i upravnih organa i po 15 puta, kaže stručnjak za radno pravo Velisav Marković. Advokati koji zastupaju policajce optužuju sudove da namerno otežu postupke za prekovremeni rad i smatraju da nije fer to što njihovi klijenti moraju da plaćaju sudske takse unapred. Čak i ako pobede, isplata se često odlaže zbog sudske revizije iznosa naknade. "To je cirkus. Napravili su sistem koji jasno poručuje – ne pokušavajte da se sudite s državom", kaže Antonić.

Grupa advokata iz Beograda se obratila Evropskom sudu za ljudska prava u Strazburu s pritužbom na diskriminaciju, nedosledno deljenje pravde i povrede prava na blagovremeno suđenje. Odgovor još nije stigao. Antonić kaže da će možda organizovati štrajk da bi izdejstvovao rešenje. Policajci zasad rade normalno i niko ne govori o tome da li bi trebalo prihvatati ili odbijati prekovremeni rad. "Država treba da pronađe odgovorne za ovaj haos i natera ih da odgovaraju za to. Treba da nam isplate ono što smo zaradili. Ali sada je i država u začaranom krugu i ne znam kako će iz njega izaći", kaže on.

Goce Delčev, njegov kolega u Makedoniji, pokušava da podstakne više policajaca da podignu glas zbog uvećanog obima posla usled izbegličke krize i zabrinutosti za bezbednost posle žestokih okršaja sa naoružanim etničkim Albancima iz regiona koje je vlada opisala kao teroriste. Rekao je da je problem toliko ozbiljan da dovodi u pitanje i lojalnost policije. "Pripremamo novu seriju tužbi koje će uzdrmati Ministarstvo još više nego one prethodne. Ko će brinuti za bezbednost države ako država ne brine o svojoj deci?" ¶

Tekst je nastao u okviru podrške alumnistima programa Balkanske stipendije za novinarsku izuzetnost

Sedmi školski čas

Jedini egzaktni podaci govore o ukupno 3000 predavača i o tome da je odnos dece koja idu na jedan ili drugi predmet pola-pola. A i to otprilike

Primer broj jedan. U šestom razredu jedne osnovne škole, nastavnik matematike je opravdano odsutan. Da deca ne bi gubila čas, u pomoć priskače nastavnica građanskog, spremna da neplanirano održi nastavu. Ali, avaj, učenici sa veronauke se bune: "Mi smo na verskoj, mi hoćemo napolje!" Posle kraće rasprave o tome da niko ne sme napolje, van škole, kao što ni učenici verske "neće" i "ne smeju" da slušaju građansko, a nastavnici nemaju pravo na to da ih nateraju, svi učenici ostaju u učionici "blejeći" i igrajući se "zanimljive geografije".

Primer broj dva. Pošto su veronauka i građansko uvek na kraju krajeva školskog rasporeda, kao šesti ili sedmi čas jednom nedeljno, neki od roditelja u jednoj beogradskoj osnovnoj školi pobunili su se što deca kada idu po podne u školu ostaju čak do osam uveče. Kako bi se udovoljilo roditeljima, predavačima je naloženo da u popodnevnoj smeni drže pretčas, ali zbog nemogućnosti pravljenja takvog rasporeda kao jedino moguće rešenje ostalo je: dvočas svake druge nedelje. Što je opet bolje nego da časova takoreći nema, a ponegde ima čak i toga, roditelji ne bi lagali.

I primer broj tri. Deca islamske, katoličke, jevrejske ili koje druge vere ne žele da izučavaju pravoslavni katihizis. Hteli – ne hteli, u sredinama dominantnog pravoslavlja pohađaju časove građanskog, jer za osnivanje posebne grupe đaka u kojoj bi izučavali svoju religiju obično nema dovoljan broj kandidata. Tako "drugoverci" još od prvog razreda osnovne škole na ličnom primeru uče pojmove iz "građanskog" – nejednakost i manjina.

MOTIVI I PODELE

Svoj predlog da se učenje veronauke i građanskog vaspitanja smanji sa 12 na četiri godine, iznesen kao lični stav, ministar prosvete Srđan Verbić obrazložio je time da se nastavni plan mora menjati kako bi bio u skladu sa zakonom. Deca su preopterećena, kaže on, i u svim razredima imaju po nekoliko časova nedeljno više nego što to zakon dozvoljava. U nižim razredima osnovne škole, umesto maksimalnih 20, đaci imaju po 23, a u višim razredima, umesto 25, imaju 28 časova nedeljno. Uz preporuku da bi najbolje bilo uvesti jedan objedinjen predmet koji bi đake učio toleranciji, Verbić je poručio: "Ja ne izbacujem veronauku, hoću da se diskutuje o tome šta je najbolje rešenje za đake i da nađemo to rešenje. To je tema za javnu diskusiju."

Od tog trenutka ponovo je proključalo ideološko poprište dve nepomirljive strane: Srpske pravoslavne crkve i pristalica građanske orijentacije. Patrijaršija je brže-bolje izdala saopštenje u kome odlučno odbija Verbićevu inicijativu i kaže da je "sa zaprepašćenjem primila čestitku ministra prosvete". Sinod je optužio Verbića zbog ideoloških motiva koji "ne pripadaju većinskoj Srbiji, koja je raskinula s totalitarnim nasleđem". Verbićev predlog je, kako ga Crkva tumači, otvoreni poziv na ideološku segregaciju većine građana zbog čega bi i sam trebalo da se ugleda na "svoje ideološke roditelje" i podnese ostavku. Misleći tako na Srbijanku Turajlić i Vigora Majića, pomoćnike ministra prosvete u vladi Zorana Đinđića, koji su zbog odluke o uvođenju veronauke u škole svojevremeno podneli ostavke.

S druge strane, Građanske inicijative, kao promoteri građanskog vaspitanja, takođe nisu zadovoljni idejom o smanjenju fonda časova. Zatražili su široku javnu raspravu o reformi obrazovnog procesa, a ne da proces započinje "paušalnom pretpostavkom da je potrebno delimično ukidanje".

Ateisti zdušno od Vlade traže da zaštiti ministra Verbića od hajke koju protiv njega vodi Crkva. Demokratska stranka jasno iznosi stav da veronauci nije mesto u školi, dok građansko vaspitanje mora da ostane, jer se tu uči o toleranciji, humanosti i osnovnim vrednostima društva. Lider Lige socijaldemokrata Vojvodine Nenad Čanak takođe traži ukidanje veronauke u školama, jer i u Ustavu piše da je Srbija sekularna država. Šire gledano, većina političkih partija u Srbiji ipak stoji na drugoj strani, protiveći se smanjenju časova veronauke.

Kada se ideološko-politički obračun prenese na ravan škole, situacija izgleda nešto drugačije. Nastavnici, ako su objektivni, nalaze mnoštvo sistemskih manjkavosti u oba obavezna izborna predmeta, od problema oko pravljenja rasporeda časova, kvaliteta pojedinih predavača, pa sve do gradiva u velikoj meri neprilagođenog uzrastu đaka, sve u svemu kažu "đaci bi mogli i bez tih predmeta". Najiskreniji bi dodali: "I te kako bi mogli." Subjektivno, strahuju od mera ukidanja nastave, jer time naročito nastavnici građanskog ostaju bez dovoljnog fonda časova u uslovima ionako nesigurne egzistencije. Pritisnuti između đaka, roditelja, države, Crkve, o predlogu ministra Verbića ne razmišljaju u ideološkim okvirima, već u ključu preteće racionalizacije. Glavni motiv ministra, ako se oni pitaju, nisu ni srpstvo, ni religija, ni đaci, nego ušteda i otkazi.

Pošto za petnaest godina, otkad je u školama u Srbiji uveden ovaj program, nijednom nije urađena ozbiljna analiza efekata nastave, jedini egzaktni podaci kojima Ministarstvo raspolaže pokazuju da u ovim predmetima učestvuje oko 3000 predavača, a da je odnos dece koja idu na jedan ili drugi predmet otprilike pola-pola. Ocene su opisne i ne utiču na prosek; u osnovnoj školi roditelji potpisuju na koju će nastavu ići njihovo dete, a i to se neretko bazira na volji dece, dok u srednjoj školi đaci biraju sami. Kao

RASTEREĆENJE DEČJE TORBE ILI DRŽAVNOG BUDŽETA: Veronauka i ministar Verbić
Foto: Zoom/Ćirić i FoNet/Mrđa

razlozi koje su deca navodila u opredeljivanju za versku nastavu, prema analizi Instituta za pedagoška istraživanja iz 2009, nabrajaju se, recimo, potreba da se više sazna o veri, ili zato što su vernici, ili slušaju roditelje, da bi postali bolji ljudi, zbog društva... Neformalno, o đačkom izboru za građansko ili versko danas se mogu čuti i drugačiji odgovori: "zavisi ko predaje i gde mi je zanimljivije" ili, još češće, "ma idem tamo gde manje smaraju".

OD POLITIKE DO KRITIKE

Još kada je veronauka ekspresno uvedena u škole, 2001, kao plod političke nagodbe petooktobarske vlasti i Crkve, a posle 50 godina od njenog ukidanja, bilo je onih koji su tvrdili da je to najsigurniji način da se deca, za sva vremena, odbiju od Crkve. Kao primer se uzimalo slovenačko iskustvo. Naime, tamošnja Crkva nije htela veronauku u školama, iako su to tražile neke desne stranke, naprosto zato što je bila svesna da generaciji "okačenoj" na internet od jutra do mraka ne bi bila zanimljiva priča koju bi im doneli popovi. U vreme uvođenja veronauke u Srbiji, Obrazovni forum, nezavisna ekspertska grupa, upozoravala je, baš kako je i danas, da je doneta odluka za koju ne postoji finansijsko pokriće u budžetu, da nije utvrđeno koliko će novih nastavnika biti potrebno, a nepoznati su i kriterijumi kvalifikacije nastavnika za ova radna mesta. Po oceni tih eksperata, "vrhovi svih crkava koje su učestvovale u ovoj odluci pokazali su da im je u ovom slučaju primaran politički interes bio ubacivanje u jedan važan sektor javne sfere".

Pitanje veronauke problematizovano je i pre četiri godine, otprilike u isto ovo vreme, oko Nove godine, i isto – pred izbore. Težište je bilo na kritici da predmet veronauka i posle 11 godina nije dobro koncipiran. Verski analitičar Mirko Đorđević tada je upozoravao da su udžbenici neprilagođeni dečjem uzrastu, da veroučitelji ne ispunjavaju norme u vaspitno-pedagoškom smislu, da pojedinci pokušavaju da se nametnu preko obrazovnog sistema kao verske i političke vođe, navodeći kao primer muftiju Zukorlića, koji je tražio od roditelja da ne puštaju decu na versku nastavu koju u školama drže veroučitelji po izboru Islamske zajednice u Srbiji. Ovakvi, ali i slični ispadi, smatrao je Đorđević, doveli su do toga da se učenici sve ređe opredeljuju za veronauku. Istina, u jednoj beogradskoj školi danas kažu kako su se na početku deca mnogo više prijavljivala na veronauku, ali tokom vremena njihov izbor se promenio. Poslednjih godina, većinski, i to dve trećine njih, biraju građansko, ali ni to se ne može uzeti kao trend – razlike su velike od škole do škole i od opštine do opštine.

Ministar Verbić sada naprasno priznaje da se đaci na ovaj način razdvajaju a "mi smo ti koji smo ih podelili". U višejezičnim sredinama, situacija je još ozbiljnija, tvrdi on, jer se tu dele na grupu koja uči pravoslavnu veronauku, pa one koji uče, recimo, islamsku veronauku i treća grupa, koja ide na građansko vaspitanje. "Mi smo ti koji smo napravili predmete i koji utičemo da imamo segregaciju u školama." Profesorka Srbijanka Turajlić, dosledno svojim prethodnim uverenjima, podržava ministrov stav da obrazovanje na ovaj način utiče na podelu dece, smatrajući veoma važnim i hrabrim otvaranje pitanja veronauke i građanskog vaspitanja. Samo što rasprava u Srbiji i ne može da ide mnogo dublje od toga, budući da ovde nema još nikakvih analiza, ni od strane Crkve o veronauci i veroučiteljima, niti o kvalitetu programa i nastave građanskog vaspitanja.

TRIJUMF CRKVE

Sve sada stoji na Nacionalnom prosvetnom savetu, koji bi trebalo do kraja marta da preduzme neke korake. Njegov predsednik Aleksandar Lipkovski, profesor Matematičkog fakulteta i član Političkog saveta "Dveri", inače izabran glasovima većine u Skupštini, ali bez podrške Ministarstva prosvete, obećao je da će razmotriti sve inicijative koje dođu od relevantnih prosvetnih organa. Da li se tu računa i ministar Verbić, još nije poznato. No, poglavar Srpske pravoslavne crkve Irinej primio je u međuvremenu delegaciju pokreta "Dveri" sa kojom je zajednički ocenio da je verska nastava "moralni stub srpske prosvete". Direktori škola, posle jednog sastanka u Patrijaršiji na koji su bili pozvani, izašli su "pod utiskom" da veronauka ne samo što neće biti ukinuta nego će bezmalo postati i obavezan predmet.

Ipak, na koncu svega, najavljeni su izbori. Normalan život polako će stati, problemi se pretvarati u pobede, a doduše, zakulisne trgovine i političko-klerikalne nagodbe uvek su moguće. Na sreću ili nesreću, sve važne društvene teme, pa i ova, najverovatnije će biti odložene – i to do daljnjeg. ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

Kićanka na šubari

Behu opšta tišina i tajac, ni vesla se nisu čula, vladika Milutin, iz crnog gumenog čamca, u stojećem stavu, dade komandu, U ime Boga, sad, iz čamca baciše u bršljan okićen stiropor krst, plivači skočiše u vodu, sve se srga vidi ko pobedio

Ni ove godine godine ne izneverena tradicija za Bogojavljenje, za Časni krst se među pravoslavni plivalo gde god bilo vode. Čak bila i uvertira, dan ranije, na Krstovdan, kod Kule Nebojša održano viteško plivanje za Časni krst, koje nije bilo takmičarsko, već je za cilj imalo "povratak istinskog duha". Zabeleženo da među plivači bio i pevač prezimena Rokvić.

Tek na Bogojavljenje sve bilo kako treba, RTS zorom javio da je Savsko jezero spremno, i "okupano zubatim suncem". Tako da u podne, na Adi Ciganliji, u prisustvu popovi, plivala vojska, žandarmerija, Svibor i građanstvo. Na Dunavskom keju, u Zemunu, ka i vazda, u prisustvu Patrijarha, svi bili za medalju i za orden. Nema mesta u Srbiji, i đe se za Srpstvo čulo, da nije dat doprinos. Još nije ka u Rusiji, gde na 3500 mesta, za potrebe plivanja, razbijen led, ali sve napreduje nebeskom progresijom.

Ako ne bilo leda za razbijanje, bilo drugi' podviga. Tradicionalno, u Valjevu, vladika Milutin na lice mesta stiže u gumenom čamcu na vesla. Ove godine zabeleženo još tije čamac slučajeva, u Kragujevcu, u čamcu, ali motornom, sa vladika Šumadijski bio gradonačelnik grada na Lepenici, Sin Radomir, dok je dole u Crnu Goru, na Moraču, mitropolit Amfilohije krst bacio, i umal' nije vrat slomio, pravo iz kanua.

Da se praznično istakne da ni praznik ne prošo bez gospodin Premijer. Ne bio u vodi, ali bio blizu, javljeno da označio početak radova za novi most kod Ostružnice, iako se ne pokvasio, radosno rek'o: Borba za bolji život u Srbiji tek počinje!

IZBI LITIJA

U Valjevo sve bilo tradicionalno, kako i ne bi kad je sedmi put. Dakle, Berkova brana na reci Gradac, koja i leti da se smrzneš, voda zelena, mostić preko reke, obale, sve krcato ljudima. Do desne obale dva srebrnasta gumena čamca, na kojima pisalo "Solar", rekoše, za spasioce, na istoj strani i drveni, ukrovljen, splav, na obali kola hitne pomoći, na betonskoj ploči, iznad bifea "Brek", dečji hor u probi nastupa, *Krst je sila i znamelje, krst je spasenje...*

Na lice mesta, od grada, izbi litija, napred deca sa raširenu i svečanu Srpsku zastavu, pa veliki krst, crkvene relikvije, crkvene zastave, popovi, foklor, dva vitrea sa štit i isukani mačevi, još popova, narod... Sve to tako išlo uz obalu, dok ne stiglo do kazan sa kuvano vino, i tu se zaustavilo i raporedilo.

Dok se litija raspoređivala, eto ti istom džadom, u koloni, ljudi u crne uniforme, jednoobrazne, jednostavne, kanda su mehaničarski kombinezoni, plus crne šajkače, koje nisu morale biti mehaničarske, sa jednu crnu zastavu na koju žutim slovima pisalo "Ravnogorci". Odma' iza Ravnogorci nastupi, u crnu plus sposobnu "škodu", vladika Valjevski Milutin, razmače se raspoređena litija, vladika ode uzvodno, da bi se kasnije pojavio nizvodno.

Popovi se okupiše na onom pokrivenom splavu uz desnu obalu Gradca, jedan uze mikrofon, Bog se javi, prisutni narod odgovori, ovaj nastavi da će bude plivanje za Časni krst, ali da će prvo "osvetiti vodu", i da u tome svi zajedno učestvuju. Pa popovi nastaviše poso, Blagosloven Bog naš... pa još nastaviše sa, Gospodu se

BOGOJAVLJENJE NA RECI GRADAC: Plovilo vladike Milutina, plivanje za krstom, posmatrači i bogojavljenska vodica na veliko

Foto: D. T.

pomolimo... Dok su popovi radili pos'o, na kej, gde ne mogo besposleni narod, siđoše onije Ravnogorci, i sve sa zastavu, na koju žutim slovima pisalo "Ravnogorci", se počasno rasporediše uz samu desnu obalu. Među prisutni popovi najnaočitiji, naočitiji i od dva sa isukani mačevi viteza, bješe pop sa crnu šubaru i crnu kićanku, koja mu je padala o desno rame. Pop sa šubaru skide šubaru, odložiše mu šubaru zajedno sa podugačkom crnom kićankom, umoči kitu bršljana u 'ladnu vodu, i manu nekoliko puta na sve čet'ri strane sa taj bršljan, bi, U vjekove vjekova, osveštaše vodu.

Sa "Brek" betonske ploče se javi žensko u žensku šubaru, Obeležavamo Bogojavljenje plivanjem za Časni krst, koji se u našem gradu održava sedmi put za redom... Sa ploče se javi i sveštenik, reče, Bog se javi, nastavi, Braćo i sestre, srećan praznik, dobro došli na sedmo po redu plivanje za Časni krst na brani reke Gradac, dosad smo imali čin osvećenja vode, program ćemo početi prvo sa plivanjem, pozivam učesnike da pređu na drugu stranu reke, da bi preosvećeni vladika mogao da uđe u čamac, a posle ćemo nastaviti sa kulturno-umetničkim programom.

DAJTE PLAŠT

Žensko sa žensku šubaru uze čita imena učesnika, goli i bosi momci, od kojih samo neki imađaše istetoviran krst, uzeše preko brane prelaze na drugu obalu. Popovi sa splava narediše da se pojača muzika, pojača se muzika, bi informacija ko će nastupi u kulturno-umetničkom programu, svi da ostanu, budu zajedno, posluže se kuvanim vinom. Opet se javiše sa "Brek" betonske ploče, imaju dve devojke, gosta iz Stare Pazove... Učesnici na drugoj strani se rasporediše, stadoše samostalno i međusobno pljuskaju, spremaju za start.

Ozgo, od uzvodno, pojavi se plovilo, koje se lagano približavalo. To bi i bejaše crni gumeni čamac, napred okićen bršljanom, u koji bjehu upletene crvene ruže i cveće iz roda belih rada. Napred bejahu i dva momka u crnom, koja su držala veliki beli stiropor krst, sav u bršljan, crvene ruže i beli cvetovi koji ne bejahu iz roda belih rada. U zadnjem delu čamca dva hrabra veslača, a u sredini, u stojećem stavu, vladika Milutin, do u glavu u zlato vladičanskoj odori, plus lična i dugačka plava brojanica, u levici je držao vladičanski štap, koji se završavao sa dve zlatne zmijske glave...

Behu opšta tišina i tajac, ni vesla se nisu čula, čamac se primače onije splavu, vladika iz stojećeg stava dade komandu, U ime Boga sad, baciše okićeni stiropor krst u vodu, sa druge strane se baciše u vodu, sve se srga da vidi ko će pobedi, vladika iskorači na splav, objaviše da pobedila jedna od devojaka. Izađe i devojka na splav, povikaše, Dajte plašt, ogrnuše pobednicu plaštom, primakoše je vladici, kamere se baciše na ekskluzivne snimke... Krkljanac je trajao, opšta euforija na vrhuncu, pobednica, za koju stiže glas da se preziva Munjić, uze daje izjave, ne odvaja se od onaj u bršljan okićen beli stiropor krst. Kad sve malo pođoše, bi još slikanja, okretanja na jednu, i drugu stranu.

Popovi objaviše da se program nastavlja kulturno-umetničkim programom, svi plivači, džumle, se okupiše u slikanje za uspomenu na veliki podvig, jedan što okasnio uze pita ko pobedio, kad ču žensko, nastavi za sebe, kako može žensko da pobedi, ništa to ne valja, čim nema Rusa. Sa "Brek" ploče krenu neka prigodna recitacija, nastavi se hor sa pesmu *Krst je sila i znamenje, krst je spasenje*... Posle još pesme, gore, na betonskoj ploči, nastupi folklor, rastrčaše se bele marame i crne šubare...

Beše dobrano probilo podne, reporter se uze povlači. U povratku, put pored Valjevske crkve, ispred nje, u mermernoj porti, velika crna kaca sa crnim poklopcem, obmotana svetlom plastičnom folijom koja beše oslikana Hristos motivima. Kroz crnu kacu, nekom tehnikom, behu izvedene bele plastične vodovodne cevi sa česma pipama. Narod je u redu, iz tih belih plastičnih cevi točio, u flaše i druge sudove, Bogojavljensku vodu, koja cele godine služi za zdravlje, i tera zle sile i ostale uroke. ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

Mi se pomirili, a vi?

Ljudi koji pričaju kako su njihovi najbliži ubijeni, koji pričaju o kućama koje su im zapaljene, o mučenjima koja su sami pretrpeli, pričaju da bi nas sve zajedno njihova istina primakla dijalogu i pomirenju "koje će se zasnivati na poverenju i na javnom priznanju drugih i njihovih ličnih istina"

Zbornik/Përmbledhje/Collection, koji je nedavno objavila Koalicija za REKOM je zbirka tekstova o tranzicionoj pravdi i o pomirenju. Njegova posebna dragocenost je 16 priča ljudi koji su u ratovima devedesetih iskusili najveće životne gubitke jer su ti ljudi smogli snage da ih ispričaju, a pre svega zato što su ispričane bez optužbe i bez mržnje. To je uglavnom nemoguće. Izdvajamo ih od ostalih, ništa manje važnih i opštepotrebnih tekstova objavljenih u ovom *Zborniku*.

Autori *Zbornikovih* tekstova su učesnici Devetog i Desetog foruma za tranzionu pravdu u postjugoslovenskim zemljama. Organizator ovih foruma, kao i svih prethodnih, jeste Koalicija za REKOM, Regionalna komisija za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima i drugim teškim povredama ljudskih prava počinjenim na teritoriji nekadašnje SFRJ. Trojezičnost naslova ove publikacije nagoveštava da je njen sadržaj namenjen svima koji govore srpsko-hrvatsko-bosansko-crnogorski jezik, albanski, engleski jezik – dakle, svima na svetu. Urednice *Zbornika* su Svetlana Slapšak i Nataša Kandić.

Ljudi koji pričaju kako su njihovi najbliži ubijeni, koji pričaju o kućama koje su im zapaljene, o mučenjima koja su sami pretrpeli, pričaju da bi nas sve zajedno njihova istina primakla dijalogu i pomirenju "koje će se zasnivati na poverenju i na javnom priznanju drugih i njihovih ličnih istina" – kako je cilj pomirenja definisala Nataša Kandić.

Amiru Kulagiću iz Srebrenice, BiH, ubijen je otac Safet vatrenim oružjem u leđa, 8. maja 1992. godine. Bio je sto odsto invalid "tako da nije predstavljao nikakvu prijetnju nikome. Nije želio napustiti Srebrenicu, zato što je smatrao, kao i većina drugih običnih prosječnih ljudi, da nije ikome ništa kriv. U to vrijeme, u Srebrenici, kada je on ubijen, ubijeno je za nekoliko dana više od 30 starih i bolesnih ljudi, ali na različite načine. Neki su živi spaljeni, neki su otrovani bojnim otrovima, a neki su zaklani." Amir Kulagić zatim priča kako je izgubio očuha, daidžu, daidžinog šesnaestogodišnjeg sina, tetka i njegovog sina, zeta. "Kad je u pitanju moja supruga, ona je u momentu kad je padala Srebrenica bila u sedmom mjesecu trudnoće. Ja sam bio u šumi. Mi se nismo vidjeli. Ona je došla u Potočare sa ocem, djedom i majkom i sestrama i ... Zašto nju spominjem? Njoj su iz ruku otjeli oca i djeda, ona se gurala. Nije ih htjela pustiti. Međutim, nju su htjeli da udare puškom u stomak da ubiju tu bebu u stomaku, i onda je moj punac rekao: *Nemojte, molim vas, pustite je, evo mi idemo, nemojte nju dirati.* Ono što je meni teško bilo, jer sam prošao kroz tu šumu od Srebrenice do Tuzle, sedam dana i osam noći, ta slika kako su rasporili moju suprugu, izvadili dijete, nabili na nož, to je u stvari, mene... i sad mi često bude problem... Vidim kako je žrtvama teško izaći i govoriti o vlastitom iskustvu. Međutim, sve one koji imaju hrabrosti da na ovakvim skupovima pričaju o vlastitom iskustvu smatram herojima, a ne žrtvama. Gdje sam ja danas? Ono s čim mi danas živimo, ja i moja porodica, jeste da supruga ima svoje traume, a ja imam svoje. Kad dođe vrijeme aprila, maja, kad dođe behar, proljeće, ja i moja supruga imamo dosta problema, ne međusobno, imamo psihičkih problema zato što nas taj miris, umjesto da nas raduje, podsjeća na smrt i na one kojih više nema."

Bivši zatvorenik logora Stajićevo u Srbiji, Mirko Kovačić iz Vukovara, bio je zarobljen sa sinom Darkom. Tamošnji komandant Miroslav Živanović spasao je pet-šest zarobljenih bolesnika. "Znate šta, gospodine Kovačiću, ja nisam išao u Akademiju da učim i da budem komandant logora, ja sam vojnik", rekao mu je. A noću, "pripadnici raznih partija ondašnjih tamo, pravili su nered, mučili ljude, tukli i tako dalje." Na zahtev delegacije Međunarodnog Crvenog krsta napravljena je lista zarobljenika koje je zbog godina i bolesti trebalo osloboditi na kojoj je bilo i Mirkovo ime. U delegaciji je bila i izvesna gospođa Meri. "Toga dana moj sin je imao rođendan. On zna engleski. I gospođa Meri s njim razgovara. Dođe kod mene gospodin Živanović, pukovnik, gospodin: *Šta radi Darko?* Ja kažem: *Pukovniče, on ima danas rođendan*. On je uzeo memorandum Međunarodnog križa gde su bila otkucana imena oslobođenih zatvorenika, i dopiše olovkom Darko Kovačić. I tako sam ja izašao sa sinom van. I da završim – šta je dijalog? I sada sam već treći put pozivan na Županijski sud u Osijeku. Neko je od rukovodilaca logoraša optužio Živanovića kao glavnog mučitelja, kao glavnog ne znam ovo i ono. Ja sam uporno ponovio ovo što sam vama rekao, i stojim iza Živanovića kao jednoga korektnoga, istinskoga, pravoga vojnika, a nikakvog mučitelja. Evo, to se postiže dijalogom."

Zoran Kosić iz Kikinde, predstavnik Udruženja boraca ratova devedesetih, dodao je povodom priče Mirka Kovačića: "Mi, veterani ovde, koji se okupljamo iz svih krajeva, već naveliko razgovaramo da napravimo jedan gest koji će se zvati – Mi se pomirili, a vi?" ¶

S.Ć.

Confessions

Gle, već dvadeset do šest! Uspavao sam se, prvi put otkako mi je narod Srbije ukazao zasluženu čast da budem i ostanem na njegovom čelu, blagi Bože, nisam čuo budilnik, ili ga nisam ljudski navio, ah, noćas sam legao skoro u ponoć, neće se ponoviti, ovo se desilo prvi put za izračunaću tačno koliko jutara od polaganja zakletve, i niko ne zna, ali ja znam, a tamo gde caruju istina i iskrenost nisu potrebni nikakvi očevici ni dokazni materijal; neću zakasniti na dužnost, ali neću stići ni onoliko ranije koliko to prilike zahtevaju i koliko sam se sam sebi zarekao! Ostaću dabome duže, ali ne onoliko minuta koliko budem prema mojim ličnim merilima zakasnio, ostaću najmanje dvaput toliko, kazniću sebe zbog ove malo je reći slabosti, uh, kako mrzim sve što je nesavršeno, kao da sam postio, postio, a onda jednog jutra pojeo šaku čvaraka, možeš do kraja posta opet da budeš besprekoran, džaba ti sve, onaj prestup, ona mrlja te prati, možeš i da se ne pričestiš, možeš da samoinicijativno produžiš post ne za jedan dan, nego za dva dana, džaba!

drugi kontrast: za samo tri godine mog radnog staža broj jednodnevnih pilića izleženih u našim kombinatima i u domaćoj radinosti usedmostručen je!

Mislim, neskromno – pa šta ako sam neskroman, skromne su samo hulje, Gete beše, treba to da proverim – mislim da sam prvi od Berlinskog kongresa do danas koji svakodnevno govori podanicima šta je u njihovoj istoriji i u njihovoj svakodnevici prvi put bolje, i koliko je godina i gorkih decenija trebalo da prođe dok to nisam uspeo da unapredim. Ako ima tu nekog samohvalisanja, i u tome sam prvi! Šalim se, naravno, samo istinski velikani mogu da govore o sebi sa blagim podsmehom.

Moram priznati da i moji saradnici uče, nisam to izričito zahtevao, ali sami sada pronalaze oblasti i podatke i svaki dan me nečim obraduju: "Šefe, prvi put od 1927. godine u srpskoj štampi smo izbrojali više kritički obojenih nego ulizivačkih tekstova, što govori da se u demokratizaciji odmaklo možda i više nego što bi trebalo..." Ili: "Nikada u istoriji do-

Mnogi me mrze, šta mnogi, svi me mrze što ovoliko radim, ali im neću uzvratiti mržnjom, nego udvostručenim radom, makar morao da ustajem u deset uveče

Kako su smešni novinari, "aaa, nema vas na bdeniju", kakvo umalo ne rekoh crno bdenije, ja da bih ustao prvi u našoj časovnoj zoni i da bih radio još sedam sati nakon obdanice moram biti u postelji čim odgledam vesti o sebi, niste, kaže, sačekali Roždestvo Hristovo sa srpskim narodom u nekom od hramova, naravno da nisam, probudio sam se u ponoć, pomislio na bolne promene kojima moram da podvrgnem moj rođeni narod za njegovo rođeno dobro, to ćeš uraditi utoliko pre i utoliko bolje ako nastaviš da spravaš i ako budeš položajnik u zgradi Vlade, ah, kako sam se srodio sa tim zdanjem, čak mi i ovaj vidik stravični ne smeta, ko od mojih kolega vladara gleda svakog bogovetnog dana ruševine zaostale od bombardovanja, koliko se baštovana i diplomiranih inženjera hortikulture polomilo da francuskim i austrijskim monarsima obezbede prijatan pogled, ja gledam dva kostura, i opet se radujem svaki put kad ugledam Nemanjinu, volim i železničku stanicu, i samu železnicu, grehota je što mi moja misija ne dozvoljava da putujem vozom kao nekad, koliko vode treba da proteče pored Beograda na vodi pa postanem opet anoniman, uf, ovaj moj um ne zna šta bi pre, i dok se brijem on prebira po svojoj periferiji: šta je sada prvi put bolje nego što je bilo pre toliko i toliko godina, a?! I odmah mi daje dve verzije: podatke koji će pokazati koliko je decenija Srbija u nečemu oskudevala, ili koliko je dugo nešto morala da trpi, a ja sam prvi taj grafikon opet okrenuo naviše, i sad prvi put posle sedamdeset osam godina liči na zmiju koja se spuštala, spuštala sa žbuna, dotakla zemlju i podigla glavu. Ili mi nudi maćeg pravosuđa nije bilo ovoliko nerešenih predmeta, što govori o ogromnom poverenju stanovništva u sudove, koji se sa svoje strane pomno udubljuju u svaki slučaj: u vreme prethodne, lopovske i korumpirane vlasti mnogi nisu imali volju ni da se parniče..."

Dira me njihova revnost, ali moraju svi ti njihovi rekordi ipak da prođu moje kritičko rešeto, pa, opet, imam za svako obraćanje javnosti barem dve ili tri stvari za moju stalnu rubriku "Prvi put nakon toliko i toliko godina", uh, šest i osam minuta, prijatno je kad ti s poštovanjem otvaraju i drže vrata dok prvi dolaziš na dužnost, ali bi mi draža bila kartica koju moram da otkucam kad ulazim i kad izlazim, pa da sve moje kartice "Službeni glasnik" objavi kao knjigu, kao udžbenik i za decu i za zaposlene, mnogi me mrze, šta mnogi, svi me mrze što ovoliko radim, ali im ja neću uzvratiti mržnjom, nego udvostručenim radom, makar kao montipajtonovci morao da ustajem u deset uveče, da, trebalo bi da kažem nešto pohvalno i o Tomiju, mada ne vidim šta bi to bilo, neispavan sam, jesam li uopšte rekao "nadam se da ću imati podršku sviju ministara: rad sam predložiti predsedniku Republike da raspiše izbore", ili sam samo planirao da to kažem?! S druge strane, ko bi ga se i drugi setio – šef države, a vajka se da nije dobio zimske gume, pa jesi li čuo nekad Tita da kaže: "Majku im božiju imperijaljističku, neće da montiraju zimske gume na moj bljindirani kadilak, i ne mogu da trebujem municiju za krupnu divljač nego idem, boga ti, na medveda sa sačmom kao za divlje patke." ¶

Folklor: Ansambl "Kolo"

NOVI FOLKLOR

Olga Skovran, osnivač i nenadmašeni rukovodilac našeg najboljeg folklornog ansambla "Kolo", pri njegovom osnivanju istakla je njegov zadatak da na sceni prikazuje tradicionalnu narodnu igru razvijajući je u smislu i skladu sa savremenim zahtevima scenske umetnosti, te da tradicionalna igra progovori novim, svežim umetničkim jezikom – da spoji prošlost sa sadašnjošću. Sa aktuelnim konceptom naslovljenim "TradicijaNova", "Kolo" nastoji da to i dalje radi

Ansambl "Kolo" je ustanova kulture od nacionalnog značaja koja čuva, neguje i predstavlja našu tradiciju kroz običaje i umetnost narodne igre, pesme i muzike. Sve ostale informacije iz lične karte "Kola", da ga je osnovala Vlada Republike Srbije 1948. godine, da je gostovalo na svim kontinentima u najprestižnijim salama sveta i slične, nalaze se na internetu. Za ovaj tekst je važan novi početak ovog ansambla.

"Kolo" je koncertom u prostoru gde ga se ne bi očekivalo, u beogradskom Belekspo centru, 1. oktobra predstavilo koncepciju "TradicijaNova" i počelo istoimenu sezonu, zasnovanu na, kao što samo ime kaže, starom na nov način. Vladimir Dekić, v.d. direktora "Kola", kaže da to nije nikakav njihov izum, da su samo sledili i realizovali ono što je savetovala Olga Skovran, osnivač i nenadmašeni rukovodilac "Kola". Po njoj, zadaci "Kola" su: "Da na sceni prikazuje tradicionalnu narodnu igru razvijajući je u smislu i skladu sa savremenim zahtevima scenske umetnosti, te

Fotografije: Jelena Janković

da tradicionalna igra progovori novim, svežim umetničkim jezikom – da spoji prošlost sa sadašnjošću."

OTMENOST IGRE

U tom smislu taj, kao i ostali koncerti u tekućoj sezoni, imao je elemente koji su ukazivali na cilj "TradicijeNove": počeo je prepoznatljivim koreografijama "Kola", nastavio se vokalno-instrumentalnim delom koji je javnosti predstavio gotovo nepoznatu činjenicu da su igrači "Kola" ujedno i pevači – što je kuriozitet za ovakvu vrstu ansambala, a završio se savremenim delima i novim koreografijama u tradicionalnom duhu. "Hteli smo da odgovorimo na pitanje šta je tradicija danas i, predstavljajući je na nov način, da pokažemo kako je mi doživljavamo i shvatamo", kaže Vladimir Dekić. "Želimo da, na primer, igrajući Kalač igre iz Prizrena u originalnim kostimima iz 19. veka, otkrijemo šta nam nedostaje od ljudi koji su ih igrali. Možda je to njihovo dostojanstvo, gospodstvo? Možda će nam, dok ih sada predstavljamo, postati jasno gde su se izgubili to staro, nekadašnje dostojanstvo i otmenost."

Prvi korak "Kola" ovakvom pristupu tradiciji bila je saradnja sa mladom kantautorkom Anom Ćurčin, odnosno njena obrada tradicionalne pesme *Lastavice, lasto* i objavljivanje spota u režiji Nikole Ljuce u kojoj su učestvovali i umetnici Ansambla "Kolo". "Namera nam je bila da uključivanjem u naš rad mladih renomiranih umetnika iz drugih oblasti pokažemo da tradicionalno nikako nije isto što i staromodno", navodi Vladimir Dekić. Ovaj stav dokazuju i dva savremena dela pisana za simfonijski orkestar, *Srpska fantazija* Aleksandra Sedlara i *Balkanska simfonijska igra broj 2* Konstantina Blagojevića, uvrštena u program "Kola". Zasnovana na tradicionalnoj muzici, sa jasnim citatima, bila su osnova Bojani Robinson, odnosno Velimiru Agovskom i Goranu Mitroviću, da po njima urade koreografije i savremeni pokret spoje sa tradicionalnim. "U ovim numerama učestvuju oni isti igrači koji na početku programa igraju Moravac i Rumenku u tradicionalnoj nošnji, s tim što zbog savremene koreografije i kostima deluju kao članovi neke moderne dens kompanije." Dekić podseća da su i koreografije Olge Skovran iz vremena početaka "Kola" igrane uz simfonijski orkestar. "Nismo mi ništa izmislili, samo smo ono što u našem Ansamblu postoji od osnivanja transponovali u 21. vek", kaže Dekić i za ovu godinu najavljuje celovečernji koncert sa Umetničkim ansamblom Ministarstva odbrane "Stanislav Binički".

VIŠE OD TROKORAKA

Dizajn svetla je nov, poboljšan je i kvalitet zvuka. "Nema razloga da ne iskoristimo prednosti 21. veka i na taj način istaknemo tradiciju", kaže Vladimir Dekić. Novost su i video-najave za koreografije, ispričana je priča o onome šta se i zašto igra. Olga Dimitrijević, mlada i nagrađivana dramaturškinja, autorka je scenarija, a Nikola Ljuca je reditelj uz niz sjajnih glumaca. "Pričama, recimo, o kostimu, običaju ili o nekom karakterističnom detalju približili smo publici ono što vide na sceni. Sudeći po reakcijama, ispostavilo se da je takva vrsta edukacije dobar način da se tradicija približi kompjuterskoj generaciji", objašnjava Vladimir Dekić. "Takođe, namera nam je bila da umrežavanjem umetnosti – dramske, filmske, fotografije, grafičkog dizajna – istaknemo specifičnu težinu 'Kola', da istaknemo njegovu vrednost i različitost. Mislim da ovakvim potezima dokazujemo profesionalizam. Naime,'Kolo' nije profesionalni ansambl zato što njegovi članovi primaju platu, nego zato što edukuju sebe i druge, zato što su svesni da nikada neće znati dovoljno o onome čime se bave. Zato smo imali radionice savremenog plesa, zato ćemo uskoro pokrenuti i dramsku radionicu koju će voditi Vanja Ejdus, glumica Narodnog pozorišta, kao i časove klasičnog baleta koje će držati Marija Janković-Šehović, solistkinja Baleta Narodnog pozorišta. Mi ne možemo i ne treba da menjamo stare koreografije, to su nečija autorska dela, ali zato možemo da unapređujemo svoje umeće. Jer, nije dovoljno znati samo trokorak. Hteo sam da to što mi baštinimo, a što pokazujemo na koncertima, dovedemo na nivo koji nikad više neće moći da se uruši, da sadržaj koji pokazujemo bude kvalitet koji reprezentuje i nas i baštinu."

Otkako je osnovano, "Kolo" ima 140 realizovanih koreografija. Na programu sadašnjeg Ansambla nisu sve sa tog spiska, ali jesu igre svih naroda i nacionalnih manjina koje žive u Srbiji, i to "bez obzira na aktuelno političko ili javno raspoloženje prema nekom od tih naroda", kaže Dekić. "Na to nas obavezuje i naziv naše ustanove, mi smo Ansambl narodnih igara i pesama Srbije, mi nismo 'srpski ansambl'. Dakle, mi imamo obavezu da predstavljamo i mađarske igre iz okoline Subotice, rumunske igre iz Banata, svadbene običaje iz sela Koretište (okolina Gnjilana), ciganske igru iz Vojvodine... Koreografije koje čuvamo i prikazujemo nisu rezultat geografije, nego istorije. Takođe, one su vlasništvo našeg Ansambla, i mi imamo pravo da ih igramo bez obzira da li se to nekome sviđa ili ne."

MUZEJ PLESA I PESME

Od četiri profesionalna folklorna ansambla u bivšoj Jugoslaviji – a to su bili "Lado" iz Hrvatske, "Tanec" iz Makedonije, "Šota" sa Kosova i "Kolo" iz Srbije – jedino su na programu "Kola" bile igre iz cele zemlje. Zato je "Kolo" bilo prethodnica Titovim velikim državnim posetama, kako bi stanovnici čija će zemlja ugostiti Tita »

stekli sliku o Jugoslaviji. "Kolo" je stvaralo kulturnu diplomatiju, a po svetu je predstavljano kao Jugoslovenski narodni balet. "Naše koreografije sa ex-YU prostora su istorijski dokument, a sad malo ko zna za njih. Kao što se ne zna da ih mi imamo. Planiramo da organizujemo koncert sa takvim programom. Mi smo muzej narodnih igara i pesama, i dužnost nam je da ono što čuvamo učinimo svima dostupnim."

Deo tog muzeja je i 12.000 elemenata kostima, autentičnih i starih. Veliki broj nošnji je iz 19. veka, ali i pored vremešnosti i patine, njihova izrada i ručni rad ne ostaju neprimećeni na sceni. Odnedavno "Kolo" sarađuje sa Etnografskim muzejom kako bi uz stručnu pomoć bolje sačuvalo svoje muzejski vredne kostime, i to znanje prilagođava svojim potrebama. "Ispostavilo se da nošnje koje se koriste zahtevaju drugačiju konzervacije i reparaciju od nošnji koje su muzejski eksponati, pa smo taj problem rešili obukom naše glavne garderoberke Jelene Bojović, od čega će korist imati ne samo 'Kolo' već i Etnografski muzej. Čuvanje nošnji je primer profesionalizma. Nismo mi profesionalni ansambl samo zato što nam ide staž, kao što se misli, već upravo zbog svega onog što radimo dok ne izađemo na scenu. Novca ima onoliko koliko ga ima, ali ga treba uvećavanjem znanja bolje iskoristiti", priča Dekić i dodaje da je Ministarstvo kulture i informisanja imalo razumevanja i pružilo podršku novoj koncepciji "Kola", što je svakako doprinelo njihovom ovogodišnjem uzletu. Prošle godine su održali 25 celovečernjih koncerata i 24 puta nastupali u programima drugih organizatora pa i državnog protokola. "Prodali smo sve, do poslednje, ulaznice za svaki koncert. Insistiram na reči *prodali*, zato što nijednu nismo poklonili", naglašava Dekić.

PLANOVI

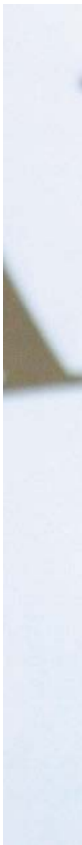
"Kolo" ima 50 igrača, 13 članova orkestra i još 11 zaposlenih u tehničkom sektoru i administraciji. "Malo nas je", kaže Dekić. "Ansambl je živa stvar, povrede su česte, a ni godine nas ne štede. Telo igrača je istrošeno u pedesetoj, crno-beli ciklus fotografija Jelene Janković odlično otkriva sav napor njihovog posla. Šta mislite, da je igraču narodne igre dovoljno da obuče jelek, nasmeši se i zaigra na sceni? Mi smo star ansambl. Naši igrači imaju beneficirani radni staž, ali duplo manji od baletskih. Trebalo bi da država reši tu nepravdu i omogući dostojanstven odlazak u penziju i aktivniju fluktuaciju umetnika. Anđelka Petrović, Iva Stanković, Janko Dimitrijević i Bojan Dimitrijević su brend-ambasadori 'Kola'. Oni su mladi, obrazovani ljudi, usavršavaju se, imaju potrebu da ulažu svoj talenat i ličnost za dobro Ansambla, i van scene su za uzor."

U planu za 2016. godinu nedvosmisleno je istaknut susret "Kola" i "Lada", ansambla iz Hrvatske, prvi put posle 26 godina. Zakazana su dva zajednička koncerta: 8. aprila u beogradskom Narodnom pozorištu i nedelju dana kasnije u zagrebačkom Hrvatskom narodnom kazalištu. "To je velika stvar", ističe Vladimir Dekić." Sa makedonskim 'Tanecom' imamo višegodišnju kontinuiranu saradnju, najnoviji zajednički koncert održan je početkom decembra, ali sa 'Ladom' nismo sarađivali od 1989. godine. Sad se stvorilo više objektivnih i subjektivnih povoljnih okolnosti, pomenuću samo da je na čelo 'Lada' došao mlad, sposoban čovek Krešimir Dabo, i da je između nas ostvareno obostrano razumevanje. Uveliko se pripremamo za te koncerte, želimo da sadržaj i kvalitet našeg nastupa prati i sve ostalo čime treba da se predstavimo. Mislim da će taj događaj obeležiti celu godinu. Mi nemamo mnogo ansambala od kojih možemo da dobijemo primere dobre prakse. Na njihovu preporuku, aplicirali smo kao partneri na jednom projektu programa Kreativna Evropa. Različitost je ono što će nas izdvojiti u masi globalizma, a ta različitost je lako uočljiva u tradiciji koju, da bismo je što više rasprostranili, treba da približimo novoj publici." ¶

SONJA ĆIRIĆ

Jugoslo

"Sva ova postjugoslavenska društva nikad nisu bila u goroj situaciji, naravno sa izuzetkom Drugog svjetskog i ovog poslednjeg rata. Ali to ne znači da se ne događa nešto novo, pogotovo kod mlađih ljudi koji aktivno promišljaju i nasljeđe jugoslavenskog prostora, njegovu sadašnjost, a posebno budućnost. Mislim da je to nezaustavljivo i da će sljedećih desetljeća ta 'paralelna stvarnost' naprosto postati mejnstrim. Možda grešim, ali to je moje mišljenje"

Splitski istoričar i publicist, doktor Dragan Markovina (Mostar, 1981), pojavio se gotovo "meteorski" na javnoj i kulturnoj sceni Hrvatske, a onda i Bosne i Hercegovine. Javno i bez tipične isprike, progovorio je na državnoj televiziji o ideji Jugoslavije i jugoslavenstva kao pozitivnim historijskim činjenicama, što u Hrvatskoj predstavlja tabu iznad svih drugih. Budući se radi o mladom znanstveniku, tim su veće bile konsternacija i zbunjenost javnosti što Markovina s pozicija radikalnog antinacionalizma zastupa stavove koje su nacionalisti devedesetih označili kao rezervirane za "djecu vojnih lica i miješanih brakova" koji "pate za privilegijama" onoga doba.

Markovina je predavao povijest na splitskom Sveučilištu, ali je prošle godine otpušten, navodno zbog istjecanja ugovora, u što je malo tko povjerovao. Danas se bavi publicističkim radom, autor je nekoliko zapaženih knjiga a za studiju *Između crvenog i crnog: Split i Mostar u kulturi sjećanja* dobio je Nagradu

venstvo danas

Foto: Dani

Mirko Kovač. Kod beogradske izdavačke kuće "Mostart" izašla mu je nedavno knjiga *Jugoslavenstvo poslije svega*, u kojoj kroz seriju eseja i portreta ličnosti koje su, kako kaže, "plivale protiv struje" govori jasno i pristupačno o prokazanoj ideji jedinstva Južnih Slavena – ali i o njenoj budućnosti.

"VREME": Pitaš se u uvodu nešto što su se ranije usuđivali rijetki – pitanje koje je u Hrvatskoj dugo bilo tabuom, a takvo ostaje i u današnjem kontekstu: "da li je jugoslavenstvo toliko jako ili su novonastale države i njihove potporne ideologije toliko slabe da se boje svakoga tko im javno ne pjeva laude i doživljava jugoslavenski prostor kulturno jedinstvenim"?

DRAGAN MARKOVINA: Mislim da su te države i njihovi nacionalistički narativi na toliko krhkim i jadnim temeljima da je to jasno i onima koji ih propagiraju, i jedina dva neprijatelja kojih se taj nacionalistički diskurs treba realno pribojavati je istinska ljevica a posebno ideja jugoslavenstva. Naravno da ta ideja nije ni blizu toliko jaka da bi se netko trebao stvarno bojati da će se zbog nje odmah nešto promijeniti, ali stoji da ideju, otvoreno ili ne, afirmiraju najtalentiraniji ljudi ovih prostora. I to je negdje u dubini svijesti jasno nacionalistima: da su kulturno-intelektualno inferiorni i da na duge staze taj diskurs ne može pobijediti.

Fascinantno je kako se vrijeme mijenja i s time i percepcija stavova. Boris Buden pisao je i iznosio iste stavove o Jugoslaviji još devedesetih, no oni su bili tako radikalni da ih je Hrvatska tada odbacila kao sulude ili im se smijala kao margini. Danas ih iznosiš ti, a o njima se bar razgovara, i to u mejnstrimu.

Istina je da se vrijeme promijenilo. Rat je bio toliko brutalan da o tome što je Buden iznosio u ono doba nitko nije ni razmišljao. Nakon dvadeset i pet godina došlo je vrijeme svođenja računa i pitanja "kamo dalje". Kontekst je drukčiji. Druga stvar: sebe doživljavam isto tako dijelom margine, ali razlika s Budenom je što je on pisao rječnikom koji "široke narodne mase" nisu mogle razumjeti. Osim toga, nastupao je, za to doba, s unaprijed otpisanih pozicija radikalne ljevice. Danas je drugačije vrijeme i u medijskom smislu: da se ne lažemo – da nisam gostovao kod Aleksandra Stankovića u emisiji "Nedjeljom u 2", to ne bi odjeknulo nigdje. Ono što sam tamo rekao vidjela je tada hrvatska i regionalna, jugoslavenska javnost i čula nešto što dobar dio ljudi misli, a nije imao gdje prilike čuti.

Kad uspoređuješ devedesete i sada, kažeš da je situacija "definitivno obećavajuća". Nije li zapravo situacija, naprotiv, mnogo ciničnija – da se "sve može reći", ali se ništa time ne mijenja?

Apsolutno da. Međutim, mislim da bi čitav pristup cijele postjugoslavenske, lijeve, građanske scene trebao biti drugačiji: morao bi ignorirati institucionaliziranu stvarnost – ne tako kao što čine male »

radikalne lijeve partije koje bi dizale revoluciju, to je besmisleno – nego ignorirati u smislu da kažemo da to naprosto nije naša priča. I da stvaramo paralelnu stvarnost koja se već spontano događa.

Uopće u tvojoj knjizi vidi se jedan optimizam spram stvari.

Ova društva, s izuzetkom Drugog svjetskog i ovog poslednjeg rata, nikad nisu bila u goroj situaciji, naravno. Ali to ne znači da se ne događa nešto novo, pogotovo kod mlađih ljudi koji aktivno promišljaju i nasljeđe jugoslavenskog prostora, njegovu sadašnjost, a posebno budućnost. Mislim da je to nezaustavljivo i da će sljedećih desetljeća ta "paralelna stvarnost" postojati pored ove institucionalne i da će ona naprosto postati mejnstrim. Možda griješim, ali to je moje mišljenje.

Predavao si na Sveučilištu u Splitu dok te nisu otpustili. Jesi li razgovarao sa studentima na ove teme, i što ti mladi ljudi misle o onome periodu i samom konceptu?

HDZ-ova kontrarevolucija devedesetih u idejnom smislu destruirala je Split, pri čemu joj je pomogla i socijaldemokratska partija. Na takav atak na socijalnu i svaku drugu baštinu socijalizma, osim par ljudi i "Feral tribunea", nije nitko odgovorio, i danas u Splitu imaš situaciju da na intelektualnom planu, od izdavanja knjiga do tribina, sve vodi klerikalna desnica. S druge strane nema nikoga više. Studenti na povijesti i humanistici razmišljaju, nažalost, u tom smjeru također. To su generacije rođene početkom rata i kasnije. Netolerantniji će odbaciti cjelokupno nasljeđe Jugoslavije, a tolerantniji će prihvatiti nešto, ali će ipak upotrebiti "krunski argument": "nas su Srbi napali i sve je bilo neodrživo". Mitološki narativi, dakle, koji i nisu posve netočni, no koji ne dopuštaju drugo mišljenje. Možda najveća tragedija s kojom sam se sreo bila je kad mi je jedna studentica rekla vrlo ozbiljno da od njih dvadesetak s odsjeka za povijest dvanaestero slavi Deseti travanj (dan osnivanja NDH, op.a.), a pritom četvero su djeca iz miješanih brakova.

Crkva, koju držim najodgovornijom, mediji i škole iskrivljavaju dakako čitavu povijest i mnogi mladi ne znaju ništa. Jedan od najbizarnijih dokaza toga je što u Splitu, kod dijelova Torcide i krugova desnice osamdesetih, postoji još uvijek narativ koji tvrdi da je Džoni Štulić bio hrvatski nacionalist koji je pjesmu *Pavel* spjevao – Paveliću, i zato morao otići.

Kažeš da su posvađane novonastale države danas povezane preko kulture, preko pisaca najvećma, i to karakteriziraš kao pozitivno. Ne čini li ti se da mnogi na toj "povezanosti" uspješno parazitiraju već preko desetljeća i da im je modus operandi "mi se srećemo i rušimo granice samo tako da bi one ostale".

Ima tu nešto. Jedini čovjek kojeg znam da je to isto ovako formulirao jest Viktor Ivančić. On, recimo, ima izdavača u Beogradu i naprosto ne želi imati druge. Zato je do njegovih knjiga teže doći u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini ili Sloveniji jer su tržišta fragmentirana, iako u svemu osim u kulturi postoji razmjena. Njegova teza je da ako je izdao knjigu na jednom jeziku, na prostoru koji smatra svojom zemljom, nema potrebe imati posebnog izdavača u Hrvatskoj i ne želi zbog hiljadu knjiga više legitimirati ovaj poredak. Svi drugi imaju više izdavača. Tu imaš paralelne svjetove takozvanih integrativnih procesa: jedna je ova partizansko-antifašistička priča, klasično nostalgična, koja biološki izumire i odlazi sa scene; druga je endžioovska koja je iznijela antiratne kampanje a onda počela živjeti od toga, i kao treća, s njom vezana intelektualna scena, pisci, filmovi i tako dalje. Tek kad svi oni odu sa scene – potpuno nova generacija, koja neće imati nikakvo pamćenje na Jugoslaviju, provest će sve, povezati se po prirodi stvari i ostvariti jedinstven kulturni prostor. To je neminovno.

Danas i prošlih godina izdvojilo se nekoliko intelektualaca iz Hrvatske na toj, ako se može reći tako, "liniji". Osim tebe, tu su spomenuti Boris Buden, Vjekoslav Perica, lingvist i radikalni vukovac Orsat Ligorio i par drugih. Radi se o redom "usamljenim jahačima", individualistima koji se čak ni među onima sličnih mišljenja ne osjećaju sasvim kao kod kuće. To je paradoks jedne vrste: autentičnost razmišljanja o jugoslavenstvu podrazumijeva dakle osamljenost i izdvojenost neke vrste.

Ja mislim da je jugoslavenstvu kao ideji, također paradoksalno, najviše štetila upravo državotvornost – da se poslužim tim hrvatskim izrazom – jer je od Jugoslavije stvorila "samo" politički projekt. On nije bio promašen, posebno ako govorimo o drugoj Jugoslaviji. Međutim, autentičnost te pozicije je u izdvojenosti i antinacionalizmu kao platformi. Bilo kakvo vezivanje u mase nužno bi dezavuiralo ideju, isto kao sa socijalizmom kad je došao na vlast – vlast vodi kompromisima i korumpiranosti koji ideju razgrađuju. Nju su uvijek zastupali i zastupaju specifični ljudi, koji ne žele biti dio stada ili zajednice. To nikad neće postati *mejnstrim*, nešto što bi zastupala većina zajednice. Nijednu revoluciju niti društvenu promjenu nije izazvala sama masa nego dugotrajni rad određenih ljudi – individua. Tako na primjer Viktor Ivančić kaže da je "Feral tribune" duž čitavog njegovog postojanja osjećao kao "strano tijelo" u Splitu.

U tretmanu "Feral tribunea", lista koji je tolikima tako mnogo značio, u tvojoj se knjizi osjeća izvjesno odsustvo kritičnosti. Kažeš i da je "Feral" stajao na pozicijama jugoslavenstva. Čini mi se da je to bilo više djelovanjem na praktičnom spajanju rastavljenog (što je bila neplativa stvar dakako) nego što bi se otvoreno, deklarativno spominjao taj koncept.

To je istina promatramo li stvari iz konteksta vremena u kojem su se stvari događale. Ako gledamo iz današnje perspektive pak, mislim da nije presudno značajno za analizu fenomena "Ferala". Iz prostog razloga: i oni su, zaboga, evoluirali u međuvremenu – govorim o jezgri koja ga je osnovala. Bili su antinacionalisti od prvoga dana i to ne ovi fingirani, sami su imali iskustvo da ih je predsjednik Predsjedništva SFRJ tužio, praktično, za "državni udar". Ivančić je na sudu tužen za rušenje ustavnog poretka Jugoslavije još osamdeset devete godine, o čemu nitko nije objavio ni retka. Lucić i Dežulović također. Teško je očekivati da ljudi u roku od tri godine zanemare vlastito iskustvo sistema u kojem su živjeli do prije par godina. Naravno, bilo je i dosta šarenila kod suradnika u tim novinama. Za krajnji cilj pak mislim da je

njihova pozicija bila puno produktivnija. "Ferala" se Tuđman bojao.

Taj sukob se najbolje vidio tokom bombardiranja Srbije 1999. Recimo, jedan vrlo lijevo i jugoslavenski orijentiran hrvatski intelektualac, Frano Cetinić Petris, prekinuo je tada suradnju.

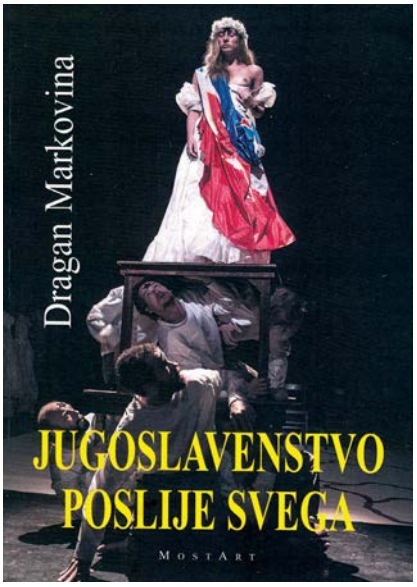
Sjetit ćeš se da je i sam "Feral" tada bio podijeljen unutar sebe. Dobar dio "Ferala" bio je na liniji podržavanja toga, ali sam Viktor Ivančić je napisao nekoliko tekstova koji su bili izrazito protiv intervencije NATO-a, čak do te mjere da je napisao: "Ako ste takvi frajeri, što se ne spustite na zemlju, nego bombardirate iz zraka?" Tako da je sam "Feral" imao dilema kako se postaviti. Pri čemu sama činjenica da je svatko od njih napisao samo ono što misli, govori za sebe.

Knjiga ti se najčešće vraća na Dalmaciju, koja je tvoj kraj. U Srbiji je danas doživljavaju kao izrazito šovinističku, a Split kao simbol mraka i zatucanosti. Malo je znano da je povijest toga kraja upravo obrnuta i da je jugoslavenstvo tamo bilo upravo konstitutivno i "organičko", i to dugo vremena.

Ovdašnje javnosti znaju sve manje o bilo čemu, ovako eutanazirane tabloidnošću – s tim što mislim da je moć tabloida u Srbiji jača nego drugdje – ona je naprosto nevjerojatna. I takvo površno znanje destruira raspravu o svakoj temi. Na razini razumijevanja institucionalno-akademskog i kulturnog, ta je slika točna, u Splitu pozicije zaista drži klerikalna desnica i grad takvu sliku zaista emitira, a to sve ide u javnost. No postoji i drugi Split koji je izrazito oštro podijeljen, i tako funkcionira odavno. Paradoks vezan za Split i Dalmaciju jest što je baš tu ideja jugoslavenstva – i s desnice i s ljevice, i orjunaška i lijeva jugoslavenska – bila avangardna i jedna od najžešćih. Kad vidiš tko je sve iz Splita, tim više je čudno da je desnica ovdje uspjela.

Prvo jugoslavenstvo u Dalmaciji, ono prije prve Jugoslavije, bilo je radikalno i upravo ekstremno na početku. Vladimir Čerina tako u zanosu piše, frapantno, da bi u Zagrebu od njegovih "osamdeset hiljada stanovnika, pedeset trebalo povesti na klaonicu" – zbog nedostatka svijesti o zajedništvu.

Nekoliko je razloga za to. I inače je Dalmacija radikalna u svom izričaju, u kom god smjeru da to ide, i takav se radikalizam može objasniti potpuno drugim kulturnim kodom u odnosu na sjevernije krajeve. Ali ako govorimo o samoj ideji jugoslavenstva, ona je bila prisutna jer između kontinentalne Hrvatske i Dalmacije, sve do prve Jugoslavije, nije bilo nikakvih bitnih ili većih kontakata, kao između Srbije i Crne Gore. Velebitom odijeljen kraj, s drugim pravnim naslijeđem, drugim mentalitetom i regulama, a sama Dalmacija trgovački i kulturno vezana na Italiju i na Bosnu, na karavane tamošnje i one dalje s kontinenta. Tako da je ideja jugoslavenskog zajedništva prirodno išla prema Sarajevu i dalje prema Beogradu, a ne prema Zagrebu, koji je bio neko "strano tijelo". I naravno, uz pretenzije Italije, bilo je logičnije da se osjeti sigurnost u vezanosti na Srbiju koja ima barem nekakvu kraljevinu i državu nego na Hrvatsku pod Austrijom.

Taj pasus, koji i sam citiraš, završava time što Čerina kaže da Zagrebu treba "silom dati dušu i mozak onog grada Heroja, što se zove Beograd".

Činjenica da je takvih intelektualaca i autora kroz povijest bilo puno, uzrokovala je baš to da je HDZ-ova politika devedesetih bila tako surova prema Dalmaciji, a najviše prema Splitu. U dnu Tuđmanove nacionalističke svijesti i onih sličnih njemu ostalo je prisutno to da je jugoslavenstvo nekako prirođeno dalmatinskom prostoru. I zato se danas radi toliko na tome da se poništе i svijest i sjećanje i aktivna ideja. Po mom mišljenju, Split je, i u prvoj i u drugoj Jugoslaviji, predstavljao mnogo jače vezu između Hrvata i Srba nego Zagreb. Uostalom, i kipove na ulazu u Saveznu skupštinu napravio je Splićanin. To nije slučajno.

Iako se radi o istom pojmu, trebalo je dugo da se već zaključi a kamoli raščlani da je kod Srba i Hrvata i ostalih na stvari različito shvaćanje jugoslavenstva, kako kaže Predrag Matvejević, također naveden u tvojoj knjizi.

O tome bismo mogli razgovarati nadugo, no umjesto toga upućujem na Latinku Perović, koja je tu razliku odlično postavila u svojoj novoj knjizi, uspostavivši vezu s nekadašnjim razgovorom i polemikom Dobrice Ćosića i Jože Pirjevca. No u novim kontekstima, ideja jedinstvenog kulturnog prostora bit će nešto drugo – postojat će na baštini urbanih ljudi odraslih i formiranih s kraja socijalističke Jugoslavije. I s te strane, tradicionalni doživljaji Jugoslavije prisutni u akademskom, elitnom i intelektualnom svijetu postat će nebitni jer neće biti dio tradicije na koju će se ovi kasniji nasloniti. Osjećaj jugoslavenstva koji su imali ljudi iz, recimo, Šarla akrobate i Haustora – isti je. Osjećaj među elitama 1918. i 1945. bio je potpuno drugačiji, a sada je potpuno irelevantan.

"Kamo dalje, rođače", pitaš se u zadnjem poglavlju, preko Džonijevih stihova. Isto pitanje i tebi dakle.

Moramo razumjeti nekoliko stvari: živimo tu gdje živimo i društveni ambijent nam je takav kakav jeste. Zadatak svakog čovjeka koji razmišlja o ovim stvarima je dati najbolje od sebe da se to promijeni. Pa sad, netko će to raditi u znanosti, netko u politici, novinarstvu ili bilo čemu drugome. To je jedini put, da napraviš maksimum i da se ne ponašaš konformistički. Ova društva moraju shvatiti da su upućena jedna na drugo, iskustvo nam je isto, govorimo istim jezikom, šta god tko rekao o tome. ¶

ĐORĐE MATIĆ

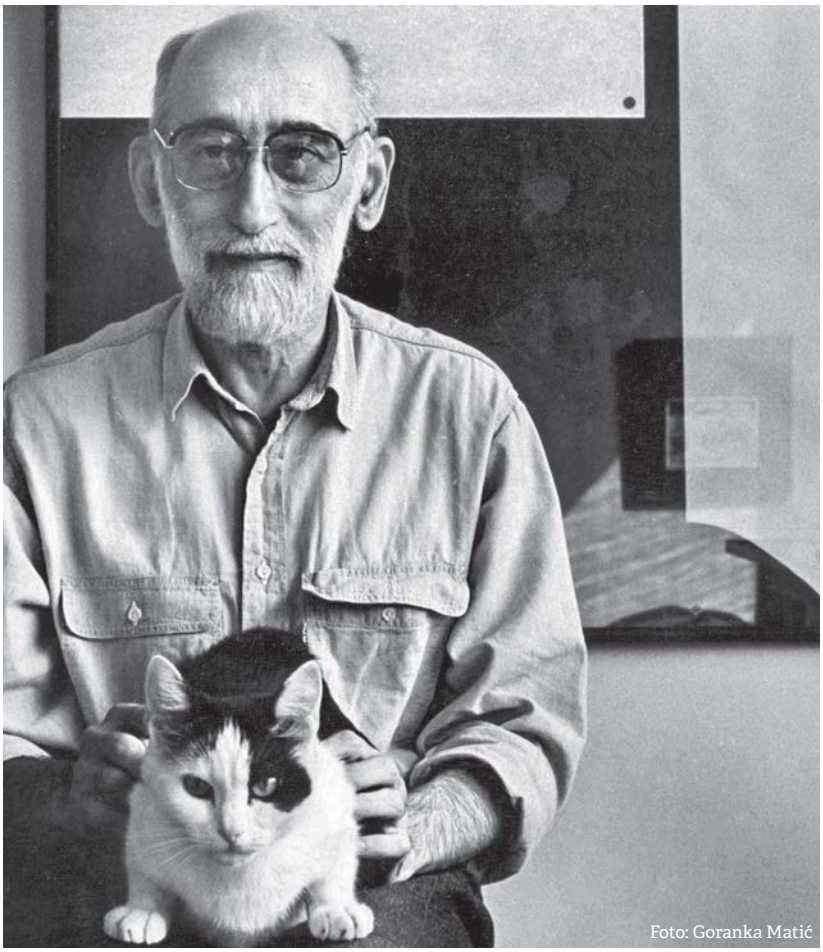

Foto: Goranka Matić

Branko Vučićević
(1934–2016)

Značaj i uticaj Branka Vučićevića za ovdašnju kulturu mnogo je veći od opusa koji je svojim imenom potpisao

Branko Vučićević, sineasta, scenarista, filmski kritičar, esejista, prevodilac i dizajner, preminuo je 18. januara u Beogradu u 82. godini.

Značaj i uticaj Branka Vučićevića za ovdašnju kulturu mnogo je veći od opusa koji je svojim imenom potpisao.

U njegovoj filmografiji stoji da je, pored ostalog, bio koscenarista filma *Rani radovi* sa rediteljem Želimirom Žilnikom, nagrađenim 1969. godine Zlatnim medvedom na Berlinalu, koscenarista filmova Dušana Makavejeva *Ljubavni slučaj ili tragedija službenice PTT* (1967) i *Nevinost bez zaštite* (1968) i *Montenegro* (1981), koscenarista filmova *Uloga moje porodice u svetskoj revoluciji* (1971) i *Slike iz života udarnika* (1972) Bate Čengića, i scenarista filmova Karpa Godine *Splav Meduze* (1980) i *Veštački raj* (1990), i televizijskog filma *Šumanović – tragedija jednog genija* (1987) Borisa Miljkovića i Branimira Dimitrijevića.

Autor je knjiga *Imitacija života* (1992), *Avangardni film 1895–1939.* (1984), *Avangardni film 1895–1939. II deo* (1990), *Paper Movies* (1998), *Srpske lepe umetnosti* (2007), *Neobični doživljaji gospodina Benjamina u zemlji boljševika* (2009).

Bio je i jedan od naših najboljih prevodilaca sa engleskog. Maestralno je, pored ostalog, preveo *Pod vulkanom* Malkolma Laurija, *Lolitu* Vladimira Nabokova i *Klanicu pet* Kurta Vonegata.

Srđan Vučinić je napisao povodom omaža "Srpski ekscentrični film" koji mu je priređen pre dve godine u okviru 20. Festivala autorskog filma: "Branko Vučićević, neuhvatljiv u svojim raznolikim manifestacijama, u formama i značenjima ispoljavanja svog dara, bio je pravi Protej srpske i beogradske kulture u poslednjih pola veka."

R.V.

Patin (i

Po čemu se *Patin kuvar* izdvaja, zašto se bezmalo vek po objavljivanju i dalje koristi, štampa, prenosi s kolena na koleno? I zašto se gotovo ništa ne zna o njegovom autoru, o jednoj od prvih deset učenih, modernih žena u Srbiji

Budućim tumačima prvih decenija dvadeset prvog veka svakako ne bi trebalo da promakne činjenica da je hrana u našem vremenu postala fenomen koji, kao svi naši fenomeni, sadrži u sebi do krajnosti napete paradokse. Izađite na ulicu – hrana je svuda oko vas, restorani stari i restorani novi, mali i veliki, poznati i nepoznati, sve ih je više i ne bi se moglo reći da su prazni. Gotovu hranu nude i supermarketi, pretpostavljamo da se i to potroši. S druge strane, godinama su kuvari najprodavanije knjige, na televiziji se neprekidno nešto kuva, internet je zagušen milionima gastronomskih, profesionalnih i amaterskih, iskusnih i diletantskih sajtova, blogova... Možemo da zaključimo da se sve više, dakle, i kuva. Čemu inače služe svi ti recepti i kuvari? Da li mi u stvari sve pojedemo? A kad pojedemo, onda nastavimo da, onako između obroka, mislimo i čitamo o hrani? Hrana odavno nije samo hrana, to je svakome jasno: ona je uteha, prestiž, opsesija, lek, način života, individualna i kolektivna osobenost, supkultura. S punim pravom možemo danas, u razdoblju izobilja, da kažemo: reci mi šta jedeš, reći ću ti kakav si. Da li isto važi i za nacije? Čini se da da.

Uprkos naporima Džejmija, Remzija, Rudolfa i drugih znanih i neznanih kulinarskih televizijskih junaka, kao i stidljivom pomaljanju egzotičnih (ipak samo do granica istočnog i zapadnog Mediterana) restorana pod beogradskim gastronomskim nebom, čini se da u dubini duše srpske domaćice i domaćini ostaju verni vegeti, koja je već decenijama *sine qua non* srpske kuhinje. Izvesnih pomaka, doduše,

moj) kuvar

Spasenija Pata Marković, 1903.

izgleda da ima. Konačno, XXI je vek! I izgleda da tih stidljivih pomaka ka korijanderu, kuminu, komoraču ima više nego davnih tridesetih godina, kada su naše prabake svedočile sličnim naporima jedne mlade žene i izdavačke kuće "Politika".

ISTORIJA KUVARA

Priča o Spaseniji Pati Marković, urednici i autoru *Velikog narodnog kuvara*, zaista velikog, započinje kao bajka. Ministarsko čedo, negovano i školovano u Beču, u najprestižnijim školama za domaćice, verovatno lepa i nesumnjivo pametna, Spasenija Marković dolazi u Beograd i priključuje se jednom pokretu koji je početkom XX veka uzeo prilično maha: pisanje i objavljivanje kuvara.

Prvi savetnik i kuvar, doduše za vinare, u srpskoj literaturi je sastavio Zaharije Orfelin. Njegov *Iskusni podrumar* iz 1783. godine stoji na početku, za jednu kulturu u povoju ne baš tako zanemarljive, tradicije pisanja kuvara i savetnika. *Srbski kuvar* iz 1865. godine, Jerote Draganovića, jeromonaha manastira Krušedol, pa *Stara i nova kuina* iz 1877. Katarine Popović-Midžine, zatim *Hristinin kuvar* iz 1880, pa Sima Trojanović koji 1896. objavljuje *Starinska srpska jela i pića*, da bi se 1908. godine pojavile čak dve knjige: *Srpska narodna jela u Levču i Temniću* Stanoja Mijatovića i *Srpska narodna jela u Hercegovini i u Bosni* Luke Grđića Bjelokosića. Između dva svetska rata kuvare su pisale mahom žene: Sofija Mirković, Vida Totović, Leposava Gavrilović, Aleksandra Rustanović... Jedini muški pisac u tom periodu je Dušan Slavić koji je 1929. objavio knjigu *Veliki učitelj kuvanja i narodnog zdravlja* (sve navedeno prema Jovanu Janjiću, intervju za "Blic"). Trend nije zahvatio samo srpski kulturni milje. Naprotiv, tendencija je to i u Francuskoj. Godine 1935, francuski kuvar i upravnik čuvene kuvarske škole *Cordon Bleu* u Parizu, Anri Pol Pelapra (Henri Paul Pellaprat), objavljuje delo *Moderna umetnost kuvanja* (*L'art cullinaire moderne*), katehizis kuvarske i poslastičarske veštine, i dan-danas, delo za koje se može reći da je kamen temeljac onoga što vek kasnije nazivamo modernom francuskom i međunarodnom kulinarskom umetnošću.

Kada 1937. godine počinje da uređuje stalnu rubriku na stranicama "Politike", *Jelovnik za danas*, Spasenija Pata Marković iza sebe već ima školu za domaćice, objavljene kuvare i zabranjenu *Čitanku za domaćice*. Naime, u vreme Šestojanuarske diktature, Patina *Čitanka* je izlazila svake nedelje bez cenzure, a Pata je, podržavajući brata opozicionara, dopustila da se na jednoj stranici kroz recepte provuku ironični komentari na račun dinastije. Ono što je počelo kao bajka, kao san fine, uglađene žene koja mašta da se svom rodu oduži opismenjujući ga i čineći ga svesnim sveta oko sebe i delom tog sveta i šire kulture, poprima obrte iz nekih drugačijih, ali karakteristično srpskih priča.

PATINA TAJNA

Po čemu se Patin kuvar izdvaja, zašto je tih 800 strana velikog formata objavljeno 24 puta po hiljadu primeraka, zašto se bezmalo vek po objavljivanju i dalje koristi, štampa, prenosi, sad već možemo da kažemo, s kolena na koleno? (Meni je moj primerak svečano uručila majka par dana nakon što sam se udala, i verujem da nisam jedina koja je tako stekla kuvar. Primerak iz 1964. nasledila sam od babe.) I zašto se gotovo ništa ne zna o njegovom autoru, o jednoj od prvih deset učenih, modernih žena u Srbiji?

Pre svega, u *Patinom kuvaru*, objavljenom 1939, četiri godine nakon Pelapratovog, jednostavno – postoji sve. S razlogom se može sumnjati da su "artišoke" bile kurentna roba na Kalencu tridesetih godina prošlog veka, premda ih Pata obrađuje na sedam načina. Možemo sumnjati i da su naše domaćice same spravljale koantro, "bolji od kupovnog, francuskog", da se služio "madridski konsome" pre konjaka u pudingu od guščje jetre, da je srpske trpeze krasio klecnbrot sa sirom od dunja i langust. Nešto je lakše poverovati da se paradajz pre rata sušio na suncu, ali je teško suočiti se sa činjenicom da su posle rata redaktori ovog kuvara *sun-dried tomato* izbacili iz odeljka "Zimnica" kao prevaziđen u eri zamrzivača. Patin kuvar nije ni narodni, ni srpski. Njegovo prvo izdanje se »

zove *Moj kuvar*. On je možda "njen", ali na polici u mojoj kuhinji postaće "moj". To je Pata znala i duboko verovala da savremena Srpkinja ne zaostaje ili bar ne bi trebalo da zaostaje za savremenom Francuskinjom. Naša narodna, svakodnevna jela podrazumevaju se u ovom kuvaru. I to bez lažnih dilema i rasprava o tome da li su autentično srpska ili su u stvari austrijska, grčka, vizantijska ili turska. Patu to ne zanima. Činjenica je da se u Srbiji jede i štrudla s orasima i samsa, i proja i savijača, i noklice, i flekice, i urmašice, i mantije, doboš torta i tatlije, da sva ova jela iz prostorno udaljenih krajeva u kojima smo živeli postoje, te da stoga treba da imaju svoje mesto u kuvaru. Ako je eklektika sudbina Balkana, zašto onda u njoj vidimo manu a ne prednost? Kao dobre majke i supruge, Patine čitateljke treba da znaju sastav hrane i kalorijske vrednosti njenih sastojaka, koje su najbolje dijete i šta znači ekonomično vođenje domaćinstva.

NE RADI SE SAMO O HRANI

Sve je to Pata shvatila, pronašla, napisala, sistematizovala i objavila. Još *u vremja ono*. I načinila jedan korak više (po svemu sudeći sudbonosni, koji će joj doneti osporavanja, gubitak imena i priznanja): verovala je da srpska domaćica i majka, kao kulturna, obrazovana i vaspitana osoba, prepoznaje, uviđa i razume jela svih drugih naroda sveta. Dakle, možda nisu ni jele ni kuvale "male kornjače u paprikašu", ali su kao pametne i moderne žene bez predrasuda, znale da to postoji. To je bilo važno. Jer ne radi se samo o hrani; radi se o tome kako treba da mislimo i kako i u kom duhu treba da odgajamo i vaspitavamo decu. Bar je tako Pata verovala. U tome je njena veličina i doprinos našoj kulturi. Uprkos tome što će iz imena kuvara biti prognana tako sugestivna prisvojna zamenica "moj", a Patino lično ime zameniti inicijali S.M., i što će od modernog i "buržoaskog", svetskog i građanskog, postati veliki i narodni, ovaj kuvar, kako god ga nazvali, ne samo da nije izgubio na značaju, nego sa svim svojim anahronizmima ("uzeti nišeste brašna za dva dinara") nije izgubio ni na aktuelnosti.

Što se tiče Pate, stigla ju je sudbina koju je, kao negda Dis sa *Utopljenim dušama* ili Egziperi sa *Malim princom*, sama predosetila: "Najbolje knjige koje postoje, to su kuvari. Većinu ostalih nije trebalo ni pisati. Šteta što su pisci kuvara obično nepoznati" – citirala je Henrika Ibzena u uvodu kuvara.

Danas kupujemo kuvare, možda nešto po njima i kuvamo, ali nekako je teško otrgnuti se utisku da smo u kulinarskom smislu tamo gde smo bili pre gotovo sto godina. U psihologiji je poznato da se nerazrešeni konflikti, oni gurnuti pod tepih, uporno vraćaju, čak kroz generacije. Možda je ključ u tome da se stvarno i kritički ponovo osvrnemo na sopstvenu tradiciju. Da vratimo, na primer, Pati ime i dostojanstvo. Ili da pomenemo autora prvog srpskog romana, Atanasija Stojkovića. Roman se zove *Aristid i Natalija*. Ili one Vukove savremenike koji su se sticajem okolnosti i loše procene našli na pogrešnoj strani, pa sad još uvek sa uvelim cvećem svoje poezije čame kao pokisli na marginama srpske kulture. Možda i neko sokače, ne mora u centru, ponese Patino ime. Uz Straška Pindžura, na primer... ¶

TIJANA MIRKOVIĆ, domaćica

12. FESTIVAL EVROPSKOG DUGOMETRAŽNOG DOKUMENTARNOG FILMA

SEDAM VELIČANSTVENIH

magnificent 7 veličanstvenih

SAVA CENTAR
od 29. januara do 4. februara 2016.

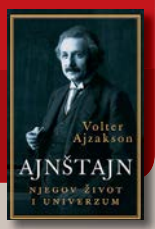
KVADRAT SC sava centar

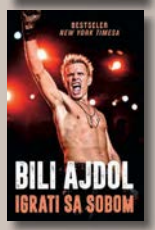
JOŠ JEDAN TANGO	Petak, 29. januar - **20:00** **svečano otvaranje** Nemačka, Argentina 2015. 85 minuta, režija: Herman Kral
U SMIRAJ ŽIVOTA	Subota, 30. januar - **20:00** Belgija, Izrael 2015. 71 minut, režija: Silven Bigelajzen
MELORI	Nedelja, 31. januar - **20:00** Republika Češka 2015. 97 minuta, režija: Helena Třeštikova
LAMPEDUZA ZIMI	Ponedeljak, 1. februar - **20:00** Austrija, Italija, Švajcarska 2015. 93 minuta, režija: Jakob Brosman
DON ŽUAN	Utorak, 2. februar - **20:00** Švedska, Finska 2015. 92 minuta, režija: Ježi Šlatkovski
BRAĆA	Sreda, 3. februar - **20:00** Poljska 2015. 68 minuta, režija: Vojćeh Staron
PALIO	Četvrtak, 4. februar - **20:00** Velika Britanija 2015. 91 minut, režija: Kozima Spender

Karte se prodaju na blagajnama Sava centra i EVENTIM-a.
Cena ulaznica je 400 dinara.
Sve projekcije su u velikoj sali.

www.magnificent7festival.org

VREME i Laguna preporučuju

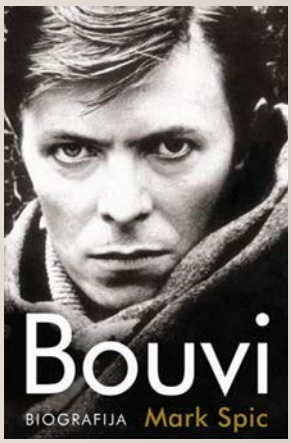

Biografije

Priče o velikim i malim životima

Životopisi značajnih ljudi i romani inspirisani njihovim sudbinama

Knjiga o životima poznatih ličnosti ima dve vrste – onih životopisnih, odnosno biografija u užem smislu reči, i onih u kojima istorijske ličnosti igraju ulogu književnih junaka. Evo izbora novijih knjiga obe ove vrste koje se nalaze u aktuelnoj „Lagunino" ponudi.

Početkom ove godine umro je Dejvid Bouvi, jedna od najznačajnijih ličnosti globalne popularne kulture druge polovine XX veka. O njegovom životu i opusu ispisano je na hiljade strana, ali najbolja i najkompletnija Bouvijeva biografija, osnovna lektira za svakoga koga ličnost Dejvida Bouvija zanima, jeste ona koju je napisao Mark Spic, a njen prevod na srpski objavila „Laguna". Spicova knjiga detaljno prati Bouvijev život od odrastanja u londonskom predgrađu Bromli i prvih koraka u rokenrolu, do izlaska na veliku scenu početkom sedamdesetih, kada je svojim delovanjem nepovratno izmenio popularnu kulturu proširujući njeno polje delovanja u dotad neslućenim smerovima, i potonjih decenija tokom kojih je produbio i učvrstio status jednog od najvećih umetnika rokenrola.

Nedavno je iz štampe izašla još jedna knjiga posvećena životu jednog muzičara. Reč je o knjizi *Igrati sa sobom* u kojoj je Bili Ajdol ispričao svoj životni put od pankerskih dana u bendu Generation X do MTV mejnstrima.

Nakon biografija srpskih srednjovekovnih vladara Stefana Nemanje, Stefana Prvovenčanog i Stefana Dečanskog, publicista Luka Mičeta napisao je biografiju i Stefana Lazarevića, jedne od najznačajnijih ličnosti srpske nacionalne istorije, za koga je Miloš N. Đurić rekao da se od svih srpskih vladara najviše približio idealu vladara-filozofa. Despot Stefan, sin kneza Lazara, bio je vojnik, vitez, graditelj Manasije i „prvi Beograđanin", pesnik, zaštitnik književnosti i umetnosti, vladar nesvakidašnjeg dara i velikih sposobnosti koji je delovao u veoma nepovoljnim okolnostima za srpsku državu. Mičeta je u ovoj knjizi ispričao priču o njegovom životu.

Na granici biografskog i romanesknog žanra nalazi se knjiga *Vrijeme koje se udaljava*, poslednje delo Mirka Kovača, nedovršeno i objavljeno posthumno, s podnaslovom „roman -memoari". Reč je o knjizi u kojoj Kovač pripoveda o vremenu provedenom u Beogradu, od gimnazijskih i studentskih dana, preko ulaska u svet književnosti i druženja s piscima, među kojima su Kiš, Pekić, David i drugi, zatim prvih literarnih uspeha i sukoba, do suprotstavljanja srpskom nacionalizmu i mučnog rastanka s gradom u kome je proveo veći deo života.

Druge vrste je roman *Ne reci mi da se bojiš* italijanskog pisca Đuzepea Katocele. Zasnovan je na istinitoj i tragičnoj životnoj priči Somalijke Samije Jusuf Omar. Rođena 1991. u Mogadišu, u Somaliji, Samija Omar beg iz bede i beznađa koji su obeležili njeno detinjstvo videla je u atletici u kojoj je najveći uspeh postigla 2008, predstavljajući Somaliju na Olimpijadi u Pekingu. Nakon toga spremala se za Olimpijadu u Londonu 2012. godine, ali zbog situacije u svojoj zemlji koja je postala nepodnošljiva po dolasku islamista na vlast, Samija se našla u povorci migranata koja je pešice krenula ka Evropi na put dug osam hiljada kilometara. Aprila 2012. ona se na libijskoj obali ukrcala u jedan čamac koji je kretao za Italiju, ali nadomak Lampeduze čamac se prevrnuo i Samija se utopila. Imala je svega 21 godinu. Ovo je roman o njenoj sudbini.

Među aktuelnim romanima inspirisanim životima slavnih umetnika objavljen je *Z: Roman o Zeldi Ficdžerald* Teris En Fauler. On nas vodi u Pariz dvadesetih godina prošlog veka i donosi priču o životnoj saputnici pisca *Velikog Getsbija*, glamuroznoj i fatalnoj Zeldi Ficdžerald, kao i o krugu „izgubljene generacije" kome su pored Fransisa Skota i Zelde Ficdžerald pripadali i Ernest Hemingvej i njegova žena Hedli. Ovim drugim parom u istom gradu i epohi bavi se Pola Meklejn u romanu *Pariska žena*. Roman iste američke spisateljice *Kruženje oko sunca,* čiji se izlazak uskoro očekuje, donosi priču o Beril Markam, čuvenoj avijatičarki i avanturiskinji, odnosno o njenom tragičnom ljubavnom trouglu s lovcem Denisom Finčom Hatonom i Karen Bliksen, autorkom romana *Moja Afrika*.

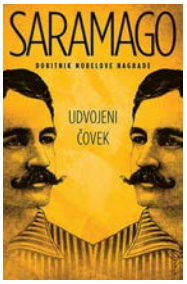
Od knjiga u najavi, pomenimo i roman *Rodenova Ljubavnica* Heder Veb, o strastvenoj ljubavi čuvenog vajara Ogista Rodena i njegove učenice i muze Kamij Klodel u epohi pariskog bel epoka. Tu je i knjiga *Žaklina Buvije Kenedi Onazis: Neispričana priča* Barbare Liming u kojoj se daje iscrpna biografija jedne od ikoničnih figura XX veka, s naročitim osvrtom na način na koji se decenijama borila sa traumom atentata u Dalasu u kome je ubijen njen prvi muž, predsednik SAD Džon Kenedi.

Klasici

ŽOZE SARAMAGO

Udvojeni čovek

Prevod: ANA KUZMANOVIĆ JOVANOVIĆ

Ovaj roman velikog portugalskog pisca Žozea Saramaga ima trilerske elemente i bavi se jednom večitom književnom temom – temom dvojnika. Tertulijano Maksimo Afonso, profesor istorije u srednjoj školi, igrom slučaja otkriva da ima dvojnika u liku glumca Antonija Klara. Posle podrobnog istraživanja i ispitivanja svih okolnosti u životu glumca, Tertulijano uviđa da nije u pitanju samo sličnost, nego da je glumac njemu identičan, počev od najsitnijih fizičkih osobina do datuma rođenja, pa odlučuje da ga pozove i upozna sa tom poražavajućom činjenicom. Pred oba junaka postavlja se egzistencijalno pitanje: ko je original, a ko duplikat? A onda, obojica počinju da se pitaju kako izgleda žena ili verenica onog drugog. Glumac, koji je mnogo perfidniji nego profesor istorije, zbog neprijatne okolnosti o postojanju svog dvojnika planira da se osveti Tertulijanu zloupotrebljavajući sličnost kod njegove devojke... Neobična Saramagova priča nije nova jer kao motiv koristi topos dvojnika poznat još od *Epa o Gilgamešu* i Plautovog *Amfitriona* pa sve do Diminog *Čoveka sa gvozdenom maskom* ili *Dvojnika* Dostojevskog. Ali kod portugalskog nobelovca ovaj motiv razvija se do alegorije o čovekovom identitetu u savremenom svetu: „Saramago ispoljava istovremeno Kafkinu ledenu distancu, Selinovu veselu okrutnost i Beketov razigran, neobuzdan stil", rečeno je o *Udvojenom čoveku*. Prema ovom romanu 2013. godine kanadski reditelj Deni Vilnev snimio je zapaženi film *Neprijatelj* sa Džejkom Džilenholom u glavnoj ulozi.

Esejistika

LAZAR DŽAMIĆ

Sok od šljiva

Ilustracije: ALEKSANDAR ZOGRAF

Lazar Džamić, nekadašnji beogradski novinar, konsultant za marketing i autor brojnih članaka o digitalnoj i analognoj komunikaciji, kao i sedam knjiga na razne teme, uključujući *Cvjećarnicu u kući cveća*, studiju o fenomenu jugoslovenskog uspeha stripa *Alan Ford*, poslednjih šesnaest godina živi u Londonu sa karijerom stratega u nekoliko oglasnih agencija i, u poslednje dve, u Guglovom kreativnom timu ZOO. U ovoj knjizi sumirao je svoje emigrantsko iskustvo i uporedio dve sredine kojima pripada, lucidno i duhovito analizirajući srpske i engleske stereotipe, mentalitete, navike, svakodnevicu i tradicije. „Dve države, jedna kraljevina bez krune i druga republika sa krunom na zastavi. Dva naroda, jedan koji se pravi važan i drugi koji se 'pravi Englez'. Dve civilizacije, jedna koja ima Vimbldon i druga koja ima šampiona istog. Dva ostrva, jedno okruženo okeanom, drugo žicom", napisao je o ovoj knjizi Slavoljub Stanković. „Lazar Džamić je zaista fenomen. Sudeći po *Čaju od šljiva*, on je čovek koji je uspeo da bude na dva (suprotna) mesta u isto vreme". U uvodu sam Džamić kaže: „Jedno je za mene sada sigurno: idealno društvo ne postoji. Svako ima svoje dobre i loše strane i trik je u tome da pronađemo kako mi individualno rezonujemo sa njima. Sreća u emigraciji je akord, ne solo melodija. Upravo je moja izmeštenost doprinela tome da shvatim da i Srbija, baš ta zadrta, negativna Srbija zbog koje smo često svi mi očajni – nesposobna da se menja onoliko brzo koliko bismo mi želeli – ima i neke aspekte koji, posle deceniju i po života u Londonu, počnu da se prepoznaju kao, u stvari, ne tako loši i skoro dobrodošli... Oni koji me poznaju zanaju za moju anglofiliju; moja čežnja za susretom je negde na sredini, negde gde Savamala dodiruje Šordič, gde Gugl divani sa Kalemegdanom. Gde se engleski čaj služi uz slatko od šljiva."

Esejistika

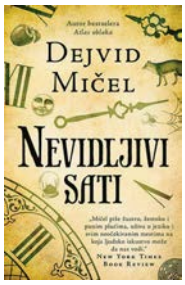
ELDAR HASANOV

Balkanski mostovi prijateljstva

Eldar Hasanov je azerbejdžanski doktor pravnih nauka, političar i diplomata, danas na funkciji ambasadora Republike Azerbejdžan u Srbiji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori, s rezidencijom u Beogradu. Ova knjiga je rezultat njegovog dugogodišnjeg proučavanja balkanske istorije i odnosa između ovdašnjih naroda. U njoj Hasanov daje geografsko-ekonomsko-politički profil država Zapadnog Balkana, zatim pregled istorije i kulture južnoslovenskih naroda, s naročitim osvrtom na velike ljude Balkana, prirodne lepote, znamenitosti, najveće gradove i praznike južnoslovenskih naroda, da bi, u zaključku knjige, dao i pregled istorije odnosa između Azerbejdžana i zemalja Zapadnog Balkana. Autor posebno ističe jedinstvenu lepotu balkanske raznolikosti, naročito pozitivne aspekte, tradicije i vrednosti koje povezuju narode Zapadnog Balkana jedne s drugima i sa ostatkom sveta, videći u njima veliki potencijal da se Balkan transformiše u teritoriju mira, bezbednosti, ekonomskog napretka i prosperiteta. O razlozima koji su ga potakli na pisanje ove knjige, u uvodu Eldar Hasanov kaže: „Otu fon Bizmarku pripisuju se reči kojima je krajem devetnaestog veka opisao Balkan kao 'bure baruta Evrope'... Početkom XX veka one su postale uobičajena metafora u nemačkoj i anglosaksonskoj štampi, pa su preko štampe bile prihvaćene u celom svetu... Ova rečenica je nepravedna, to je izjava koja ne odgovara stvarnosti, koja implicira da Balkan zbog svojih 'divljačkih' naroda i država, zaslepljenih uzajamnom mržnjom, predstavlja regionalni i evropski problem. To nije tako.. Kada sam se i lično upoznao sa ovim regionom, shvatio sam da je realna situacija u suprotnosti sa globalnim stereotipom..."

Drama

DEJVID MIČEL

Nevidljivi sati

Prevod: NIKOLA PAJVANČIĆ

Dejvid Mičel jedan je od najzanimljivijih britanskih pisaca srednje generacija. Kritičari su ga nazvali „književnikom koji nam pokazuje budućnost književnosti", a našoj publici poznat je po naslovima *Hiljadu jeseni Jakoba de Zuta* i *Atlas oblaka,* romanima koji čitaoce vode na putovanje kroz vreme i prostor, u kojima se sudbine neobično ukrštaju i gde se sudbonosno susreću Istok i Zapad. I njegov roman *Nevidljivi sati*, koji će se uskoro naći u našim knjižarama, na istom je tragu. Junakinja romana je kao dete bila neka vrsta provodnika za parapsihološke fenomene, sposobna da čuje glasove nevidljivih ljudi iz paralelnih realnosti, zbog ćega će privući pažnju mračnih okultista i njihovih neprijatelja. Sa petnaest godina beži od kuće, vizije je proganjaju, i ona prolazi kroz košmar koji će promeniti kako njenu sudbinu i sudbinu svih koje voli tako i sudbinu još nerođenih. Ona, kao i stipendista sa Kembridža koji priprema sebi život u bogatstvu i moći, novinar koji se oseća živ samo kada izveštava s ratišta i sredovečni pisac koji oplakuje svoje izgnanstvo s bestseler lista – svi oni igraju neku ulogu u nadrealnom, nevidljivom ratu koji se događa na rubovima našeg sveta. Od švajcarskih Alpa u srednjem veku do australijske divljine u devetnaestom, od hotela u Šangaju do otmene kuće na Menhetnu u bliskoj budućnosti, njihove priče se presecaju u trenucima svakodnevnih i izuzetnih čuda. „Čudo od romana, koje putuje kroz vreme, kulture i žanrove."

Triler

DŽ. L. ARMENTRAUT

Na ivici sećanja

Prevod: MARKO MLADENOVIĆ

Triler sa vrhova američkih bestseler lista. Sedamnaestogodišnja Samanta bila je popularna među vršnjacima, zabavljala se sa dečkom iz snova i uvek je imala dovoljno para za sve što poželi. Jedne noći je nestala sa svojom najboljom prijateljicom Kesi. Sutradan ujutru policija je pronalazi pokraj puta, ali ona ne zna da kaže ko je i otkud se tu našla. Trauma koju je te noći doživela izazvala je potpuni gubitak pamćenja. Samanta polako uspeva da rekonstruiše svoj pređašnji život, ali počinje da shvata kako joj se osoba kakva je bila uopšte ne dopada. Sada, međutim, ima priliku da počne život ispočetka i da postane bolja ćerka, sestra i prijateljica. Ni dečko s kojim se zabavljala više joj se ne sviđa, ali zato počinje vezu s prijateljem svog brata koji ju je oduvek voleo i – srećna je s njim. Ipak, njene prijateljice Kesi i dalje nema. Ono što se desilo u noći njihovog nestanka nije zakopano duboko jedino u Samantinoj podsvesti – šta se stvarno dogodilo još neko zna, i taj neko želi da istina ostane sakrivena. Samanta će konačno moći da nastavi dalje jedino ako rasvetli svoja zamagljena sećanja na kobnu noć. „Pored toga što je ovo dobar triler sa odličnim scenama neizvesnosti i napetosti, glavni adut priče je u tome što čitalac ima priliku da sučestvuje sa Samantom u jedinstvenoj prilici da ponovo otkrije i iznova stvori svoj identitet."

Istorijski

K. K. HAMFRIZ

Šekspirov buntovnik

Prevod: NENAD DROPULIĆ

Za Krisa Hamfriza, glumca sa zavidnom internacionalnom karijerom, kažu da je jedan od najboljih aktuelnih pisaca istorijskih romana. Ovdašnjoj publici poznat je po romansiranoj biografiji Vlada Cepeša Drakule pod naslovom *Vlad: poslednja ispovest*, i romanu *Grad zvani Armagedon* o padu Konstantinoplja 1453. godine. U romanu *Šekspirov buntovnik*, koji će uskoro biti objavljen, vodi nas u London skraja XVI veka. U središtu radnje je Džon Louli, najbolji engleski mačevalac koji u pozorištu „Glob" kod svog prijatelja Vila Šekspira postavlja scenske borbe i pomaže mu da dovrši komad o sudbini danskog kraljevića Hamleta. Istovremeno, u svoje planove pokušava da ga uvuče njegov drugi prijatelj, lakomisleni Robert Devero, erl od Eseksa, poslednja ljubav kraljice Elizabete. Džon ga izbegava čuvajući se nevolje i pokušava da nekako poveže pokidane konce sopstvenog života, ali ga uskoro u dvorske spletke uvlači sama kraljica Elizabeta. On odlazi u rat u Irskoj, prinuđen da igra čudnu ulogu u smrtonosnoj igri vlasti, politike i pobune. Kritičari su o ovom romanu rekli: „Izvanredan osećaj za epohu, realistični i odlično izgrađeni likovi i veoma uzbudljiva priča – istorijski roman koji morate pročitati."

Ljubavni

MAJKL KALAHAN

U potrazi za Grejs Keli

Prevod: MILICA CVETKOVIĆ

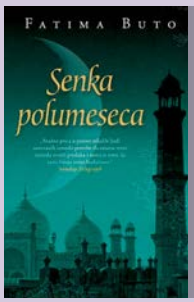
U Njujorku pedesetih godina prošlog veka, hotel „Barbizon" bio je jedno od kultnih mesta. U njega stižu tri devojke: Lora, devojka iz dobre kuće, iz provincije pristigla u Njujork da preko leta radi u časopisu *Madmoazel,* romantična Doli iz radničkog gradića na severu koja pohađa školu za sekretarice, i Vivijan, bahata britanska seks-bomba. Njih tri postaju prijateljice i zajedno kreću u pustolovine od apartmana na vrhu zgrada u Park aveniji, preko Grinič Vilidža kojim krstare bitnici, do Čeličnog doka u Atlantik Sitiju. Preplićući živote tri mlade žene koje otkrivaju Njujork – kao u svojevrsnom sestrinstvu iz kojeg su ponikle neke od budućih poznatih starleta i u kojem su stanovale pripadnice kulturnog stožera koji je predstavljao klub *Roda* – i inspirisan životom Grejs Keli koja je, pre nego što je postala princeza, živela u *Barbizonu,* Majkl Kalahan stvara roman o epohi pedesetih godina XX veka. „Izuzetan retro -roman", rečeno je o ovoj knjizi. „Dok se svaka od tih žena upušta u veze s tajanstvenim, čak i opasnim muškarcima, Kalahan glatko spaja književnu uglađenost i petparačku beletristiku stvarajući živu, uzbudljivu ljubavnu i tragičnu priču u vreme tiranski seksističkih društvenih običaja."

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

Knjige za 299 dinara!

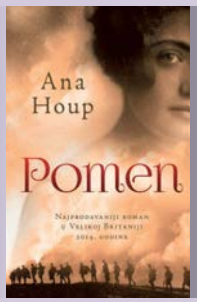
U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.
Akcija traje od 22. januara do 18. februara 2016.

Fatima Buto
SENKA POLUMESECA
Priča s pakistansko-avgansitanske granice o savremenoj i divljoj borbi između zavodljive fantazije o ličnoj slobodi i večnih zahteva porodice, društva i istorije

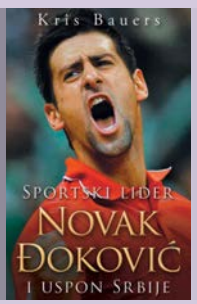

Leonardo Padura
JESENJI PEJZAŽ
Izvrstan krimić kubanskog pisca, dobitnika nagrada „Hemet", „Rejmond Čendler", Nacionalne nagrade za književnost i francuskog Ordena za umetnost

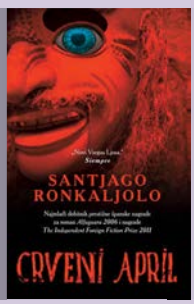

Ana Houp
POMEN
Engleska nakon Prvog svetskog rata i priča o ženama nevoljnim da kažu zbogom svetu koji je rat uništio, ali i spremnim da sa sebe zbace crninu i okrenu se budućnosti. Najprodavaniji roman u Velikoj Britaniji 2014. godine

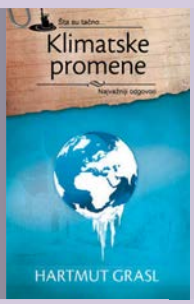
Kris Bauers
SPORTSKI LIDER NOVAK ĐOKOVIĆ I USPON SRBIJE
Biografija jednog od najboljih tenisera svih vremena, internacionalni bestseler u kome se prepliću sport i geopolitika

Santjago Ronkaljolo
CRVENI APRIL
Krvav detektivski roman sa serijskim ubicama i čudovišnim zločinima smešten u kontekst savremenog Perua, od pisca koga su kritičari prozglasili „novim Vargasom Ljosom"

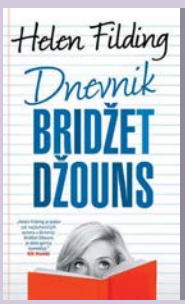

Hartmut Grasl
KLIMATSKE PROMENE
Naučnopopularna knjiga iz biblioteke „Šta je tačno?" koja donosi najvažnije činjenice i sve što treba da znate o klimatskim promenama, pisana stručno i jednostavno

Deni Volas
ULICA ŠARLOT
Priča o običnom mladiću u neobičnoj potrazi za devojkom, roman jednog od najboljih britanskih pisaca komedije, koji pripoveda duhovito poput Hornbija, neodoljivo kao Parsons

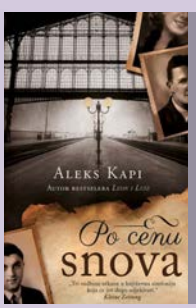

Helen Filding
DNEVNIK BRIDŽET DŽOUNS
Legendarni klasik čiklit literature, urnebesna ispovest jedne vedro očajne tridesetogodišnjakinje koja ne odustaje od namere da pronađe unutarnju ravnotežu i smirenost

Kristofer Mur
SVETA PLAVA
U julu 1890. Vinsent van Gog je otišao u kukuruzno polje i ubio se. Ili nije? Šta je bila istinska inspiracija slikara sa Monmartra? Urnebesno smešna rekonstrukcija umetničkog Pariza skraja XIX veka

Aleks Kapi
PO CENU SNOVA
Odličan istorijski roman u kome se tri istorijske ličnosti jednog dana 1924. sreću u Cirihu: mladi pacifista i Hajzenbergov student, buntovna devojka i buduća pevačica, i student umetnosti koji prati čuvenog arheologa Šlimana u Troju

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra I 12, Kragujevac)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, lamela E, lokal 11, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihailova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica)
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118 a, Banovo Brdo)
Delfi knjžare d.o.o. "27. mart" (Stanoja Glavaša 1, Beograd)
Knjižara Delfi NS (Big Shopping Center, Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Knjižara Delfi Požarevac (Stari korzo 2, Požarevac)
Delfi knjižare d.o.o. "BIG" (Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Delfi knjžare d.o.o. "Jagodina" (Vivo shopping park, Jagodina)

DRAGAN ILIĆ

TV dijagnoza

Foto: Zoran Žestić/ Tanjug

Menjanje kanala na domaćim televizijama ponekad zaista može da izgleda kao niz psihijatrijskih slučajeva od kojih ne možete da pobegnete.

Ponedeljak veče.

Pink – post Farma, odjeci i reagovanja. Jelena Golubović i Lepi Mića u gostima kod Lepog Vlade. Narod pita, gosti odgovaraju. Deo razgovora na koji sam naleteo predstavlja raspravu o tome ko laže, a ko se jebao u štali. Posle trećeg ponavljanja, Lepi Mića je preformulisao izjavu: "Jelena je vodila ljubav u pomoćnoj prostoriji gde je smeštena stoka!" Na Happy televiziji ista emisija, gle čuda, a tu je rasprava otišla u pravcu treskanja dupetom. Ko je od devojaka uspešniji u ovoj disciplini, a razgovor prate ginekološki kadrovi pri igranju Twistera.

Očekujete dozu razuma na javnom servisu. Ako je verovati rečima novoizabrane članice Upravnog odbora RTS-a, gospođe Šujice, naš javni servis će zablistati kao Kuća Velikog brata! Zna žena, bila je ukućanka. Međutim, tamo je na programu prenos svečane akademije povodom 100 godina od Mojkovačke bitke. U toku je govor mitropolita Amfilohija koji koristi priliku da skreše svima redom. Bez rukavica, nimalo pastirski, opleo je po vlastima u Crnoj Gori, ali pažljiviji slušaoci prepoznaće packe i aktuelnoj vlasti u Srbiji, naročito zbog pregovora u Briselu. Posebno je nagrabusio ministar Verbić za kojeg reče da je "proterao boga iz škole"! Pitaćete se kakve veze ima Verbić sa stogodišnjicom bitke na Mojkovcu, pitajte se slobodno, i ja sam.

Ukoliko poželite da pobegnete od ove anateme, opet preko Pinka, gde je u međuvremenu počela specijalna emisija o medijskom blatu tabloida. Produkcija Informer/Pink iskoristila je priliku da objasni kako funkcionišu tabloidi u Srbiji, uključujući i šmrkanje kokaina. Međutim, autori nekako previđaju postojanje opravdane sumnje da je princip ucenjivanja zarazan, pa ako to radi "Kurir", šta nam garantuje da se sličnim metodama ne služe, recimo, u "Informeru". Tim pre što je prokaženi urednik/ kokainski zavisnik/ psihijatrijski pacijent iz "Kurira" očigledno blizak sa sagovornikom koji ga je tajno snimio, a blizak je "Informeru" ili Pinku. Pitanje je samo koliko para se traži za medijske svinjarije i kako reče snimani – ja začas mogu da okrenem priču!

Na kraju, televizija Vojvodine i slučaj bilmeza koji je osetio potrebu da pokaže utoku pred uključenom kamerom. Reporterka jutarnjeg programa bila je izuzetno pribrana, njena koleginica u studiju takođe, a mi se danima pitamo da li je u pitanju samo običan naoružani ludak ili naoružani ludak koji šalje političku poruku. Kakva dilema, a?

U senci svih ovih besmislica stigla je vest o smrti čika Zaharija Trnavčevića.

Čini mi se da je zato ova medijska provalija još mračnija, jer nas je napustio pravi profesionalac od koga smo mogli štošta da naučimo.

Ponosan sam što sam imao priliku da ga upoznam, a pošto je bio ranoranilac, često smo se sabajle sretali uz jutarnju kafu. Ponašao se kao deda, savetovao me i komentarisao tekstove ili emisije koje sam radio. Čika Zare je bio ljudina, televizijski profesionalac i duhovit čovek. Sećam se kako su neki moji poznanici devedesetih hteli da im baš Zaharije potpiše partijsku pristupnicu, a napustio je Demokratsku stranku kada se jedini na partijskom kongresu usudio da kritikuje loše poteze rukovodstva. Niko mu nije odgovorio, samo su se kiselo smeškali.

Čika Zare je jednom prilikom praktično pokazao sav besmisao aktuelnog tabloidnog novinarstva. Sećam se kako je uleteo u informativnu redakciju B92 i pitao da li su čuli za vest da je deda silovan u malinjaku. U momentu je nastala histerija, zvanje dopisnika, a Zaharije je naslonjen na zid smireno prokomentarisao. A, to vas zanima, nije istina, naravno, ali istina je da je berba u toku, da se ne zna otkupna cena i da su proizvođači u štrajku danima – ali očigledno to nije dovoljno zanimljivo! Oni pametniji su zaćutali, oni manje pametni su se kiselo nasmejali. Ljutio se kad bi me video sa cigarom, znao je svakog iole viđenijeg domaćina u Srbiji, u kolima je tražio da mu puštaju Pet Shop Boyse, jer je prepoznao klasičnu strukturu u njihovim pop pesmama.

Verovao je u zadruge i solidarnost, a nikada nije bežao od diskusije sa onima koji su mislili drugačije. Čika Zare je bio u partizanima kao tinejdžer i ostao antifašista celog života. Imao je više od osamdeset godina kada je otišao u Indiju da vidi kako izgleda njihova poljoprivreda, a tražio je da vidi slonove. Kada sam ga pitao kako je izdržao, kukao je samo da su ga bolela kolena od sedenja u avionu. O profesionalnosti Zaharija Trnavčevića govori još jedan detalj.

Jedne zime je pripreman prilog za emisiju "Znanje na poklon", a tema je bila stanje useva pšenice. Iako se te "pokrivalice" snimaju svake godine, Zaharije je insistirao da se snimi aktuelno stanje, jer je to jedini način da vam ljudi veruju. Možda je za vas slika pšenice u bokorenju ista svake godine, ali Zaharije bi znao da to nije ovogodišnji snimak!

Pamtiću ga kako se polako penje stepenicama, sa mangupskim, dečačkim osmehom, dok mu se oči smeškaju. Hvala Vam Čika Zare. ¶

U senci silnih televizijskih besmislica stigla je vest o smrti čika Zaharija Trnavčevića. Čini mi se da je zato ova medijska provalija još mračnija, jer nas je napustio pravi profesionalac od koga smo mogli štošta da naučimo

Strah od nove ekonomske krize

USPON I PAD NAFTE

Bitku za energiju opet dobijaju bogati uvoznici nafte zahvaćeni lakom groznicom na početku godine, koja za njih neće biti toliko krizna, dok se izvoznici energenata glože krpeći budžete, a potencijal sirotinjskog cunamija se akumulira

Ekonomska godina je počela neurotično, a kako i ne bi kada je litar votke skuplji od litra sirove nafte više od 26 puta.

Kriza na kineskoj berzi (*Shanghai Composite Stock Index)* koja je pala za 18 procenata od početka godine izazvala je lančanu reakciju u Njujorku, Berlinu, Parizu, Tokiju... Vol strit nije zabeležio takav pad od 1897. godine. *Dow jones* naglo tone za 390 bodova, izazivajući pojedine analitičare da konstatuju da nikada ranije u istoriji SAD godina nije počela ovako loše i da svetska kriza koja je od juna prošle godine izbrisala 15 biliona dolara sa globalnog tržišta uzima maha.

Potres se osetio i na Beogradskoj berzi na kojoj se inače trguje malo ili nikako, gde su padale akcije NIS-a.

Jedan analitičar ipak varira izreku da kad Kina kine, ceo svet dobije zapaljenje pluća, konstatujući da sada ipak nije tako opasno, a nobelovac Pol Krugman piše u "Njujork tajmsu": "Neki pametni ljudi smatraju da bi globalne posledice mogle da budu zastrašujuće, kao, na primer, Džordž Soros, koji očekuje krizu sličnu onoj iz 2008. Ali već sam rekao da prosto ne vidim dovoljno dokaza koji bi ukazivali na takvu katastrofu... Da, Kina je velika ekonomija, odgovorna za čak četvrtinu svetske proizvodnje, tako da dešavanja u njoj imaju posledice na sve nas. Ona takođe kupuje robu i usluge od ostatka sveta u vrednosti od 2.000 milijardi dolara godišnje. Ali svet je veliki, sa globalnim

BDP-om od 60.000 milijardi dolara ne računajući Kinu. I drastični pad kineskog uvoza bi zadao samo blagi udarac svetskoj potrošnji. Da li će problemi sa kojima se suočava Kina izazvati globalnu krizu? Dobra vest je da podaci, barem kako ih ja čitam, ne deluju toliko zabrinjavajuće. Loša vest je da možda grešim, jer globalno prelivanje krize često bude daleko gore nego što bi se očekivalo na osnovu podataka. I najgora vest je da smo potpuno nespremni da se suočimo sa posledicama, ako Kina do te mere uzdrma svet..."

U Kini su uočili da više nije održiv ekonomski model koji je primenjivan dve decenije, a koji podrazumeva strogu štednju i malu potrošnju, brzi rast i velike investicije, premeštanje miliona nezaposlenih iz ruralnih područja u nove gradove, što uvećava infrastrukturne troškove i ekološke probleme.

Činjenica da novi kineski reformatori koji imaju politički monopol karakterističan za Komunističke partije prolaze kroz povremene berzanske krize neke od analitičara navodila je na pitanje da li je stanje kineske privrede zapravo gore nego što se pretpostavljalo. Jedan komentator britanskog "Gardijana" pita da li je kineska privreda samo velika Ponci shema u kojoj biznismeni usisani u komunističku nomenklaturu zapravo reketiraju državu.

Pošto su se ispucali mamurni postnovogodišnji komentari, sve češće su se čule i procene da za zapadne investitore kinesko okretanja ka modelu potrošnje ne mora biti loš znak – i on takođe podrazumeva investicije.

Usporavanje privrednog rasta Kine (na stopu od "samo" šest odsto) se pak traumatičnije osetilo na svetskom tržištu sirovina (što osećaju i naši proizvođači bakra i čelika). Cena nafte, po mnogima ključne sirovine, u prethodnih 18 meseci je vrtoglavo padala. Na prelomu godine cena ugljovodonika je došla do psihološke granice od 27,70 za barel (159 litara), što je najniža cena od 2003. Investicione banke su ubrzano revidirale svoje i inače pesimističke prognoze koje se nisu ostvarile jer su rezultati bili gori od prognoza. *Morgan Stanley* sada predviđa i da će cena nafte pasti na 20 dolara za barel. *Royal Bank of Scotland* uz poruku "prodajte sve" prognozu snižava čak na 16 dolara.

Britanski list "Ekonomist" opisuje kako su svuda u svetu, uključujući kritični primer Kinu, skladišta nafte toliko puna, da milioni barela plutaju *offshore* u tankerima.

JEFTINIJA OD VODE

Ko je "u problemu"? Naravno na izvoz sirovina oslonjena "periferija" – o čemu govori fakat da je meksički pezos opao za sedam odsto za jedan mesec, ruska rublja za deset odsto, južnoafrički rand 12 odsto...

Analitičari britanske korporacije za motorna vozila *RAC* upozoravaju da će u 2016, ako nafta padne ispod deset dolara za barel, najjeftinija nafta u Ujedinjenom kraljevstvu biti prodavana ispod cene flaširane vode u supermarketima.

Saradnici Radija Svoboda (Glas Amerike na ruskom jeziku) izračunali su da je u Moskvi čak i obična voda sa izvorišta u Rusiji skuplja od nafte – litarska buteljka obične vode u Moskvi, na primer, može se kupiti 45 rubalja (0,6 dolara) – a to više od tri puta prevazilazi cenu litra nafte; litar mleka košta kao pet litara nafte; litar votke je sada skuplji od litra nafte više od 26 puta; litar piva košta 100 rublji (1,3 dolara) – što je cena za sedam litara nafte, a litar "koka-kole" košta kao pet litara sirove nafte.

Analitičar ruske kompanije "Otkritije broker" Andrej Kočetkov kaže za list "Komersant": "Ako svi nastave glupu igru osvajanja svoje niše na tržištu, uskoro možemo videti i cenu od minus pet dolara za naftu, moraćemo čak i da doplaćujemo da bismo je vadili." On konstatuje da je već sada neugodno vaditi naftu u nizu regiona, na primer u Kanadi, Ekvadoru, Venecueli, Meksiku, pa i da su i mnogi projekti u Rusiji veoma skupi i prosto ima smisla obustaviti ih na izvesno vreme.

Putin je u nekoliko navrata u prethodnom periodu ćudljivo kretanje cene nafte povezivao sa opštim kretanjem svetske ekonomije, ali i sa politikom. Na samitu Evropa-Azija u Milanu 17. oktobra 2014. on je rekao da je trenutna cena nafte »

veštačka i da bi njen dalji pad doveo do svetske krize. Britanski "Telegraf" je tada u naslovu sugerisao da je s padom nafte Rusija slabija od propalog SSSR. Putinovi susreti s liderima Saudijske Arabije i Katara izgleda da nisu dali rezultat.

Teza o zavereničkom snižavanju cene nafte se može sresti i kod nekih zapadnih analitičara, ali je pitanje da li je u potpunosti tačna – jer igra je mnogo komplikovanija, neizvesnija i kontroverznija.

RAT U JEDNOM KARTELU

Venecuela je, na primer, pre godinu dana zahtevala da se održi poseban sastanak Organizacije zemalja izvoznica nafte (OPEK), na kojem bi se razgovaralo o ceni, ali je to odbila Saudijska Arabija, koja nije pokazala nikakve naznake da bi smanjivanjem eksploatacije nafte htela da stabilizuje cene, već je naprotiv eksploataciju povećala.

U velikom problemu je "privredna periferija" oslonjena na izvoz nafte, o čemu govori pad meksičkog pezosa za 7%, ruske rublje za 10% i južnoafričkog randa za 12%

Zapadni analitičari inače procenjuju da budžetski deficit Saudijske Arabije trenutno iznosi oko 14 odsto nacionalnog dohotka, a da je za ravnotežu saudijskog budžeta potrebna cena nafte od 99 dolara za barel. To znači da Saudijska Arabija troši svoje moćne devizne rezerve od 450 milijardi dolara da bi istisla takmace sa tržišta, ili zarad nekih drugih geopolitičkih ciljeva.

Britanski "Telegraf" je na početku te naftne tržišne bitke pisao da Saudijci sada ipak nemaju onaj kapacitet iz osamdesetih godina prošlog veka kada su u sprezi sa administracijom Ronalda Regana obaranjem cene nafte doprineli slomu Sovjetskog Saveza, jer imaju sopstvene probleme – posle Arapskog proleća su potrošili 130 milijardi dolara. Šiiti u istočnim provincijama Saudijske Arabije sede na velikim rezervama nafte, upozoravao je tada taj list.

U međuvremenu posredni rat između Irana i Saudijske Arabije se rasplamsao u obliku sunitsko-šiitskog sukoba. Pojavila se i teza da je Saudijska Arabija pogubljenjem šiitskog sveštenika Nimra al Nimra zapravo htela da ga onemogući da sedne za pregovarački sto sa Iranom u vezi sa sirijskim ratom. Na taj sukob može da se gleda i kao na rat u okviru jednog naftnog kartela.

NAFTNI EMBARGO

Jedan predstavnik Teksaške železničke komisije (*Texas Railroad Commission*), koja je kontrolisala cenu nafte na američkom tržištu, svojevremeno je objašnjavao da OPEK ipak nije kartel – jer nema teksaške rendžere. OPEK ne može da natera članice da poštuju dogovor – njegovo jedino oruđe su rezerve Saudijske Arabije.

Dvanaestočlanu organizaciju izvoznika nafte OPEK 1960. formirali su Iran, Irak, Kuvajt, Saudijska Arabija i Venecuela, a 1971. priključilo se još šest država (Katar, Indonezija, Libija, Ujedinjeni Arapski Emirati, Alžir i Nigerija). Ta organizacija je u vreme svog nastanka usvojila metod kontrole cene nafte pomoću smanjenja proizvodnje koji je patentirala upravo pomenuta Teksaška železnička komisija.

U prethodne dve godine ponovo je testirano pitanje da li je OPEK zapravo kartel. Dok su u prethodnih godinu i po dana siromašnije izvoznice želele da smanje proizvodnju i spreče dalje pojeftinjenje nafte, usprotivili su se Katar i Saudijska Arabija koji kao najveći proizvođači suštinski i određuju politiku OPEK-a.

U januaru 2016. cena nafte je padala i zbog toga što se posle skidanja sankcija na tržištu nafte pojavljuje ponovo Iran, drugi po veličini proizvođač nafte u kartelu OPEK. Iran najavljuje da će, nakon ukidanja sankcija povećati izvoz za 500.000 barela odmah, a za milion barela za šest meseci. U Iran je nakon ukidanja zapadnih sankcija nagrnulo mnogo biznismena, ugovaraju se poslovi (avioni, oružje), a vlada najavljuje povećanje izvoza. Ima procena da će Iran izvoziti naftu čak i ako cena nafte potpuno poništi efekat povećanog izvoza pošto je iranski prioritet da vrati izgubljeni udeo u svetskom tržištu. Taj ključni udeo Iran je imao u doba Reze Pahlavija, a posle njegovog svrgavanja naslednici tri decenije nisu uspevali da premaše dve trećine nivoa proizvodnje nafte iz doba svrgnutog šaha.

PETRODOLAR

Pored slabih ekonomskih parametara Evrope i Kine snaga dolara je jedan od ključnih faktora na tržištu ugljovodonika. Tako je još od kako je američki predsednik Nikson 1973. postigao dil sa Saudijskom Arabijom o denominaciji svih prodaja nafte u dolare, a zauzvrat garantovao vojnu zaštitu i snabdevanje američkim oružjem Saudijaca. Tim aranžmanom se može objasniti zašto Amerikanci koji se u sve mešaju, kao margarin u onoj našoj reklami, pokazuju toliko obzira prema kraljevskoj kući u Rijadu. Do 1975. sve članice OPEK-a su prihvatile tu formulu i dolar nije bio više vezan za zlatni standard, već za naftu.

Povremeno se pojavljuju osvetnički nagoveštaji osporavanja dominacije dolara kao svetske valute. Vidljiva je bila nervoza kada je uočena povećana kupovine zlata od strane Rusije i Kine, ili kada su prošle godine Kina i Rusija furiozno potpisale energetske sporazume vredne 456 milijardi dolara, a kineske i ruske centralne banke potpisale sporazum kojim kao obračunsko sredstvo u 150 milijardi dolara vrednoj trgovinskoj razmeni između dve zemlje predviđaju juan i rublju. Kina je takođe ugovorila sa Brazilom posao od 29 milijardi dolara u kineskim juanima. Međutim, čak i neki ruski analitičari konstatuju da je to daleko od ugrožavanja dolara kao svetske valute.

SIBIRSKA BUŠOTINA

Nikolaj Patrušev, sekretar ruskog Nacionalnog saveta bezbednosti, pre godinu i po dana u intervjuu za vladine novine "Rosijskaja gazeta" podsetio je da su Sjedinjene Američke Države pre tri decenije izazvale pad cene nafte kako bi Sovjetski Savez dovele do bankrota. Ruska proizvodnja nafte je smanjena za više od pet miliona barela dnevno između 1990. i 1996, u periodu neposredno pre i posle raspada SSSR, ali je između 2000. i 2007. rusko povećanje proizvodnje nafte bilo najveće među nečlanicama OPEK-a (Rusija je u OPEK-u posmatrač, a OPEK sada nije više ono što je nekad bio)...

ŠTA DA SE RADI: Iranski predsednik Ruhani i ruski Putin
Foto: FoNet/AP

Takođe, u izveštaju Ruskog instituta za strateške studije RISS, objavljenom sredinom septembra 2014, stoji da aktuelni pad cene nafte ima veze s jednim dogovorom između SAD i Saudijske Arabije. Glas Rusije piše da su se SAD i Saudijska Arabija izgleda dogovorile da smanjuju cenu nafte kako bi kaznile Rusiju. I na radiju Dojče vele objavljena je teorija da SAD i veliki proizvođači nafte hiperprodukcijom pokušavaju da ekonomski pritisnu dva trna u oku Vašingtona – Rusiju i Venecuelu, kojoj je za izbalansiran budžet (78 odsto se puni od prihoda od nafte) potrebna cena nafte na tržištu od 162 dolara po barelu i koju trese veoma visoka inflacija od 1000 odsto. U Venecueli vlada nestašica mnogih proizvoda uključujući i toalet-papir, a protesti protiv predsednika Nikolasa Madura po nekim procenama vode u duboku političku krizu, sukobe i regionalnu nestabilnost.

Prema procenama Dojče bank iz 2014, dakle iz vremena kada je cena nafte padala, ali bila za sadašnje pojmove na visokom nivou od 85 dolara za barel, Rusiji je bila potrebna cena nafte od oko 100 dolara po barelu kako bi imala izbalansiran budžet.

Nafta čini veliki deo prihoda budžeta zemalja izvoznika nafte – po proceni MMF-a više od polovine budžeta u većini zemalja izvoznika, a čak 80 do 90 odsto u nekim zemljama kao što su Irak, Katar, Oman, ili Ekvatorijalna Gvineja, te nemim zemljama na Bliskom istoku i u Severnoj Africi (Libija).

Ekonomisti Dojče banka analizu proširuju i na Nigeriju kojoj bi za balans budžeta bila potrebna cena nafte od 126 dolara za barel, a procene kažu da su devizne rezerve Nigerije veoma tanke.

Da li će neko biti iznenađen kada tamo eksplodira neka nova kriza?

KORISTI I ŠTETE OD JEFTINE NAFTE

Povremeni talasi vrtoglavog rasta cene nafte izazvali su u prethodnim decenijama dugoročne reakcije u zemljama potrošačima: mnoge zemlje su počele da istražuju vlastita nalazišta nafte i da uvode mere štednje energije, stavljaju bolju izolaciju u novogradnji i poboljšavaju izolaciju u mnogim starijim kućama, počele su da poboljšavaju energetsku efikasnosti u industrijskim procesima i proizvode automobile sa većom efikasnošću. Propagirano je i propisivano okretanje ka alternativnim i održivim izvorima energije. Naglašavano je da nalazišta nafte pri aktuelnoj stopi eksploatacije mogu trajati samo 53 godine.

Neki ukazuju i na to da je do sadašnjeg pada cena nafte došlo i zbog toga što su SAD zahvaljujući osvajanju novih metoda (proizvodnja nafte iz škriljaca, tzv. *fracking*) smanjile zavisnost od uvoza nafte (u 2005. su iz sopstvenih izvora zadovoljavale 35 odsto svojih potreba, a 2015. čak 61 odsto).

Jedan autor nemačkog lista "Cajt" je pre godinu dana pominjao i to da Saudijci snižavanjem cene nafte hoće da obesmisle dobijanje nafte iz škriljaca, pošto se eksploatacija fosilnih goriva iz uljanih škriljaca ili naftnog peska isplati samo kod visokih cena nafte.

Ovog januara stizale su vesti o tome da Amerikanci zatvaraju neke od nerentabilnih bušotina, ali i da brže od drugih pojeftinjuju tehnologiju eksploatacije. Mnogi su izražavali očekivanje da će američke kompanije koje rade na eksploataciji škriljaca da uspore proizvodnju, ali one to još nisu učinile, pokazale su se mnogo otpornijim nego što se pretpostavljalo. Sa druge strane, Kompanija BP je objavila da će otpustiti 600 radnika na platformama u Severnom moru, a 4.000 u svojim globalnim ispostavama.

Mnoge zemlje uvoznice nafte imaju i sopstvenu proizvodnju: na primer Brazil, Indonezija, ili Velika Britanija u Severnom moru, gde su u novim okolnostima prihodi od poreza počeli da padaju drastično. U SAD pogođene su države u kojima se proizvodi nafta, kao što su Teksas i Dakota.

Razvijenim zemljama potrošačima nafte pojeftinjenje nafte omogućuje da smanje poreze, da finansiraju javne službe, da smanjuju troškove u petrohemijskoj industriji, u proizvodnji plastike, sintetike ili veštačkih đubriva. Korist će se osetiti u svim vrstama transporta, što posledično ima uticaja na sve proizvodne grane. Jedna računica kaže da je u 2014. i 2015. tadašnje sniženju cene nafte na 50 dolara za barel britanskoj ekonomiji uvećalo rast za jedan odsto. Padajuća cena nafte, dakle, dovodi do nove redistribucije prihoda sa prodavaca ka kupcima, od siromašnih ka bogatima.

Globalna recesija i smanjenje tražnje koje je dovelo do nižih cena sirove nafte, čini manje atraktivnim dugoročne projekte na alternativnim izvorima energije kao što je solarna, pretvaraju u praznu priču Kjoto protokole o ograničavanju fosilnih goriva, u bajke za plašenje dece pretvaraju procene o efektima globalnog zagrevanja kao i opomene da pri sadašnjem tempu eksploatacije rezervi ugljovodonika ima samo za 53 godine. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

Neće biti nove svetske

O padu na svetskim berzama, ceni nafte, usporavanju rasta Kine i kako to utiče na Srbiju

"Ovo što se dešava sa berzama u poslednjih mesec dana jeste posledica dva faktora: očekivanog usporavanja privrednog rasta Kine i pada cena nafte i sirovina", kaže dr Goran Nikolić na pitanje šta se događa sa svetskim berzama u poslednje vreme. Ruska berza nastavlja slobodan pad, kineska berza je, nakon velikog pada u junu i avgustu, opet krenula nadole, pad su zabeležile i američke i evropske berze, što je pokrenulo govorkanja o novoj svetskoj ekonomskoj krizi, sličnoj onoj iz 2008. Međutim, Goran Nikolić, ekonomista iz Instituta za evropske studije, ovim povodom citira čuvenog ekonomistu Džozefa Stiglica: "Uvek postoji jaz između onoga što se dešava u realnoj ekonomiji i onoga što se dešava na finansijskim tržištima."

"Procena Goldman Saksa jeste da će pogoršano stanje u Kini, koja usporava, ali ne katastrofalno, u najgorem slučaju uticati sa 0,2 odsto na privrede SAD, Evrope i Japana, u tzv. *spill-over* efektu. Dakle, ako je očekivani rast SAD, po MMF-u, za 2016. 2,6 odsto, biće 2,4 odsto. Šta je tu, po meni, ključno? Kina premešta svoj fokus sa investicija na potrošnju. Visoke stope investicija, više od 40 odsto BDP-a, i dan-danas su karakteristične za Kinu, ali potrošnja raste, i tek nedavno je tercijarni sektor (usluge) pretekao sekundarni sektor (industrija i građevinarstvo). Za zapadne ekonomije je to potpuno neshvatljivo, jer je njihov tercijarni sektor tri do četiri puta veći od sekundarnog. Jesu u prethodnim sedmicama dve najveće kineske berze izgubile pet hiljada milijardi dolara, i jeste da je kineski rast najsporiji još od 1990. godine, ali i dalje je to rast od 6,9 odsto u 2015", kaže Nikolić.

"VREME": Koliki je taj jaz između dešavanja na berzi i u realnoj ekonomiji, kojeg spominje Stiglic?

GORAN NIKOLIĆ: Anglosaksonske zemlje su, da tako kažemo, berzocentrične, nasuprot svim ostalim zemljama koje su bankocentrične – među njih spadaju i Nemačka i Kina. Berza je bitna u Americi i u Britaniji, jer kompanije dobar izvor prihoda ne obezbeđuju preko kredita, nego emitovanjem svojih korporacijskih obveznica na berzi. Pogledajte primer Srbije – berza je mrtva, i šta mi možemo da zaključimo o privredi Srbije na osnovu njene berze? Ako pogledamo indeks Šangajske berze, on je sredinom 2007. godine bio oko 6000 poena, a danas je on na oko 2900. Dakle, upola je manji, a od 2007. do danas Kina je imala neverovatan rast, u proseku devet odsto godišnje. To govori o značaju berze u Kini u odnosu na kinesku privredu.

Pa ipak, postoje mišljenja da je svet opet na ivici neke nove ekonomske krize.

Pojavila se informacija da na sledećem sastanku FED-a, u martu, sigurno neće doći do novog povećanja kamatnih stopa. Dakle, to se pomera za jun, a pitanje je da li će to uraditi i u junu. Prema tome, iako su samo minimalno podigli kamatne stope krajem 2015, oni već staju sa tom restriktivnijom monetarnom politikom. To govori da će SAD biti spremne da ponovo upumpaju novac ako dođe do nekog novog udara. Oni su 2008. i 2009. primenili kejnzijanski recept, upumpali su novac, što je mera koju, nažalost, nisu upotrebili 1929. godine. Banke ne drže novac u sefu, dale su ga nekome, i svaka bankarska kriza zahteva intervenciju države, kao krajnjeg garanta (*lender of last resort*).

To se sada događa i u Evropi, koja raste oko jedan i po odsto godišnje, što možda deluje malo, ali je veliko pitanje da li evrozona može da postigne stopu rasta koja je znatno iznad tog nivoa. Šta je tu ključno? Privrede zapadnih ekonomija imaju staro stanovništvo i velika socijalna davanja. Pritom, nije reč samo o penzijama nego i o lečenju – više košta lečenje za poslednjih šest meseci života, nego za ceo prethodni penzionerski staž. To je strukturni faktor koji ove ekonomije tera na niže stope rasta.

Drugi faktor je pogoršana demografija u smislu manjeg udela radno aktivnog stanovništva, što je povezano sa prethodnim, a treći faktor je pitanje koje se sve češće postavlja – da li je došlo do usporavanja tehnološkog napretka? Da li je onaj zlatan period od 1946. do 1973. bio samo izuzetak? Recimo, misija Apolo, kojom je čovek otišao na Mesec, danas ne bi bila moguća iz bezbednosnih razloga. Danas niko ne bi smeo da pošalje čoveka na Mesec, jer bi se to smatralo velikim rizikom. Na primer, Amerikanci su krajem šezdesetih izbacili "boing 747", što bi danas iz bezbednosnih razloga bilo nedopustivo. Dan-danas je to vodeći širokotrupni avion u svetu – svakako uz neka tehnološka unapređenja, ali to je suštinski isti avion. Brzina aviona tada i danas je skoro ista. Konkord je ukinut. Ali, treba reći i da je bezbednost podignuta na mnogo veći nivo. Samo u Jugoslaviji je do 1981. palo nekoliko aviona, a posle toga – nijedan.

Mnogi smatraju da je tehnološko usporavanje posledica fenomena *low-hanging fruits*, odnosno činjenice da se voće sa donjih grana najbrže i najlakše skuplja, a kako ideš dalje, odnosno više, sve je teže. Čak nije ni toliko bitan tehnološki domet inovacija, već njegova komercijalizacija. PC i mobilni telefoni su izvanredna stvar, ali njihov uticaj na ekonomski rast je relativno mali, neuporediv sa elektrifikacijom, automobilskom ekspanzijom, železnicom u 19. veku, ili rastom hemijskog kompleksa u pedesetim godinama 20. veka.

Da se okrenemo drugom faktoru, osim Kine, a to su pad cena nafte i sirovina. Nafta je otišla ispod 30 dolara, a procenjuje se da bi ulazak Irana na tržište nafte mogao još da spusti cenu. Zašto cena nafte toliko pada i zašto je to loše za ekonomiju koja dobija jeftin energent?

Za ekonomiju je to dobra stvar, loša je za berze, jer, *Exxon* mora da padne, na primer. Kapitalizacija *Exxona* je sada manja od onoga što on ima u rezervama nafte. To je loše za te kompanije, kao i za desetak zemalja koje se oslanjaju na naftu, poput Saudijske Arabije, Katara, Kuvajta, »

ekonomske krize

Rusije... Ali, da nije kartela OPEK, koji je formiran šezdesetih, a postao vrlo efektivan sedamdesetih godina, cena bi bila još i niža. Na primer, cena proizvodnje nafte u ruskim kompanijama je između pet i 15 dolara po barelu. Ipak, prognozira se da će doći do oporavka cene nafte – pitanje je koliko Iran može da izbaci nafte na tržište. Drugo, kineska privreda je u 2015. godini imala maksimalan uvoz nafte, 6,7 miliona barela, što je oko osam odsto od ukupne svetske proizvodnje – uprkos usporavanju, njene potrebe za naftom će rasti.

Dakle, po vama, neće doći do nekog dramatičnog pada svetske privrede, ako ga uopšte i bude. Gde je Srbija u celoj priči?

MMF prognozira da će, nakon rasta od 3,1 odsto u 2015, svetska privreda ubrzati na 3,4 odsto u 2016, uprkos nekim rizicima – uprkos rastu američkih kamatnih stopa i jačanju dolara, što može da pogodi visoko zadužene zemlje, uprkos mogućim geopolitičkim tenzijama, i uprkos izvesnom usporavanju Kine (na 6,3 odsto u 2016, što je za našu ekonomiju naučna fantastika). Dakle, ne samo da se ne govori o padu, niti o usporavanju već se predviđa ubrzanje rasta. Nas mnogo više zanima rast evrozone koji je projektovan na 1,7 odsto ove godine, nego što nas zanima pad cene nafte – to je dobro za nas, jer je uvozimo.

Možemo i još neku akcizu da nakarikamo.

To je odlično. Po meni – akcize su praktično porez na bogatije, a i uvoz automobila stagnira. Samo je važno da se ne pređe granica koja dovodi do šverca. To je mera – povećavaj akcize, pa ko hoće da vozi, neka vozi.

Ali, smanjiće se ukupan prihod od tih akciza, uprkos njihovom povećanju?

Pa neka se smanji, neka građani manje troše, to je dobro. Ionako uvozimo tu naftu. Stvari su jednostavne, a ljudi ih namerno zakomplikuju. Akcizama se finansira socijalna država, to je jedan od najpravednijih načina. Sirotinja nema kola.

Pa to će i na privredu na utiče, neće samo na sirotinju.

Hoće, ali koje su alternative? Može da se podigne PDV – i to je bolje, nego da se podigne poresko opterećenje rada. Ja sam za to da se posle akciza podigne i PDV, ionako nam je inflacija niska. Najveće stavke u punjenju budžeta, osim doprinosa, jesu PDV i akcize, te na te dve stavke treba namaći dodatne pare, a ne smanjivati penzije i plate. Naš PDV je među najnižim u evropskim okvirima, naša cena benzina je jedna od najnižih. Ali, osim toga, nama je mnogo važno šta se događa u Evropi. Verovatno će se produžiti rok za kvantitativne olakšice, što nam ide u prilog. Što je više novca u opticaju, postoji veća mogućnost da se neki potencijalni investitor zaduži i ovde nešto pokrene. Sa druge strane, ako pada rast u Evropi, nama se automatski smanjuje izvozna tražnja. Nije reč samo o EU, nego i svim zemljama koje teže EU, odnosno zemljama okruženja.

U nedelju smo saznali da će biti parlamentarnih izbora u ovoj godini, koji nisu bili predviđeni Zakonom o budžetu. Kako će izbori uticati na privredu i kako će MMF gledati na novu situaciju?

Ne verujem da će MMF imati razumevanje za izbore, ali mislim da će Srbija dobiti prelaznu ocenu u februaru, kada misija MMF ponovo dođe. Inače, ja sam protiv otpuštanja ljudi iz javnog sektora, što je sledeća mera koja treba da bude urađena. Mislim da je to uništavanje srednjeg sloja, a i socijaldemokratski sam orijentisan, pa mi ta politika nije bliska. Broj zaposlenih u javnom sektoru je takav da imamo jedan od najskromnijih javnih sektora u Evropi. Prema svom broju, on je čak i efikasan, s obzirom na to koliko malo ljudi u njemu radi. Pogledajte brojke – imamo sedmoro zaposlenih u javnom sektoru na 100 stanovnika. Zemlje Centralne i Istočne Evrope imaju osmoro, a Zapadna Evropa još i više. Ceo taj koncept smanjivanja javnog sektora je nehuman, i vodi brigu samo o našim kreditorima, da njih isplatimo. Tome MMF i služi, ali treba stvari nazvati svojim imenom.

Ta pozicija MMF-a i Fiskalnog saveta je legitimna, ali treba da kažu da su prioritetni interesi kapitala i da su njihovi krediti svetinja, a standard stanovništva nije. Kada je reč o preduzećima u restrukturiranju, MMF i Svetska banka su zainteresovani da se ona pogase, da bi se očistilo tržište i da bi mogao da dođe neko drugi. Isti je slučaj sa zahtevima da

Fotografije: M. Milenković

se spreči država da subvencioniše neka nerentabilna preduzeća. To je sa aspekta jedne slobodne tržišne privrede potpuno racionalno. Međutim, problem je što se ta pravila ne primenjuju na sve, tako da neko može da spasava svoju auto-industriju, neko može da spasava svoje metalurške kompanije, a neko kao mi ne može.

Pomenuli ste subvencije. Sve su šanse, ako je verovati anketama, da će ista stranka opet formirati vladu. Sa te strane, da li bi se uopšte mogla zamisliti drugačija ekonomska politika u Srbiji – još je na snazi ista ona "dinkonomija" koju imamo godinama, sa subvencionisanjem radnih mesta kao načinom privlačenja investitora.

Subvencije su smanjene, nažalost, više nema takvog obima subvencionisanja. To je po meni bio dobar način, jer nema drugog – mi smo zemlja koja praktično nema nikakve resurse, skoro nikakve komparativne prednosti, i nema drugog načina da uposli radnu snagu. Nema tu mnogo filozofije, ja sam to podržavao uvek, i mislim da je to dobra politika.

Zar se neće investitori mnogo bolje privući efikasnom državom i pravosuđem, nego davanjem subvencija?

To je tačno, ali nije realno. Postoji engleska priča o tome kako se jedna devojka, da bi se udala, priprema i uči kako treba da se ponaša u visokom društvu. I na to potroši 10-20 godina, a onda više nije devojka. Zar mislite da je realno da Srbija napravi takvu pravnu državu koja će da privuče investitore? Ali jeste realno da platiš da neko dođe, bolje je to, nego ništa. Sve nemačke i italijanske investicije koje su došle, to su sve dobre priče, kompanije koje zapošljavaju po više stotina ljudi, sve su izvozno orijentisane, imaju obezbeđeno tržište, matičnu kompaniju u inostranstvu, i sve je u skladu sa evropskim standardima, osim plata. Zar to nije bolje, nego da nema ničega? Ne mora da radi ko neće, niko ga ne tera.

Priča se stalno o poljoprivredi, pa koja se to zemlja obogatila od poljoprivrede? Mađarska je 4,5 puta veća od Vojvodine, živeli bi oni od poljoprivrede da je to tako. Nijedna jedina zemlja na svetu nije bogata od poljoprivrede, niti može biti. Jadna je ta zemlja u kojoj je poljoprivreda glavna aktivnost, takvih ima dosta po supsaharskoj Africi. Takođe, naše tržište je toliko malo da ne može skoro nijedan proizvod da preživi ako nema obezbeđeno izvozno tržište, osim nekih prehrambenih proizvoda – jednostavno, nema ekonomije obima, to ne mogu ni mnogo veće zemlje.

Po meni, jedna od razumnih promena politike bila bi promena kursne politike, kurs mora biti daleko fleksibilniji, s obzirom na to da je dinar precenjen. To je način da se uravnoteži budžet, da se smanji uvozna tražnja i podstakne izvoz. U 2015. deficit je bio oko 1,5 milijardi evra, toliko smo se novih para zadužili, čak ne računajući negativne efekte rasta dolara. Dakle, mi smo prošle godine pojeli više nego što smo proizveli za 1,5 milijardi evra (a i ove ćemo), a to nam je najbolja godina posle ne znam koliko vremena. Mislim da treba ubrzati prilagođavanje tako što će se depresirati kurs. Naravno, protiv toga je kapital, protiv toga su banke, nije to ni politički popularno.

Znači, to je realno isto onoliko koliko je realno da Srbija postane efikasna pravna država.

Moje je da kažem. Ali, države koje su danas bogate, sve su prvo postale bogate, pa su tek onda postale pravne države. Ne treba to zaboraviti. Kažu, napravite pravnu državu, pa ćemo doći. Napravite infrastrukturu, pa ćemo doći. Mislim da u Evropi nema mnogo takvih reona kao što je Srem, koji ima fenomenalnu infrastrukturu. Što ne naprave svi fabrike u Sremu? Imaju aerodrom, auto-put gde god se okreneš, imaju reku, imaju ravnicu, ljudi su radi da žive u Sremu... Srem i jeste najuspešniji, u Sremu su i Inđija, i Pećinci, i Stara Pazova, ali može Srem još da raste, ima i tamo nezaposlenih. Dakle, ako neko hoće infrastrukturu, neka ide u Srem, a ne da mi sad pravimo auto-put da bi neko došao da investira, nemamo račun za to.

Pomenuli ste dug u dolarima. Prvo je, pred kraj 2015, guvernerka rekla da će "zahvaljujući povoljnom zajmu od UAE" država pokriti sve dolarske obaveze u 2015. i 2016. godini, "čime je zaštitila sebe od promene vrednosti te valute". Potom je premijer početkom ove godine rekao da jačanjem dolara naš dug raste "samo u knjigama", a ne i suštinski. Moram da priznam da ja ovo ne razumem. Arapski zajam je takođe dolarski, i mi ga moramo vratiti u dolarima, tako da nas i te kako pogađa jačanje dolara?

Ako je ovo strukturna, dugoročna promena kursa dolara, "korekcija", kako kažu Amerikanci, onda je ovo za nas loša stvar. Kod nas je skoro sve povezano sa evrom. To u čemu si se zadužio, to nema veze, bitno je u čemu stvaraš vrednost, u čemu prikupljaš poreze, a evro i dinar su praktično vezani. Ako se dolar vrati na tu vrednost na kojoj je prethodno bio, onda ovo zaista jeste samo računovodstvo. A ako se ne vrati, onda to nama predstavlja realan izdatak. Šta je dugoročno ravnotežni kurs dolara i evra, mi to ne znamo. Država prikuplja prihode u dinarima, koji je povezan sa evrom, i zato je veoma loše što smo se zadužili u dolarima, cena tog duga je ispala mnogo veća. Bivši ministar Lazar Krstić je tada izjavio "da nismo uzeli ovaj kredit, mi bismo morali da se zadužimo", kao i da je to bio maltene poklon, a danas ispada da je to jedan od najskupljih zajmova koje smo uzeli. To jeste bilo povoljno kada je kredit uziman, ali bili su povoljni i krediti u švajcarskim francima, pa vidimo kako je danas. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

Indeks Šangajske berze je sredinom 2007. godine iznosio oko 6000 poena, a danas iznosi oko 2900. Od 2007. Kina beleži neverovatan rast od u proseku devet odsto godišnje. To govori o značaju berze u Kini u odnosu na kinesku privredu

Od Litvanije

Jedni u Transatlantskom trgovinskom i investicionom partnerstvu (TTIP) između EU i SAD vide pojednostavljivanje trgovinskih procedura, ukidanje ili snižavanje carina, veći stepen saradnje u donošenju propisa, otvaranje novih radnih mesta i, na osnovu svega toga, konačno prevazilaženje svetske ekonomske krize iz 2008. Drugi pak strahuju da se iza brda valja snižavanje socijalnih, ekoloških i demokratskih standarda, a sve u korist moćnih multinacionalnih korporacija

Ideju i početak razgovora o TTIP-u su još 2013. godine na marginama Samita G-8 obelodanili prvi čovek Amerike Barak Obama, britanski premijer Dejvid Kameron i tadašnji čelnici Evropskog saveta i Evropske komisije, Herman van Rompej i Žoze Manuel Barozo. Inicijatori su završetak ovog posla najavljivali već za narednu godinu, a ubrzo potom su ga odložili za kraj 2015. Početkom 2016. proces se vidno zahuktao, ali je rezultat i dalje neizvestan. Glavni američki pregovarač Den Mulejni najavio je da će neformalni sastanci na kojima se usaglašavaju stavovi dve strane biti sve učestaliji, da se postizanje sporazuma mora ubrzati i da je poželjno da se konačna verzija usvoji do kraja drugog predsedničkog mandata Baraka Obame, jer bi naredna administracija mogla imati druge prioritete. Početak dvanaeste runde pregovora očekuje se već narednog meseca.

Taj dokument dodatno bi ojačao veze Evropske unije sa njenim najznačajnijim političkim saveznikom i najvećim izvoznim tržištem. Radi se, naime, o najvećem bilateralnom sporazumu u istoriji EU o "jedinstvenom kolosalnom tržištu od Litvanije do Havaja". Gotovo bez trgovinskih poreza i sa olakšanim poslovanjem između dva bloka trebalo bi da se podstakne ekonomski rast, stvori više radnih mesta, podigne nivo saradnje pri donošenju novih standarda i propisa, modernizuju pravila svetske trgovine i stvori efikasna laboratorija za buduća globalna pravila. Ovim usaglašavanjem smanjili bi se regulatorne prepreke i troškovi potrebnih testova i prilagođavanja za proizvode koji se plasiraju na obe strane Atlantika.

do Havaja

Konkretno, velike industrije poput automobilske, tekstilne, informacione i farmaceutske izdvajale bi manje sredstava za poslovanje na oba tržišta, a mala i srednja preduzeća bi sa mnogo manje rizika mogla da se okušaju na suprotnoj obali. "Rezultati bi trebalo da budu: više trgovine, ekonomski rast, više proizvoda koji će u budućnosti biti jednako zdravi, bezbedni i ekološki kao što su to danas", stoji u saopštenju Evropske komisije.

Ivana Lazarević, ekonomistkinja zadužena za praćenje napretka u pregovorima o uspostavljanju TTIP-a ispred Evropskog pokreta u Srbiji (EPuS), za "Vreme" objašnjava da EU i SAD danas ostvaruju oko 60 procenata svetskog BDP-a i oko trećinu svetske trgovine i da će ovaj sporazum biti primenljiv na oko 820 miliona stanovnika.

Procenjuje se da će potpisivanje sveobuhvatnog sporazuma (tj. sporazuma koji uključuje i carinske i necarinske barijere) doneti ekonomski rast EU od 119 milijardi evra, a SAD-u 95 milijardi evra godišnje. "U javnosti se često ove cifre prevode u rast prihoda domaćinstava od 545 evra u EU i 655 evra godišnje u SAD. Očekuje se da će ostatak svetske privrede ostvariti dodatan rast zahvaljujući TTIP-u u iznosu od 100 milijardi evra kao rezultat pojačane transatlantske trgovine. Što se plata tiče, trebalo bi da porastu za 0,5 odsto u EU i 0,4 u SAD", objašnjava Lazarevićeva.

TROJANSKI KONJ KORPORATIVNE MOĆI

Međutim, pregovori su izazvali ozbiljan otpor u javnosti. Objedinjenu peticiju protiv TTIP-a i srodnog sporazuma između EU i Kanade (CETA) do sada je potpisalo 3.381.486 Evropljana. Peticiju je pokrenula Evropska građanska inicijativa – alijansa iza koje, kako se na njenom zvaničnom sajtu tvrdi, stoji oko pet stotina drugih organizacija.

Vruća medijska tema TTIP je postao još nakon protesta koji su lane održani širom Nemačke, pa u Amsterdamu, Parizu, Madridu, Briselu, Malti, Stokholmu, Malmeu, Londonu, Zagrebu i mnogim drugim gradovima. Najmasovniji protest bio je u Berlinu 13. oktobra, kada je na ulice prema zvaničnim podacima izašlo 150.000, a prema navodima organizatora 250.000 ljudi. Protivnici predstavljaju TTIP kao američkog trojanskog konja koji "ispod žita" donosi snižavanje socijalnih, ekoloških i demokratskih standarda i tvrde da ovaj trgovinsko-investicioni aranžman kroje konsultanti koji rade za velike multinacionalne korporacije. Njihovo osnovno uverenje je da je borba za i protiv TTIP-a u osnovi borba između korporativne moći i interesa naroda i planete i da ako dil prođe, prvi dobijaju, a drugi neminovno gube.

Mnogi su ovaj sporazum videli i kao jačanje strateškog partnerstva dva vojna saveznika. Britanski "Ekonomist" se 17. oktobra kritički osvrnuo na pokušaje da se TTIP "proda" kao strateški važan jer učvršćuje zagrljaj dve najveće demokratske sile u nestabilnim vremenima, zbog čega ga neki nazivaju i "ekonomski NATO". Kao ilustracija ovog stava, u tekstu se navodi izjava nemačke kancelarke Angele Merkel koja kaže da je TTIP ubedljiviji strateški nego ekonomski. Autor smatra da ako se bilateralni ili regionalni sporazumi oslanjanju na vrednosti, a ne na ekonomiju, postoji rizik od otuđenja onih koji su ostali izvan i "trovanja" multilateralnog sistema "koji je već bolestan".

NEDEMOKRATSKA PRIRODA PREGOVORA

Prva na meti kritike šire javnosti bila je nedemokratska priroda pregovora o TTIP-u, koji su se na početku vodili u potpunoj tajnosti. Ivana Lazarević kaže da su primedbe o nedostatku demokratskog legitimiteta bile naročito osnovane kada su pregovori počinjali i »

odvijali se iza zatvorenih vrata. "Čak je i Evropski parlament bio u mraku što se tiče toka i sadržine pregovora. Srećom, pritisak javnosti, organizacija civilnog društva iz EU i SAD, ombudsmana Evropske unije i samih parlamentaraca doprineo je da se sa pregovora o TTIP-u u nekoj meri ukloni veo tajnosti. Sada EK redovno objavljuje sva dostupna dokumenta, izveštaje i preglede za svako od poglavlja o kojima se pregovara. Ovakav vid transparentnosti može se oceniti kao presedan."

Sa druge strane, Dojče vele je 4. novembra pisao da se izvodi iz teksta pregovora o TTIP-u mogu pročitati samo u američkoj ambasadi u Berlinu, u čitaonici koja je za tu priliku otvorena dva puta nedeljno na po dva sata i to za maksimalno dve osobe. Pregledi su, međutim, dostupni i u dobro obezbeđenim sobama u Briselu i u nekoliko američkih ambasada u Evropi. "U ovim prostorijama zabranjena je upotreba telefona i uređaja za skeniranje. Čitalac dobija samo olovku i papir na kome može da napiše svoje ime i komentar", obelodanio je nekoliko dana kasnije "Indipendent".

Žestoka debata koja se rasplamsala u medijima podstakla je Evropsku komisiju da na nekoliko jezika pripremi publikaciju "Deset mitova o TTIP-u – Odvajanje činjenice od fikcije" (http://trade.ec.europa.eu). Slikovito, mada pomalo šturo, obrađene su sporne teme poput privatizacije javnih službi, uvoza hormonski tretirane govedine, snižavanja standarda, mogućnosti da moćne kompanije tuže vlade članica EU... Sve češći prigovori liberala zbog tajnosti koja prati pregovore "odveli" su 3. decembra Ceciliju Malmstrom, evropsku komesarku za trgovinu, koja se nalazi na čelu pregovaračkog tima EU, na skup održan u Fondaciji "Fridrih Nojman" za podršku liberalnim snagama, između ostalog i u političkim partijama u Berlinu. Tom prilikom ona je odlučno najavila preokret u odnosu spram javnosti: "Jedini liberalni odgovor jeste: potrebno nam je što je moguće više transparentnosti. Pristup informacijama o političkom procesu je suštinski za funkcionisanje demokratije. Zato smo TTIP učinili najotvorenijim bilateralnim pregovorima o slobodnoj trgovini u svetu..."

PILIĆI NATOPLJENI HLOROM

Pored sumnje u demokratski legitimitet samog procesa pregovora, do usijanja u štampi na Starom kontinentu došlo je i zbog spekulacija oko njegovog sadržaja. Najveća prašina se digla upravo oko genetski modifikovane hrane, upotrebe nedozvoljenih pesticida, programa za rešavanje sporova između država i investitora, privatizacije javnih preduzeća koja raspolažu strateškim resursima, frekinga... Tenzija je porasla do te mere da se pisalo da je "TTIP zamka koja će naterati hlorom natopljene pilića niz grlo Evropljana, a pumpe za freking na njihovo zemljište" ("Ekonomist", 17. oktobar 2015).

Nemački i austrijski štampani mediji prednjačili su u isticanju mogućnosti da TTIP širom otvori vrata Unije za genetski modifikovanu hranu sa prekoatlantskog tržišta. U brojnim tekstovima isticalo se da približavanje standarda o bezbednosti hrane i životne sredine znatno labavijim američkim propisima otvara vrata za GMO, za govedinu u kojoj se nalaze u Evropi nedozvoljeni hormoni rasta i upotrebu 80 pesticida koji su dozvoljeni u SAD. Ključna razlika je i u tome što za sada u Evropi kompanija mora da dokaže da je supstanca koju upotrebljava sigurna, dok u Americi može koristiti bilo koju sve dok se ne dokaže da je štetna.

Na pitanje da li TTIP zaista donosi snižavanje bezbednosnih standarda u prehrambenoj industriji i potrošačkoj korpi, sagovornica "Vremena" odgovara: "Pritisak javnosti je veliki baš zbog takvih oblasti. Sa obe strane dolaze uveravanja o tome da će se raditi isključivo na ujednačavanju standarda naviše, odnosno da će se poštovati propisi partnera koji garantuju veću zaštitu zdravlja, bezbednosti i prava građana. GMO je jedna od takvih tema. Najnovija odluka EU je da dozvoli zemljama članicama da same odlučuju o tome hoće li dozvoliti ili zabraniti proizvodnju od genetički modifikovanih organizama. Svaki proizvod ove vrste, bilo da je iz EU ili SAD, mora da dobije dozvolu Evropske agencije za bezbednost hrane u saradnji sa naučnim telima zemalja članica. To neće biti promenjeno ukoliko TTIP bude potpisan."

U izveštaju o oktobarskim pregovorima koji je 6. novembra objavljen na sajtu

Foto: Reuters

Trgovina između EU i SAD

Smer	Dobra	Usluge
EU – SAD	288	159
SAD – EU	196	146

EK potvrđuje se da je EU predložila da se u okviru TTIP-a uspostavi čvrsta saradnja između EU i SAD sa ciljem smanjenja prisustva antibiotika u proizvodima životinjskog porekla. Za sada može samo da se nagađa da li će se američka strana saglasiti ili će se pokazati da su skeptici bili u pravu.

REVIZIJA ILI KOZMETIČKE PROMENE

Protivnike sporazuma naročito je brinuo i deo o dodatnoj zaštiti investicija. Smatrali su da će se s njegovom pravosnažnošću "staviti tačka" na ekološke i standarde zaštite potrošača. Oni su pretpostavljali da će nakon zaključenja TTIP-a kompanije po ISDS sistemu rešavanja sporova između države i investitora moći da tuže EU ili neku njenu članicu čak i u slučaju da izgube profit zbog, na primer, uvođenja oštrijih propisa u interesu zaštite potrošača i prirodne sredine. To bi doprinelo u najmanju ruku prolongiranju, ako ne i odustajanju od njihovog donošenja. ISDS je na lošem glasu i zbog toga što je multinacionalnim kompanijama omogućavao da "zaobiđu" lokalne sudove i da pred međunarodnim arbitražnim komisijama osporavaju zakone, pravila i sudske presude suverenih država. Upravo zato je u julu prošle godine Evropski parlament usvajanje rezolucije koja podržava TTIP uslovio zamenom ISDS-a nekim

Šansa za mala i srednja preduzeća

U pregledu poglavlja pregovora koji je Evropska komisija objavila pod naslovom "Unutar TTIP-a" stoji da mala i srednja preduzeća čine okosnicu ekonomije EU, zapošljavajući dve trećine ljudi koji rade u privatnom sektoru i kreirajući više novih radnih mesta nego bilo koji drugi deo privrede. Preko 600.000 takvih firmi direktno izvozi robu izvan EU i zapošljava šest miliona ljudi, suočavajući se sa istim barijerama kao velike kompanije koje raspolažu sa mnogo više zaposlenih i sredstava.

Zbog toga će, kako se navodi, TTIP malim i srednjim preduzećima doneti otklanjanje carinskih i necarinskih barijera, pojedonostavljivanje carinskih procedura, smanjenje troškova nastalih zbog oprečnih standarda, poboljšanje zaštite imovinskih prava i intelektualne svojine. Takođe će im obezbediti tzv. onlajn šalter za informacije gde će moći da saznaju sve što je potrebno da bi izvozili ili investirali u SAD.

"Za razliku od velikih multinacionalnih kompanija, ove firme nemaju ni dovoljno zaposlenih, ni dovoljno vremena, kao ni novca za prilagođavanje duplim standardima i prekomernoj regulaciji, pa su zato za sada nepravedno blokirane na najvećim tržištima", stoji u ovom pregledu.

(u milijardama evra)

	Investicije	UKUPNO
	1.655	**2.102**
	1.536	**1.878**

drugim sistemom zaštite investicija.

"Promena koja se već desila jeste da je debata o ISDS-u dovela do ideje da se uspostavi novi stalni međunarodni sud koji bi se bavio sporovima ove prirode. U poslednjoj rundi pregovora održanoj u oktobru u Majamiju tema investicija bila je svesno skinuta sa dnevnog reda dok se ideja o novom sudu dalje ne razradi. Zanimljivo je da statistika govori o tome kako je većina presuda u sporovima između države i investitora donета u korist države.

EK je novi predlog teksta o zaštiti investicija i rešavanju investicionih sporova na tridesetak stranica javnosti obznanila 12. novembra, ali su ubrzo usledile nove kritike. "Indipendent" je u tekstu "Tri načina na koja će TTIP narušiti tvoja ljudska prava" pisao da su promene u odnosu na ISDS samo kozmetičke prirode.

DVOSTRUKA DEMOKRATSKA GARANCIJA

Bilo je reči i o tome da bi u EU u prvo vreme zapravo moglo doći do povećanja nezaposlenosti, jer bi mnogi poslovi mogli da budu prebačeni u SAD, gde su standardi rada i sindikalnih prava na nižem nivou. Očekuje se i da sindikati kakve poznajemo u Nemačkoj i Švedskoj posledično ostanu bez uticaja na međunarodne koncerne. Nasuprot tome Lazarevićeva ponavlja da prve procene govore o porastu broja radnih mesta na obe strane Atlantika.

"Reč je o radnim mestima u industrijama poput automobilske i farmaceutske ili o uslužnim delatnostima koje će profitirati snižavanjem carinskih i necarinskih prepreka", kaže Lazarevićeva i dodaje: "Da bi TTIP uopšte bio potpisan i primenjen, moraju da ga odobre zemlje članice pojedinačno, ali i Evropski parlament. Takav princip dvostruke demokratske garancije obezbeđuje svakoj od zemalja članica pojedinačno da dobro promisli i proceni da li je TTIP dovoljno dobar za nju. S druge strane, izvori prava EU govore o tome da, na primer, u oblasti zdravstvenih usluga nacionalne vlade imaju zadatak da se brinu o uslugama i načinu kako će ostvariti određeni nivo kvaliteta usluga. Suštinski načini funkcionisanja EU i zemalja članica neće biti promenjeni ukoliko TTIP stupi na snagu."

I Cecilija Malmstrom je još u toku poslednje runde pregovora 23. oktobra u Majamiju u novoj trgovinskoj strategiji podvukla da su glavni principi regulatorne saradnje da je "saradnja moguća samo ako nivo zaštite potrošača ostane isti ili se poveća" i da "bilo koja forma regulatorne saradnje neće promeniti niti će uticati na demokratske procese i regulative EU".

UTICAJ NA ZEMLJE KANDIDATE

Ukidanje većine tarifa trebalo bi da ima momentalni uticaj na povećanje zarade firmi koje posluju na ovim tržištima, kao i na smanjenje cena i veći izbor robe.

Očekuje se da TTIP ima suštinski uticaj i na ekonomije zemalja kandidata i potencijalnih kandidata za članstvo u EU: negativno, kroz skretanje trgovine, ili pozitivno, kako ove zemlje budu postajale deo evropskog unutrašnjeg tržišta.

Zahvaljujući ekonomskoj snazi EU i SAD, mali broj trećih zemalja bi, prema rečima Ivane Lazarević, mogao da "odbije" igru po pravilima koje TTIP postavi. Ona kaže da bi bilo dobro da Srbija pomno prati dešavanja oko ovog sporazuma kako ne bi iznenađena sačekala njegovu primenu, da treba da deluje proaktivno i ne čeka usaglašavanje domaće legislative sa pravnim tekovinama EU kako bi se naknadno prilagođavali. EPuS je, kaže Lazarevićeva, kao deo Međunarodnog evropskog pokreta, u saradnji sa Balkanskim fondom za demokratiju organizovao jednu od prvih rasprava na temu TTIP-a u Srbiji još u septembru 2014. godine, a ukoliko bude potpisan, TTIP će postati jedan od važnih delova u pregovaračkom poglavlju 30 koje se tiče spoljne trgovinske politike." ¶

IVANA STUPAR

CEO SPEKTAR LOGISTIČKIH USLUGA

DTS nije samo transport, već ceo spektar logističkih usluga, integrisanih u redovno poslovanje klijenta.

DTS nudi kompletan set usluga, transport, skladištenje, špediciju i manipulaciju robom.

dts **DELTA TRANSPORTNI SISTEM**

Žorža Klemansoa 37
11000 Beograd
Tel: (+381 11) 3314-305
Fax: (+381 11) 3314-316
www.dts.rs

ZORAN STANOJEVIĆ

Hemingvej Tvitera

Kada bi se brojali pratioci na Tviteru, Donald Tramp bi već bio republikanski kandidat za predsednika SAD, a na izborima bi najverovatnije pobedio Hilari Klinton. Na početku godine u kojoj se glasa Tramp ima okvirno 5,7 miliona pratilaca na svom zvaničnom nalogu, Hilari 5,16 miliona, ostali su daleko iza. Isto je i na Fejsbuku, s tim da su cifre nešto niže.

Donald Tramp ima najubedljivije vođstvo među kandidatima obe partije i mogao bi biti prvi partijski kandidat, ako ne i predsednik, koji se za to izborio na društvenim medijima. Sada se i oni koji su mu se podsmevali do jesenas presabiraju i analiziraju da li su njegovi visoki rejtinzi posledica (između ostalog) aktivnosti na mrežama ili su brojke na mreži pokazatelj nečije uspešnosti u realnom svetu. Odnosno, kako se (i da li se) pratioci transformišu u birače? To koliko birača vredi jedan pratilac saznaćemo u novembru, budući da lajkovanje i odlazak na biralište nije isto, a i ljudi vole da prate one s kojima se debelo ne slažu.

Osim što je zanimljivo, ovo pitanje je vrlo aktuelno u Srbiji gde politički rat na društvenim medijima nije stao od izborne kampanje 2012.

Donald Tramp za sebe tvrdi da je "Ernest Hemingvej od 140 karaktera" i da društvene medije razume bolje od svih protivkandidata. Ovo drugo mu svi priznaju, ovo prvo ne komentarišu sve i da se ne slažu. Jer mu rezultati još uvek govore u prilog.

Tramp tvrdi da svoje postove sam piše, a ako to i nije sasvim tačno, sigurno je da je svaki lično odobrio. Upućeni tvrde da su tvitovi koji se na nalogu pojavljuju kasno uveče definitivno njegovi, jer tada svi iz kampanje odu da se odmore. On je precizno odredio svoju ciljnu grupu i uspešno je gađa porukama. Ne obazire se na političku korektnost. Proziva, vređa, dobacuje, jednostavno rečeno ponaša se baš onako kako se od njega očekuje i po čemu prednjači među kandidatima budući da su i ostali krenuli tim putem.

Sviđalo se to nekome ili ne, Tramp je zaista našao pravu žicu. On na društvenim medijima nudi nešto novo i drugačije, angažuje se lično, spreman je na diskusiju u kojoj zaista učestvuje (#asktrump), greši, ispada povremeno glup i neinformisan (korisnici mu podmeću svašta, a on se uredno "prima"), ukratko – sav se daje i iskren je u tome što mu ide u prilog i kada mu ne ide u prilog (Trampov paradoks). A sve to dobro radi u kombinaciji sa svojim političkim stavovima i odgovara očekivanjima birača kojima se obraća.

Nije malo teoretičara kampanja koji misle da bi Tramp mogao da dođe do nominacije uz minimalno korišćenje drugih medija sem društvenih. Recimo, do sada je na televizijske reklame potrošio sto puta (!) manje novca nego Džeb Buš, a rejting mu je oko šest puta veći.

U jednoj stvari Tramp zaostaje za kandidatom demokrata Bernijem Sandersom, a to je brzina sticanja novih korisnika. Tokom dvosatne televizijske debate u oktobru Sanders je stekao čak 35.000 novih pratilaca, što je dosadašnji rekord. Interesantno je da je Hilari Klinton kandidatkinja sa najvećim brojem lažnih pratilaca, svojevrsnih botova.

Ko ne nudi ništa novo, "štekuje" se i nije spreman lično da se istakne, nema šta ni da traži na društvenim medijima. Donald Tramp pokušava da dokaže da takav nema šta da traži ni na izborima. Još jedan Trampov paradoks je da bi oni koji ga ne podnose trebalo da se raduju njegovom uspehu u tom dokazivanju.¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije, uplatnicom	iz sveta, karticom
1 broj sa PDF-om	—	1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	23 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	30 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	37 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	50 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog. PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com,** faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na **VREME, Trg Republike 5, Beograd,** sa naznakom za šta je uplata izvršena. **Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt.** Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME **isključivo na račun broj 160-302538-91**. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (podatke možete naći na istoj veb adresi). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

Usluge internet pretplate na VREME vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

Kont

Pedeset od pedeset godina života živiš u umereno-kontinentalnom klimatskom pojasu, i još se nisi srodio s nekim njegovim prirodnim i neizbežnim svojstvima? Pa, biće da to ne govori predobro ili o tvojoj pameti ili o emotivnoj zrelosti i mentalnoj stabilnosti.

Ovako govorim sebi dok utučeno gledam kroz prozor: napolju promiče sneg, krovovi donjeg Srema već su beli, uskoro će i sve drugo, sve dokle mi pogled dopire, prekriti ta bela, hladna, mokra, gnjecava tvar, kojoj se tako idiotski egzaltirano raduju ćeretave radio-voditeljke; verujem da im to piše u ugovorima o zaposlenju, recimo, član 29: "Čim se najavi mogućnost snega, obavezno ispustiti u etar piskutave zvuke veselja." To je kanda ono "mi smo supercool i očuvali smo dete u sebi". Pa dobro, i ja sam očuvao dete u sebi: ni kao dete nisam voleo sneg. Moj svet je šaren s naturalnom dominacijom zelenog; hladni beli svet je tuđ, neprijateljski.

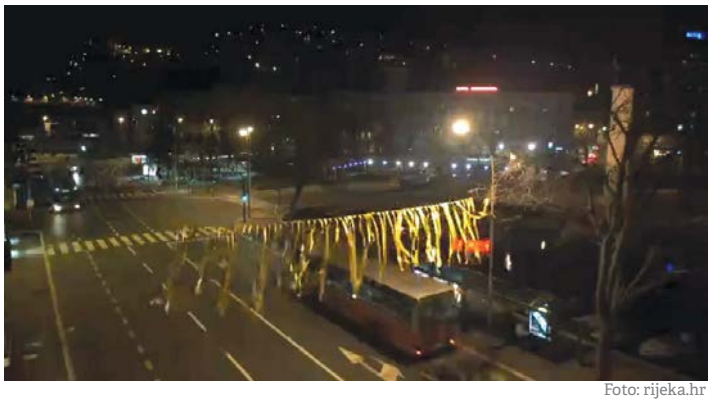

Foto: rijeka.hr

Kad padne ta bela, tiha noć u kojoj ulicom ispod mene samo šljapne poneki automobil ili zaškripe teškom mukom pruženi koraci odocnelog prolaznika, kada pogled kroz prozor ne daje ništa bolje od Bele pustinje, odmaknem se i otvorim sajber prozor s direktnim prenosom nekog drugog života. Nije li Kundera odavno rekao da je život negde drugde?

Ništa tako kao gola zimska praznina sveta ne podstiče moju *mediteranostalgiju*. Drugi se raduju odlasku na more u julu ili avgustu – ja bih radije bio tamo u januaru ili februaru. Znam, i tamo je (na "našem Jadranu", naime, a ne u tamo nekim Tropima) sada hladno, kad zapuše bura dođe ti da se i košave prisetiš s nostalgijom, ali nema veze: sve dok nema snega, dobro je.

Slab sam ja, međutim, Mediteranac; ne vapim ja žarki ilinštak pravog juga, meni su i Rijeka ili Pula, Lovran ili Umag sasvim po meri. A favorit mi je web kamera sa riječkog Titovog trga, pogled na svetla Trsata koji se nadneo nad Rječinom, i mostovi koji je prelaze, patke u njoj i galebovi nad njom, fijumanska obala na levoj strani ekrana, koja pripadala je Italiji kadgod, i sušačka obala na desnoj strani, koja je pripadala jugoslovenskoj kraljevini, pa je ta inače beznačajna rečna obalica, sve do ušća koju stotinu metara dalje, bila državna granica, međa političkih i jezičkih svetova, a danas je manje nego ništa, eto šta su i granice i države, bitno manje od ničega.

Noć je duboko odmakla, vani ni čoveka ni psa, ali kamera dobro hvata nalet vetra, koji nosi ili ne nosi kišu, pa je asfalt mokar ili suv, i njime više niko ne promiče, svi su pozaspali, autobusko stajalište svetli uzaman i nikome, semafor žmirka svoje večito crveno-žuto-zeleno retkim prolazećim automobilima i ponekom autobusu što zavije iz gornjeg desnog ruba ekrana pa prodefiluje po dubini, na putu iz Zagreba ili sa jadranske magistrale prema kolodvoru Žabica. A tamo, preko Rječine, kočoperi se u punom svom habitu hotel Kontinental, među Riječanima zvan Kont; tako se, po njemu, popularno zove i taj plato između hotela i rečne obale, i tu su se, "na Kontu", u ona mitska vremena okupljali famozni riječki pankeri, a i danas tu gluvari mladež svakojaka, ima valjda nešto u toj ruži gradskih vetrova što svaku generaciju nanese tuda.

A šta ja imam s tim Kontom, ako ćemo pravo? Šta je on meni i šta sam ja njemu? Skoro pa ništa: jednom sam spavao u tom hotelu, par put prošetao tuda, ostalo je tek moja zimska, noćna internetska fascinacija, koju ne umem sasvim objasniti, a možda nije ni potrebno.

Pa opet, sve je zapravo lako moglo da bude i sasvim drugačije. Kada sam imao devet ili deset, oca je poteralo u prekomandu u bratsku Hrvatsku, i dalo mu da bira: Zagreb ili Rijeka? On i majka odabrali su Zagreb "jer je bliže", ali šta bi bilo da ih je vodio neki drugi rezon, i da smo se preko zavejanog Gorskog kotara slegli tu dole, u večite fijumanske kiše? Znajući sebe, verovatno bih postao mlađani riječki panker, i visio bih "na Kontu"; ko zna kakva bi me dalja sudbina odvela kojekuda s tog parčeta asfalta i betona, s Titovog trga na nekadašnjoj državnoj granici. Nikada se to nije dogodilo, i toga mene, odraslog na Kontu, nikada neće biti. Nisam imao tamo ni postati ni propasti. Ali opet, opet... neke nedogođene sudbine beskrajno su nam daleke pa nam ništa i ne znače i ne mislimo o njima, a neke su nam bile tako blizu, promašile su nas za frtalj dlake, pa kako da se ne pitamo šta bi od nas bilo da smo krenuli tim tračnicama?

Da je bilo kako bilo nije, možda bi i taj Kont koji mi sablasno aveta sa ekrana u ovoj gluvoj snežnoj noći bio moja svakodnevna stvarnost, a možda bi, naprotiv, bio moja daleka prošlost, u čiji bih odsjaj ponekad začkiljio preko kamere ko zna odakle, iz kojeg to Melburna, Bostona, Kopenhagena, Ljubljane... ili možda čak odavde gde doduše ionako jesam, ali nisam taj s Konta, nego neki drugi.

Stao je sneg u ovoj mojoj stvarnosti sa spoljne strane prozora, a Titovim je trgom zapuhalo baš snažno, negde odozgo, sa onih brda belih snegova i mrkih medveda; jedan čovek mojih godina uleteo je u kadar negde iz pravca Korzoa pa krenuo preko mosta, skupio se u svoju jaknu, nabio ruke u džepove, uvukao glavu, žuri čovac negde u toplo i meko, nemajući pojma da ga gledam iz neke nepojamne daljine, ne toliko u prostoru, koliko u sudbini, koja je učinila da sam ja taj koji gleda a on je taj koji je gledan, a da nikada nećemo znati je li dobro što je ispalo baš tako. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Powered by EUnet HOSTING

Connected by SBB

Kompletna IT rešenja na jednom mestu

INTERNET • TELEFONIJA • CLOUD • HOSTING

Nudimo vam različite internet i hosting usluge, kao i napredne servise za uspešno poslovanje.

- Cloud Linux i Windows serveri
- Zakup profesionalnih namenskih servera
- Brojne cloud aplikacije (SaaS)
- Cloud inzenjering
- Web hosting
- Usluge Tier 3 Data centra
- BIZ Smart paketi
- Optički internet
- Managed servisi
- Poslovna fiksna telefonija

EUnet HOSTING

www.eunethosting.com
011 30 10 500

Bulevar Zorana Đinđića 8a
Beograd

SBB SOLUTIONS
pametna rešenja

www.sbbsolutions.rs
Kontakt centar 19966

SPECIJALNE NOVOGODIŠNJE CENE TELEFONA

poklon CAPTURE do kraja 2017.

U zavisnosti od postpejd paketa koji izabereš dobijaš do 100 GB prostora za skladištenje podataka onlajn i do 10 GB internet saobraćaja namenjenog isključivo za korišćenje Capture servisa.

Mesečna pretplata za paket Play+ Trio iznosi 2.595 dinara. Cene su izražene uz ugovornu obavezu od 24 meseca. Ponuda za uređaj Sony Xperia Z5 se odnosi na tarifne pakete Prenesi, Prenesi i Surfuj, Premium i Play+, čija je mesečna pretplata jednaka ili veća od 1.495 dinara. Cena je izražena uz ugovornu obavezu od 24 meseca, preko Telenor banke. Sve cene su prikazane u dinarima, sa PDV-om. Boje uređaja su informativnog karaktera.

Za više informacija o aktivaciji i uslovima korišćenja poseti: **www.capture.rs** ili **www.telenor.rs**

telenor

Razlika je u mreži.

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec